

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

38

BUZĂU — 1600

(paginile 12—13)

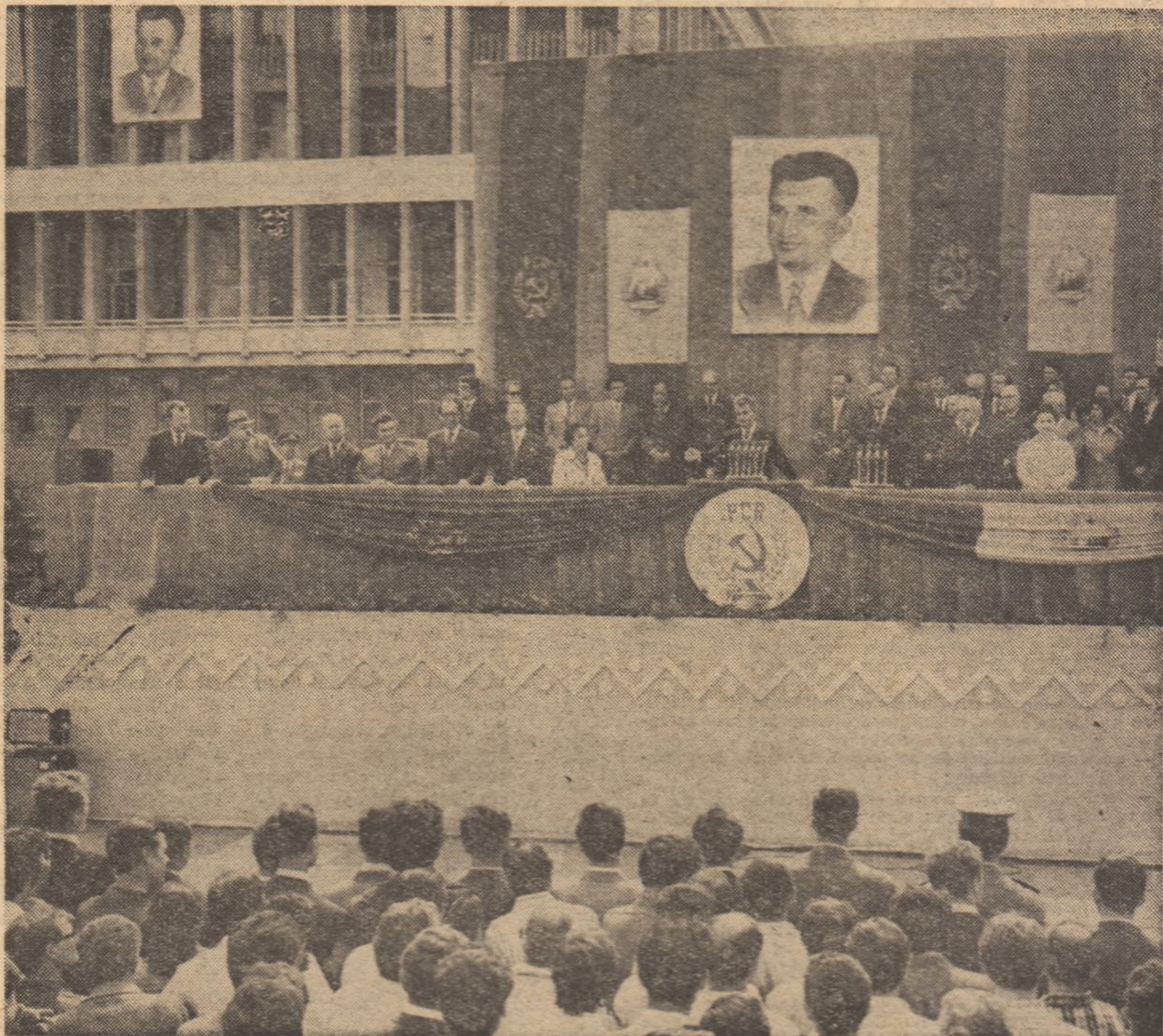
UN PROGRAM DE VASTĂ PERSPECTIVĂ

● **IN ȘEDINȚA** de marți a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. s-a luat în discuție și s-a aprobat Programul de măsuri pentru aplicarea hotărârilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, în domeniul ideologic și cultural-educativ, elaborat de Comisia ideologică a C.C. al P.C.R., sub direcția îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu. E un program de amploare, cuprinzând principii călăuzitoare de cea mai mare însemnătate și decizii practice privind crearea de instituții, organizații și forme noi în materie de conducere a întregii munci politico-educative și culturale. S-a aprobat crearea consiliilor de educație politică și culturală socialistă ca organisme de partid și de stat la nivelul județelor și al municipiului București, al orașelor, comunelor, întreprinderilor și instituțiilor care — sub conducerea organelor și organizațiilor de partid — să organizeze unitar întreaga activitate de educație politică și răspândire a științei, să cuprindă și să antreneze toate forțele de care dispunem în acest domeniu. Programul prevede îmbunătățirea organizării și conținutului învățământului politico-ideologic de partid și utecist, precum și organizarea „Universității politice și de conducere” ca formă superioară de pregătire a activului de partid. Programul acordă o atenție deosebită ridicării la un nivel superior a activității în domeniul culturii și artei, îmbunătățirii activității ununilor și asociațiilor de creatori, dezvoltării creației cinematografice, teatrale și muzicale, îmbunătățirii activității așezămintelor culturale, stimulării activității cultural-artistice de masă. Va avea loc Festivalul național al educației și culturii socialiste „Cîntare României”, primul de acest fel în țara noastră, organizat pe genuri de activități cultural-artistice; el se va desfășura pe etape de masă, județene, interjudețene, republicane, în perioada 1976—1977, în cinstea aniversării a 100 de ani de la cucerirea independenței de stat a României, urmînd ca apoi să aibă loc bienal. E neîndoiește că acest binevenit Festival va colecta toate inițiativele locale — atât de bogate în ultimii ani — le va ridica pe o treaptă nouă de importanță și semnificație și va stimula noi acțiuni, scopul său fiind „stimularea creației și interpretării artistice în rîndul maselor, intensificarea și îmbogățirea vieții spirituale a țării, participarea tot mai largă a oamenilor muncii la activitatea culturală”.

Programul prevede măsuri de îmbunătățire a activității presei, radioului, televiziunii și preconizează măsuri de sporire a activității de răspândire a cunoștințelor științifice și tehnice în rîndul maselor. Înființarea Centrului național pentru promovarea prieteniei și colaborării cu alte popoare, organism obșteșe menit să contribuie la buna cunoaștere reciprocă dintre poporul român și alte popoare, capătă, în împrejurările actuale, un accentuat sens politic și e, de asemenea, menită să ducă la o activitate unitară în acest domeniu.

Prevederile privind învățămîntul adănesc politica de legare mai strînsă a acestuia de practică, au în vedere, în mod curajos și novator, cerințele sociale actuale și de perspectivă, precum și necesitățile decurgînd din dezvoltarea și modernizarea continuă a economiei noastre naționale, care necesită oameni cu calificare înaltă și un grad de complexitate mai ridicat. Deopotrivă, în spiritul lărgirii conținutului a democratismului funciar al societății noastre socialiste, se creează cadrul juridic și organizatoric al participării active a părinților la înfăptuirea politicii partidului și statului în domeniul învățămîntului.

Uniunea Scriitorilor, asociațiile de scriitori, toți creatorii de literatură și artă văd în acest program, de atât de profundă concepție și o atât de largă deschidere spre realitățile efective ale patriei, atât de bogat în prevederi creatoare și atât de vast ca semnificații, atât de eutezător în descoperirea comandamentelor timpului, o nouă posibilitate de a-și racorda energiile spirituale la circuitul uriaș de creație a poporului român condus de partid.

15 septembrie 1976. La Institutul Politehnic din București a avut loc adunarea consacrată deschiderii anului de învățămînt 1976—1977.

Într-o importantă cuvîntare, rostită cu acest prilej, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a trasat sarcinile care stau în fața învățămîntului românesc pentru educarea și formarea tineretului, conștiinței revoluționare a noilor generații, pentru pregătirea cadrelor de înaltă calificare necesare edificării României socialiste.

ȘCOALA

ERI, întreaga țară a vibrat profund sub semnul deschiderii noului an de învățămînt. Cuvintele Președintelui Republicii au îndemnat o dată mai mult la însumarea și întărirea tuturor eforturilor pentru făurirea omului nou, înzestrat cu toate cunoștințele și instrumentele apte pentru construirea noii civilizații comuniste. O dată mai mult s-a afirmat că umanitatea există prin faptul că gîndește și activează pentru imensul bine comun, pentru cultură și civilizație. Cultura nu este apanajul minorităților privilegiate, ci bunul indivizibil și opera comună care rezultă din efortul tuturor și al fiecăruia, pentru a exprima și a înscrie în fapte aspirațiile profunde ale tuturor oamenilor de a se perfecționa continuu. În incintele magice ale școlilor de orice grad, se dau mari bătălii pașnice de fiecare zi pentru cucerirea științifică a realității, pentru cucerirea filosofică a adevărului și cucerirea artistică a frumuseții.

Anii care au trecut au însemnat tot atîtea trepte, mereu mai înalte, în dezvoltarea învățămîntului în țara noastră, în dobîndirea vastelor cunoștințe legate de cele mai noi cuceriri ale științei. Astăzi, în învățămîntul românesc se împletesc tradiționalele, strălucitele direcții de cercetare cu abordarea unor complexe și noi probleme, generate de dezvoltarea infinită a ființei, de preocuparea tot mai strînsă a tuturor celor care învață sau sînt învățători de a-și lega intensă activitate, în spiritul integrării învățămîntu-

lui cu cercetarea și producția, de practica făuririi economiei și culturii noi, de formarea de specialiști, în orice domeniu, cu o înaltă calificare. Toți cei care au pășit ieri în sălile de clasă sau în amfiteatre, învățători și elevi, își pun întreaga lor energie, ardoarea de a cunoaște, de a ști, de a se dăruia muncii, de a crea, în făurirea omului nou, pentru că învățămîntul, în primul rînd, este un instrument de conturare a unui profil uman, moral, ideologic, spiritual, adecvat raporturilor care caracterizează pe omul care nu mai are în fața sa un univers ostil.

Așa cum s-a afirmat de atîtea ori, tineretul țării noastre dezvoltă caracteristicile de echilibru, de armonie, de voință de a construi, ale întregului popor român și caută, în același timp, să altoiască pe această puternică tulpină a sa, înrădăcinată de milenii în pămîntul țării, toată vitalitatea și eferescența sa, în ipostaza de cuceritor nou al vieții. De la tineret iradiază sensibilitatea și puritatea, dorința de a reinnoi experiențe, însetat cum este de cunoaștere. Iar, ca unul care servește de ani mulți o catedră, reafirm hotărît opinia că sarcina cea mai responsabilă pe care o poate exercita un om este de a fi chemat să prezinte, totdeauna cu abnegație și devotament, tiparele științei și adevărului, în care să poată intra întreaga fluită a unui suflet tînăr, însetat totdeauna de frumos și de cunoaștere.

Alexandru Balaci

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușuenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

Colaborarea multilaterală dintre România și Iugoslavia

● **TIMP** de trei zile, între 8 și 11 septembrie, Iugoslavia a făcut o caldă primire tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și tovarășei Elena Ceaușescu. La invitația tovarășului Iosip Broz Tito, președintele Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, președintele Uniunii Comunistilor din Iugoslavia, și a tovarășei Iovanka Broz, de a face o vizită de prietenie în Iugoslavia, înălții oaspeți români s-au întâlnit cu personalități ale vieții politice, sociale și culturale din țara vecină, au vizitat orașele Velenje, important centru al industriei miniere din Slovenia, și Liubliana, au luat parte la sesiunea specială a Adunării orașului Belgrad, în cadrul căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu i-a fost decernat titlul de cetățean de onoare al orașului.

De-a lungul întregii vizite —, o atmosferă caldă, frățască, de profundă înțelegere și stimă, atmosferă prietenească, deopotrivă, convorbirilor oficiale dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și tovarășul Iosip Broz Tito. Rezultatul lor a fost sintetizat într-un document de importanță excepțională : Declarația comună, care definește vizita ca pe „un cuprinzător schimb de păreri asupra problemelor fundamentale de interes comun, într-o atmosferă deschisă și cordială, de caldă prietenie, în spiritul respectului reciproc, care caracterizează relațiile dintre partidele și popoarele celor două țări socialiste vecine”.

● **IMPĂRTIȚĂ** în patru capitole, Declarația comună semnată la Belgrad pornește prin a reafirma hotărârea Republicii Socialiste România și a Republicii Socialiste Federative Iugoslavia de a așeza în continuare, la baza relațiilor dintre ele, precum și a relațiilor cu toate statele lumii, principiile fundamentale ale dreptului internațional consacrate în Carta O.N.U. și în Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

● **INTR-UN** larg schimb de păreri — evidențind identitatea sau apropierea punctelor de vedere — cei doi președinți s-au opri asupra problemelor vitale ale lumii contemporane :

- transformările revoluționare, naționale și sociale, care au loc în lume, mutațiile profunde produse în raportul de forțe pe plan mondial ;
- pericolul politicii de pe poziții de forță, de amestec în treburile interne ;
- locul Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa și al Actului său final în procesul de stabilizare a relațiilor între țările europene ;
- lichidarea bazelor militare străine și retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state ;
- rolul apropiatei reuniuni a țărilor europene ce va avea loc în 1977 la Belgrad ;
- dezvoltarea în continuare a colaborării între țările balcanice ;
- mișcarea de nealiniere ca factor de pace, de sine stătător, deosebit de important ;
- însemnătatea luptei pentru înfrățirea unei noi ordini economice internaționale, bazată pe principiile egalității și echității ;
- primejdia pe care o reprezintă nesoluționarea vechilor stări conflictuale și apariția unor noi surse de încordare, care amenință pacea și securitatea internațională (Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu și criza din Liban, Cipru) ;
- în sfârșit, rezolvarea problemelor esențiale ale dezvoltării.

● **SECȚIUNEA** a treia a Declarației comune este consacrată luptei popoarelor pentru socialism, condițiilor diverse în care clasa muncitoare, partidele comuniste și muncitorești, alte forțe progresiste luptă pentru realizarea țelurilor lor. De aici bogăția, diversitatea de forme ale căilor de luptă și, implicit, conținuturile și formele noi de colaborare și relații. Important — subliniază documentul — este că „pe o asemenea bază se pot asigura o colaborare rodnică și edificarea solidarității internaționale a partidelor și mișcărilor revoluționare, precum și unitatea în diversitate a tuturor forțelor progresiste și democratice”.

● **ÎN SFÎRȘIT**, Declarația comună semnată simbolic la Belgrad constată „cu satisfacție că relațiile tradiționale de prietenie frățască, colaborare multilaterală și bună vecinătate dintre Republica Socialistă România și Republica Socialistă Federativă Iugoslavia s-au îmbogățit și adâncit în toate domeniile”. Fapt evidențiat de documentele încheiate între cele două țări în vederea largirii colaborării economice în perioada 1976—1980, de promovarea unor forme de colaborare economică de lungă durată în toate domeniile, de folosire în continuare a potențialului hidroenergetic al Dunării, ca și de semnarea acordului-cadru dintre organizațiile economice române și iugoslave cu privire la cooperarea în producția de mașini-unelte grele și specializarea în industria chimică.

● **DOCUMENT** de importanță majoră în viața popoarelor române și iugoslave, Declarația comună de la Belgrad concretizează principiile coexistenței pașnice, depășind, prin aceasta, semnificația relațiilor bilaterale, relevându-se ca „o nouă și importantă contribuție la înfrățirea prieteniei și colaborării dintre cele două țări socialiste vecine, în interesul poporului român și popoarelor iugoslave, al cauzei păcii, progresului, socialismului și cooperării internaționale”.

Cronicar

Viața literară

Glasul lui G. Călinescu

● Una dintre cele mai interesante apariții datorate „Electrecord”-ului o constituie, fără îndoială, discul prin care ne este restituit glasul lui G. Călinescu, rostind, la 29 iunie 1959, o vibrantă cuvintare în ședința omagială

la Academia Republicii Socialiste România, prilejuită de împlinirea a șase decenii de la nașterea sa.

Pe același disc este produs un florilegiu din lirica marelui scriitor, în interpretare proprie.

Expoziție Panait Istrati

● Prezentată în premieră în orașul Vouvy din Elveția, în organizarea Muzeului Literaturii Române, expoziția documentară itinerantă consacrată vieții și operei lui Panait Istrati și-a înaugurat în orașul Brăila, la biblioteca municipală, traseul ce urmează a-l străbate în țara noastră.

Expoziția cuprinde, pe lângă numeroase fotografii redând secvențe din copilăria, adolescența și maturitatea scriitorului, volume apărute în diferite țări ale lumii, manuscrise și obiecte ce au aparținut autorului „Kirel Kiralina”.

La bojdeuca lui Creangă

● Muzeul de Literatură al Moldovei din Iași a inițiat un nou ciclu de manifestări ce se vor desfășura sub genericul „Acum 100 de ani”.

Prima acțiune din cadrul ciclului respectiv a avut ca temă : „Doi mari prieteni — Eminescu și

Creangă” și a fost prezentată la bojdeuca lui Creangă. A conferențiat prof. univ. dr. I. D. Lăudat. A urmat un moment poetic la care au fost prezenți : Ion Chiriac, Ioanid Romanescu, Silvia Rusu și Horia Zilișca.

Manifestări cultural-artistice

● La Casa de cultură a sectorului I din Capitală a avut loc un recital de poezie sub genericul „Eroii din Dealul Spirii”, susținut de membrii cnaclului literar și cel al formației de teatru. La aceeași casă de cultură, în cadrul „Libertate, independență și demnitate națională”, Mircea Brucăr a vorbit despre semnificația războiului din 1877, după care s-a desfășurat un moment poetic. La casa de cultură a sectorului 3, s-a desfășurat seara de poezie „Cu românești cuvinte”, dedicată Centenarului Independenței.

● La Universitatea populară a sectorului I, sala din str. Biserica Amzel nr. 7, Radu Ciobanu a prezentat conferința „Unirea

— națiunea a făcut-o”, urmată de un recital de poezie patriotică. De asemenea, un recital de versuri dedicate patriei și partidului a fost susținut, la clubul I.M.G.B., de membrii cnaclului „George Bacovia”.

● La noua casă de cultură a sindicatelor din Slătina, în cadrul salonului literar, a fost organizată o evocare literară cu tema „Eroii, coloană fără sfârșit a neamului”. La casa de cultură din Baraolt, Biblioteca orașenească a inițiat o seară literară „Vasile Alecsandri și Balint Tibor”.

● La căminul cultural din comuna Priboieni, județul Argeș, s-a desfășurat o seară literară la care au participat Tudor Diaconu și Ludmila Ghițescu.

Seară literară

● În cinstea celui de-al II-lea Congres internațional de tracologie, cnaclul „Titu Maiorescu” a organizat o seară literar-istorică în cadrul căreia au fost prezentate lucrările Amintiri I de acad. Constantin C. Giurescu și Noi, traci de prof. dr. Iosif Constantin Drăgan. Au luat cuvântul C. C. Giurescu, Iosif Constan-

tin Drăgan, Gabriel Iosif Chiuzaian, președintele cnaclului, Traian Filip, prof. Ștefan Airinei, prof. Romulus Vulcănescu, Adrian Rudariu și Atanasie Nasta. Au recitat versuri Tereza Maria Moriglioni Drăgan, Marga Barbu, Mariela Petrescu, Felicia Marinca, George Colfescu, Teodor Marica și R. Zamfirescu.

„MĂIASTRA”

● În colaborare cu ziarul județean „Pentru socialism”, Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Marameș a editat la Baia Mare foaia „Măiastra” dedicată Colocviului Internațional Brâncuși. Sub motto-ul eminescian „Cînd pasărea cîntă, lumea ride-n bucurie”, realizatorii Ion Bogdan și Mihai Olos au grupat omagii aduse operei și personalității lui Brâncuși de către Giulio Carlo Argan, Barbu Brezianu, Jean Cassou, Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Vineu, Emil Botta, Astrid Hjerteneas Andersen, Mina Loy, Alexandre Voisard și alții. Deosebit de interesante sînt textele populare cu motive avimorfe — oferite cititorului și în versiunea engleză a Anei Olos — menite să sublinieze legătura artistului cu cultura arhaică românească.

Film despre viața și opera lui Sadoveanu

● O echipă de studenți ai Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale” din București, clasele de regie și de operatorie de imagine, realizează un film despre viața și opera lui Mihail Sadoveanu. Își dau concursul și actorii ai Teatrului Tinerețului din Piatra Neamț.

În spiritul colaborării reciproce

● Au sosit la București pentru a participa la un festival internațional de poezie : Vatio Rakovski (R. P. Bulgaria), Nagy Gáspár (R. P. Ungară), Jan Görec Rosinski și Andrzej Zaniewski (R. P. Polonă), Walther Petri (R.D. Germană), Vladimir Janovic și Marian Kovačik (R. S. Cehoslovacă) Metaxe Pogorian și Keldi Kumratova (U.R.S.S.)

● În cadrul înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din țara noastră și Uniunea Scriitorilor din R.P. Ungară, a sosit la București Lajos Szakolczay.

Întîlniri cu cititorii

● George Dorul Dumitrescu, Octav Sargețiu și Mihail Straje, la școala generală nr. 2 din comuna Buda, județul Ilfov ; Veronica Porumbacu, la Biblioteca elevilor din Buzău ; Tudor George la librăria „M. Sadoveanu”, din Capitală, cu prilejul lansării volumului său de versuri „Sub semnul lui Hercule”, apărut în Editura Sport-Turism. Autorul a fost prezentat de Romulus Vulpescu ; Mihail Drumeș, Constantin Nisipeanu și Lascăr Sebastian, la biblioteca orașenească din Călimănești-Băi, județul Vâlcea.

Colocviul republican al criticilor de teatru

● ÎNTRE 21 și 23 octombrie au loc la Bacău, concomitent, tradiționalele manifestări : Gala națională a recitalurilor dramatice și Colocviul republican al criticilor de teatru. Prima manifestare vizează actorii tuturor scenelor care pot prezenta recitaluri individuale (eventual în colaborare cu un grup restrîns).

La Colocviu participă critici și secretari literari din toată țara. Dezbaterile se vor referi, anul acesta, la „Rolul criticii în orientarea dramaturgiei și spectacolului românesc contemporan, în spiritul umanismului revoluționar al societății noastre”.

Coordonarea lucrărilor va fi asigurată de Biroul secției de critică a Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale — organizație care prezidează manifestările în colaborare cu Teatrul dramatic „Bacovia” și Comitetul județean de cultură și educație socialistă Bacău, sub egida Consiliului cultural și educației socialiste.

Șantier

Al. I. Ștefănescu

are sub tipar la Editura Cartea Românească romanul Fratele meu, femeia. Lucrează la continuarea volumului Băiat de București, intitulat Majoratul interzis.

Emil Manu

a depus la Editura Ion Creangă lucrarea Aria poetică la români, antologie, studiu și bibliografie. Lucrează la o istorie a poeziei românești pe care o va încredința Editurii Albatros.

Alexandru Vițiano

a încredințat Editurii Minerva un volum selectiv de Poezii cu o prefață de Ov. S. Crohmălniceanu, iar Editurii Eminescu volumul Imnuri către femeie. A definitivat lucrarea în proză intitulată Memoriile unui om cinstit și piesa de teatru Geamătul orașului.

Anda Boldur

are, într-un amplu volum de teatru american aflat la Editura Univers, tălmăcirea piesei Menajeria de sticlă de Tennessee Williams. Lucrează, pentru radio, la un serial de scenarii cu titlul Ce naște din pisică după lucrarea lui N. Fillmon. Pregătește pentru Casa de filme nr. 3, scenariul unui film istoric inspirat din evenimentele revoluției de la 1848, intitulat Vis de ianuarie.

Bodor Pál

a terminat pentru Editura Eminescu, romanul psihologic intitulat De ce a murit frumoasa și învinsă Z. Lucrează pentru Editura Kriterion la Romanul unui ziar.

Elena Tacciu

a predat Editurii Minerva studiul Trei poezi preeminesceni : Cezar Bolliac, Ioan Catina, Alexandru Sihleanu. Definitivează un volum de studii consacrate unor opere majore ale literaturii române (Tiganiada, Baltagul etc.). Lucrează la eseu Pasărea Phoenix consacrat postumelor eminesciene din perioada 1866—1872.

Al. Mitru

are în curs de apariție la Editura Ion Creangă, romanul istoric Strălucitoarea sabie, urmare la Săgeata Căpitanului Ion și Vulturii de foc. A predat Editurii Sport-Turism, itinerarul-reconstituire A căsă la Macedonski, iar Editurii Scrișul românesc, romanul pentru tineret intitulat Joc. Lucrează, pentru Editura Junimea, la romanul istoric Vremea tăcerii, inspirat din viața lui Miron Costin.

Dumitru Almaș

are sub tipar la Editura Eminescu romanul Zborul al ciclului Frații Buzescu. A definitivat volumul de povestiri istorice Scrieri de peste veacuri. Lucrează la romanul Necunoscuta de la Suceava și la un serial de zece scenarii pentru T.V. intitulat Istoria — cea dintâi carte a neamului, dedicat centenarului Independenței patriei.

Horia Bădescu

a predat Editurii Eminescu volumul de poeme Cîntec de viscol, iar Editurii Dacia cartea intitulată Anonimus. Lucrează la eseu critic Grigore Alexandrescu și la un volum intitulat Viața de fiecare zi a domnului Quijote.

Sorin Titel

are la Editura Eminescu romanul Pasărea și umbra. A predat Editurii Facla volumul de eseuri Pasunea lecturii. Lucrează la o monografie Cehov.

Dimensiunea interioară a personajului

ISTORIA prozei este istoria personajelor sale. Simplificind, se poate spune că personajul a creat literatura. Acel om care, prin fapta excepțională a existenței lui, a obligat la meditație, neuitare, a biciuit imaginația, a trezit aspirații, a provocat vise, a amestecat iluzia cu realitatea. Grecii — Homer era unul din ei — povesteau despre faptele eroilor lor, cuprinzând în aceste relatări dintr-o cetate în alta și „transportul” intim-plării ca atare, dar și o largă partitură subiectivă a autorului. În frumoasa istorie, imaginația celui ce-o aducea, acoperit de colbul drumurilor, strecura, pe cât distanța de sursa primară era mai mare, și o pe atât de frumoasă „minciună a sa”. De la început lucrurile s-au mișcat ca un ac indicator pe cadranul unui fin aparat de înregistrare între două extreme: *realitate și năzuință*. Faptei pe care o ducea cu el, personajului despre care vestea lumii, anonimul cu imaginația exacerbată făcând parte mai târziu din falanga artiștilor, le adăuga ceva din adevărul și, mai cu seamă, din dorințele sale. Toate acele frumoase povești — unele ridicate la forța religiilor — iscate în singurătăți și pustnicii, dau tocmai măsura în care o împlinire de excepție întâlnită cu o sensibilitate de excepție transferă realul în imaginar, își exercită presiunea asupra fanteziei pînă la a o mobiliza într-o acțiune de transformare a lumii.

Așadar, la început a fost personajul, pentru că la început a fost omul în împrejurări de excepție. Chiar dacă, în transfigurare, întâlnindu-se cu năzuința, cu idealul, personajul și-a pierdut complet datele primare, realitatea frumoasă curgînd și topindu-se deplin în „minciuna” frumoasă, ea a dat formă celei din urmă, i-a dat trupul pe care-l poartă prin lume. Personajul real a determinat personajul literar, i-a dat tiparul imaginației, și atunci cînd el însuși și-a pierdut conturul realității. Ce lung șir de opere literare a inspirat legenda lui Prometeu, titanul care, cine mai știe, ce om va fi fost în îndepărtatele depărtări !...

Devenit fapt de imaginație, fapt de irealitate, faptul real, prin personajul artistic, își începe a doua călătorie, mult mai minunată, în timp. O a doua viață, o prelungire a existenței trecute, într-o existență fascinantă și fără limite, pe care numai arta o poate garanta. Dar, indiferent de avatarurile sale pe parcursul acestei traiectorii, el va păstra mereu ceva din învelișul inițial, din intenția de tipar, de model, de întrupare și a unei visări și de aducere aminte a unui eveniment în care au fost amestecați oameni. Va invoca mereu omul, nu omul oarecare, ci omul erou dintr-o cauză sau alta, adică *omul erou* fiindcă a trăit, a luptat, a suferit, a învins sau a fost învins. Va evoca întîia și, cred, eterna menire a poveștii numită de noi literatură: *de a vorbi despre om*, de a-i înmulți instrumentele de cunoaștere a sa și a lumii și, în ultima instanță, de a preface lumea și a se transforma el însuși. Indiferent de natura conflictului, de felul în care privirea scriitorului pătrunde în textura lumii, cel care dă formă contradicției, exprimă termenii dialecticii, materializează argumentele pledoariei, rămîne personajul literar. Nu spunem lucruri noi afirmînd că de autenticitatea sa omenească, de măsura în care a păstrat și păstrează profilul său de om ca toți oamenii, depinde nemijlocit autenticitatea imaginației, autenticitatea însăși a irealului care-i arta. La început a fost omul, iar la oricare fel de sfîrșit, tot în limitele omenescului, numai în

limitele omenescului trebuie să rămînem, fie că e vorba de pledoaria noastră pentru dragoste, ori ură, ori pace, ori dreptate. Literatura are acest „dar”, ca, prin personajele sale autentice umane, să facă de crezut pînă și incredibilul. Are virtutea și vraja de a trece în suflete și cele mai ciudate experiențe, cu condiția validării lor prin autenticitatea și verosimilitatea ca oameni a purtătorilor lor imaginari. După cum poate avea și nedorita „însușire” de a anula, minimaliza mari idei, atunci cînd cărașilor lor le lipsesc fundamentalele atribute de oameni. Ca să vorbească oamenilor, literatura trebuie să creeze oameni. Sau, mai exact, trebuie să creeze acele oglinzi perfecte în care vraja să fie perfectă, iar omul să se aplece față în față cu o posibilă alternativă a lui.

VORBIND despre personajul literar în literatura modernă, indiferent de mișcările interioare ale acesteia, problema rămîne, esențial, în aceeași termeni. Impregnarea romanului cu fantastic, „sparingerea” narațiunii, anularea timpurilor, aminarea rezolvării, renunțarea la rezolvare în folosul consemnării, înregistrării matematice a reacțiilor sufletești, atîtea și atîtea alte modalități care au răscolit nu numai formal, ci în substanță, proza contemporană, nu au anulat personajul ca pilon al literaturii. Deși s-a vorbit despre dispariția sa sau, mai exact, de coborîrea sa ca tensiune și acuitate, de „dezeroizare” și apelarea la omul comun, adică la fapta umană nespectaculoasă. Firește, orice judecată în legătură cu aceste puncte de vedere nu poate fi despărțită de discutarea unui produs literar concret „Comun” sau nu, omul — personaj literar — trebuie să aibă exemplaritatea sa, care-l împinge, care-l ridică deasupra banalului. Trebuie „să intereseze” printr-un ceva al lui, cit de adine, și ascuns, și complicat ar fi. Nu orice trăire omenească are în ea elementele în stare s-o îndreptățască a fi fapt de literatură. „Banalul cel mai banal” trebuie să-și descopere o exemplaritate spre a trece în pagina cărții, să dobindească, prin creator, firește, sămînța care să declanșeze vraja artei. Altfel totul se transformă într-un mai mult sau mai puțin laborios act de grefierat inutil. Cu atât mai mult cred că-și pune scriitorul român de azi întrebarea: cine îmbracă haina artei? Ce oameni, fapte, evenimente constituie prototipul personajelor literare, materia prelungită în invenție artistică? Evident, nu trebuie să vulgarizăm lucrurile și să procedăm la dispeperatele și limitările care au prejudiciat cîndva proza românească. Nu-i mai puțin adevărat, însă, că abdicarea de la orice selecție a faptelor și chiar de la calitățile umane ale „materialului” care urmează să devină literatură, personaj literar, condamnă la amorf și lipsă de ecou. Altfel spus, nu interesează cine a fost Prometeu și care-i era dosarul, ci îndrăzneala, „nebunia” lui. Într-o expresie sau alta, personajul literar e dator să reprezinte ceva, să fie revelator pentru un mare adevăr omenesc. Desigur, nu spectacolul exterior al unui conflict e important, cum exact se afirma într-un recent articol din dezbaterile „României literare”, dar nici ca să lipsim romanul, schița, nuvela, povestirea de orice discurs pilăduitor, de orice încărcătură care să-l înalțe pe om în ochii lui nu slujește artei. Fără a coborî în didacticism și parabolă, socot că literatura, spre deosebire de istorie, este o extracție de vieți din viață.

Platon Pardău

BRANCUȘI : Portret

Prolog

Pentru o regăsită Atlantidă

Sint amintiri de valuri mai mici, dar și
talazuri

Prin care fără țărături înot în naufragiu,
Cu adevărul singur drept crez și drept
mesagiu

Vristind o zi cu-o noapte mereu fără răgazuri
Și căutînd pe-ntînsul de-nvîlvorare-adîncă
O scindură-epavă, o insulă, o stîncă.

Ce joc de curcubeu-n dantelării de spumă
S-admiri, cînd monștrii mării cu chipuri
infernale

Săreau în jur de tine din val cu colți și-n zale,
Împletecîndu-și trupul de mizgă și de gumă?
Și stelele de mare cu stelele celeste
Se-nvîlmăseau în vise de spaimă ca-n
poveste!

Iar farul meu, credința în adevăr, departe
Tot clătîndu-și fruntea părea că nu mai
crede

Că am s-ajung a spune ceea ce nu se vede,
Pin' o fi-împins cu capu-n genuni de sora
Moarte.

Cum m-oi fi prins cu mina pe cer de-o stea
roșcată,

Să nălț cu mreaja-n soare o lume
scufundată?

E poate-n dosul stelei ascuns-o Nereidă
Ce-mi nălță-n amintire pierduta Atlantidă.

Mihai Beniuc

ÎN LUMINA CONGRESULUI EDUCAȚIEI
POLITICE ȘI AL CULTURII SOCIALISTE

PERSONAJUL și trăsăturile omului

Începînd cu numărul de față, revista noastră, în cadrul dezbatărilor inițiate, își propune ca temă **personajul literar**. Discuția despre conflict, purtată pînă acum în aceste pagini și la care au participat numeroși prozatori, dramaturgi, esești, teoreticieni, istorici și critici literari, se continuă astfel în chipul cel mai firesc printr-o dezbatere despre principalul element al tensiunii conflictuale: **personajul**.

„Avem nevoie — s-a spus în Expunerea prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la **Congresul educației politice și al culturii socialiste** — de o literatură și o artă care să redea cît mai colorat și cît mai divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viața constructorilor socialismului, succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile înapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni”.

În lumina acestei cerințe de ordin general, fundamentată pe principiul legăturii dintre literatură și realitate, se cuvine să analizăm tipologia romanului și a teatrului contemporan, să examinăm înnoirile produse în structura personajelor, transformările petrecute în universul uman al literaturii române din anii socialismului, sub influența marilor evenimente de ordin istoric, social, politic din cele peste trei decenii care au trecut de la Eliberare.

Dacă la începutul deceniului al patrulea, într-un cunoscut articol, G. Călinescu pune problema raporturilor dintre roman și „viața modernă”, cerînd ieșirea „din convențional” printr-o cufundare în aspectele de viață cele mai noi, credem că și astăzi este de văzut care sînt noile „convenții” și care sînt acele „aspecte reale ale vieții contemporane” ocolite din superficialitate, din lipsă de îndrăzneală artistică și de gîndire, din comoditate.

„Călăuzindu-se de o teorie revoluționară, literatura și arta epocii noastre socialiste trebuie să aibă și ele un caracter profund realist și dinamizator”. Afirmat și la tribuna **Congresului educației politice și al culturii socialiste**, principiul militantismului revoluționar presupune abordarea curajoasă, deschisă, responsabilă a marilor probleme ale omului contemporan.

Un personaj literar cu adevărat reprezentativ va fi de aceea, în mod implicit, un „erou al timpurilor noastre”, în alcătuirea căruia intră, în toată diversitatea și ținînd seamă de infinita complexitate a vieții reale, trăsăturile omului contemporan, creator al istoriei și creație a propriei sale istorii.

R. L.

BRANCUȘI : Cap de copil

Autenticitatea „personajului”

DESCOMPUNEREA personajului poate fi urmărită în romanul contemporan, alcătuit dintr-un proces simptomatic pentru dezagregarea individualismului modern. Individualitatea fermă bine conturată a „eroilor” romanului „clasic” și-a pierdut statutul determinat, condiționarea, contextul, esența. Conturile și le pierduse mai de mult. În marile opuri românești ale „clasicilor” romanului din secolul nostru (îi reamintim pe Proust, Kafka, Joyce, Musil), personalitatea psihologică cosmică este înlocuită printr-o nebuloasă umană: un haos de senzații, presentimente, reminiscențe, vagi indicii. Participări, dezmințiri înconjoară persoana și comportamentele ei. Nebuloasa a atins limite de diluție ontologică, aparent de nedepășit, în prozele lui Beckett. Mai noi, aceste limite au fost și ele sterse: reduse la simple prezențe nominale, personajele au fost amputate chiar și de această substanță „gramaticală” a lor. Ele sînt (în unele opuri românești aparținînd unor scriitori din jurul revistei „Tel Quel”) simple indicii pronominale.

Putem urmări astfel, pe planul unei anumite literaturi a Occidentului, un fenomen care s-a petrecut odată — pe alt plan — și anume descompunerea persoanei umane din antichitate și înlocuirea ei cu un om mitic. Socrate, chiar și transformat în imaginația discipolilor săi, nu era o figură mitică ci un om, reprezentant al umanei naturi. Aluziile sale ironice la **laïmonul** său nu-l împiedicau pe el, pe cei din jurul său, pe Platon și pe noi înșine, să vedem într-însul persoana filosofului, a omului gînditor. Totuși, în perspectiva dialogurilor discipolului, maestrul apare sub o formă mitizată. Observăm, tot astfel, paralel cu procesul obliterării moderne a conturilor personajului românesc (care, mai ales sub formele sale „tipice”, de „caractere” universale,

dar și sub formele sale singulare, unice, era în mare măsură o convenție a romanului tradițional) apariția unor arhetipuri, a unor „figuri” mitice. Mai mult decît atît, romanul însuși, dezertat de eroii săi, devine în totalitatea sa un vast „personaj”. Unitatea organică a personalității e înlocuită prin unitatea cosmică a unui corp organizat în jurul unui eu difuz. Organizarea, centralitatea, stratificarea, relaționalitatea, fiind caracteristice pentru o personalitate, observăm cum, prin dizolvarea individului, se ajunge la constituirea unui nou organism uman indivizibil, care cuprinde pluralitatea individualităților, ca și pluridimensionalitatea noilor situații ale existenței omului în lume.

AR TREBUI să medităm din nou asupra unei teme ce-a fost mult debătută în eseistica interbelică, aceea a **autenticității**. Desigur, termenii dezbaterei și soluțiile ar fi noi. Dar cînd reflectăm asupra identității „eroului” literar, a „personajului”, a „caracterelor”, e firesc să ne întrebăm asupra unui a fi fundamental al lor.

Într-un excelent articol închinat lui M. Blecher, după moartea acestuia, Mihail Sebastian afirma despre **întîmplări din irealitatea imediată** că acestea „nu sînt propriu-zis o operă literară ci una de eliberare, ca orice confesiune”. Izbucnire de profundis, strigătul celui condamnat „depășește și anulează literatura”. Nici nu mai trebuie să ne punem întrebarea dacă o asemenea operă este sau nu este „autentică”, dacă ea manifestă sau reprezintă experiența „autentică” a unei personalități. După Sebastian, în scrierea lui Blecher e în joc o existență, e destinul cuiva „care își joacă propria lui viață și care

trăiește pînă la cenușă bizara aventură de a fi om”.

Va trebui odată (tocmai în această perspectivă a „autenticității” eroului literar) să cercetăm mai de aproape implicațiile morale profunde, ca și condiționarea social-istorică, și de asemenea viziunea estetică a literaturii „autenticității”, a „experienței”. Ele nu sînt aceleași și nu operează la fel în cazul lui Camil Petrescu și Mircea Eliade, Mihail Sebastian și M. Blecher. Un fapt, însă, printre altele, e cert. Ori de cîte ori unul din acești scriitori — ce nu se mulțumesc să-și proiecteze ficțiunile ci își consemnează reflexiile teoretice asupra romanului — pledează pentru o literatură autentică, pledoaria lor manifestă o tendință subiacentă antiestetizantă. În fond (excluzînd intențiile didactice) un anume moralism se manifestă, în construcțiile lor epice, și îndeosebi în proiecția „personajelor”.

NIMIC mai străin de o literatură autentică decît o poziție autistă, închisă asupra sa însăși. Au existat, desigur, în secolul nostru numeroase manifestări ale unei asemenea patologii a conștiinței literare. Literatura autistă, asemenea schizofrenicului care închis în sine pierde contactul cu realitatea umană, e un discurs ce se vorbește pe sine. Or, existența „personajului” implică recunoașterea unei medieri, a unui discurs ce-și propune să creeze un alt univers decît acela al discursului pur. „Eroul” reprezintă, cu universul său fictiv, universuri în relație cu alte universuri. Discursul autist este însă acela al universului propriu lipsit de orice relație cu alt univers posibil. Cum prea bine a arătat Serge Doubrovsky, Robbe-Grillet (și nu numai

ei) este victima unei asemenea iluzii. O iluzie a criticului și romancierului Robbe-Grillet, ca și a lui Roland Barthes, apologetul său — dezmințită chiar de romanele celui dintîi. Căci, universul pe care acesta crede că-l creează printr-un „pur fiat al verbului său” este un univers literar în care recunoști conturile unei umanități istorice existente. Doubrovsky conchidea: „...singura literatură autentică este o literatură adevărată”. Într-adevăr, a scrie nu înseamnă nici a te închide în sfera ermetică a unei conștiințe autiste, nici în cercul exclusivist al unui limbaj, ci, dimpotrivă, a încerca să revelezi o lume în, și prin cuvîntul tău, în și prin destinele oamenilor ei.

Caletele lui Kafka ca și prozele lui Blecher (printre altele) sînt mostre exemplare ale unei literaturi a cărei autenticitate reprezintă un triumf continuu asupra tentației autismului. Lipsa unor „eroi” — în sensul clasic al termenului — din scrierile acestora nu reprezintă nicidecum disoluția umanului, închiderea în sine a discursului. Totul îi îndemna pe acești mari bolnavi spre izolare, începînd cu boala lor și sfîrșind cu solitudinea ontică pe care o descoperă și unul și altul în terribilele experiențe ale unei existențe de timpuriu condamnate. Cînd îl vezi, însă, pe Kafka urmîrind cu o atenție încordată la limită micile gesturi aparent invizibile ale celor din jur, ascultînd cuvintele trecătorilor și notînd cu înfrigurare aceste minime realități, înțelegi în ce sens clama el „pentru ultima oară psihologie!”. În ce sens autenticitatea hațucinantă a „personajelor” sale se întemeiază nu pe o complacere în propriile trăiri sau în propriul discurs, ci pe o deschidere spre altul. Tot astfel, înțelegem care este semnificația cuvintelor lui Blecher care — mărțurisindu-se pe sine „un profesionist al emotivității și al susceptibilităților” — declară că se imolează pe sine pentru ca altul în scrisul său să trăiască. Autenticitatea „eroilor” înscamnă, la un scriitor adevărat, implicare și distanțare totodată.

Nicolae Balotă

LITERAR contemporan

Eroul literar — model de existență

NU e de mirare că se discută atîta în lumea literară de pretutindeni și la noi despre roman și căile lui de realizare; despre raporturile dintre viața reală, cu personajele sale vii, supuse unui permanent proces de prefacere și schimbare, sub impulsurile complexe ale existenței moderne, și personajele imaginate de romancier, care pun în mișcare fluxul creației artistice, intriga și întreaga încărcătură de idei, simboluri, metafore, analize, notații și informații pe care le poartă cu sine, spre inima și mintea cititorului, ca aluviunile unui fluviu.

Romanul este genul cel mai proteic, receptacolul cel mai apt să atingă esențele vieții și să le transforme în momente memorabile, în modele de existență. Repetind ceea ce s-a spus de atîtea ori, romanul constituie un mod particular de-a interpreta viața prin intermediul personajelor și al conflictului, un mod de a evoca și dezbate atitudinile morale și filosofice. Romanul poartă pecetea personalității creatorului său, refuzîndu-se cu obstinație exclusivismului de metodă și dogmelor procedurale. Balzac făcea concurență stării civile; Kafka, Virginia Woolf, Joyce sau Dos Passos, Zaharia Stancu la noi își afirmă în alt chip capacitatea de creație, forța demiurgică. Cărțile lor sînt expresia unei lumi afective, violent autobiografice, avînd un farmec aproape indescifrabil; asemenea scriitori sînt mari și mereu viabili prin identitatea civilă a eroului romancier.

Romancierul, în astfel de cazuri, se substituie pînă la contopire personajelor sale și devine el însuși principalul personaj. Lumea lui interioară, atît de bogată, se revărsă și infioară paginile scrise, coplesindu-l pe cititor cu mitologia propriei lui trăiri afective și intelectuale, fără ca romanul său să devină o carte de telefon sau o uzină de personaje. Vreau să spun prin asta că toate drumurile vieții, ca și ale interpretărilor artistice, duc spre roman, și idealul vechi și nou al romanului este să străbată toate aceste drumuri posibile. Nu-i lipsit de interes să evidențiem cu acest prilej că genul predilect spre care se îndreaptă epoca noastră — în seeta ei de cunoaștere și de aprofundare — sînt biografiile oamenilor celebri, memoriile și în genere literatura-document. Din refuzul de a digera trucurile și contrafacerea și din dorința expresă a unei comunicări directe, șocante. Desigur, pretutindeni și întotdeauna în aceste cazuri va exista un „personaj” cu care să dialogheze sau pe care să-l asculte cititorul: memorialistul sau romancierul sau reporterul, a căror identitate n-o va putea niciodată tăgădui.

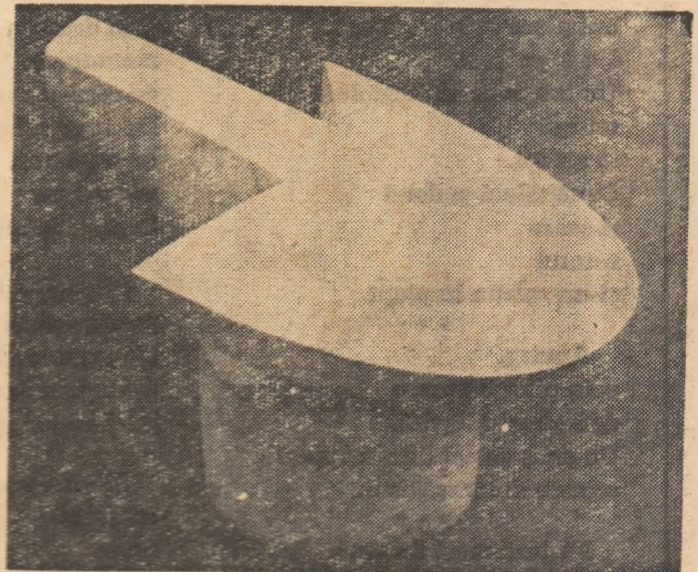
SPECTACOLUL uman în continuă prîmire și metamorfozare duce implicit la continua prîmire și metamorfozare a romanului. Spre deosebire de alte literaturi, literatura noastră s-a păstrat totdeauna pe poziția unui cald și generos umanism, apropiindu-se de cititor cu o atitudine de adînc respect și comprehensiune, înlăturînd răceala și uscăciunea și nelăsîndu-se sedusă de jocurile abstracte, speculațiile estetizante, artificioase și care ambiționează mai presus de orice să așeze tehnica literară și erudiția expresiei epurate de savoarea și de mustul vieții pînă la alunecarea în vid. Originalitatea noastră constă — și de aici succesul unei cărți cum e aceea scrisă recent de Constantin Ţoiu — în a ne exprima cit mai adevărat pe noi înșine.

În funcție de realitatea pe care o exprimă, romancierul întuiește singur — fără ochiade furise aruncate originalității tehnicilor experimentate de alții — metoda de lucru și tehnica artistică adecvată prin care spovedania sa să ajungă caldă la inima și mintea cititorului. Punctul de vedere al romancierului român contemporan este acela al întregii sale națiuni, aflată în urcuș greu, nobil și bărbătesc spre toate cotele societății socialiste, ale făuririi unui climat prielnic liberei afirmări a personalității.

Corespunzător acestui efort cotidian, depus pe vastul șantier de construcție care este țara întregă, scriitorul își încordează puterea talentului pentru a pune pe masa zilei de azi și-a celei de mîine cea mai vastă și ambițioasă operă individuală și colectivă în ansamblul ei, care a fost concepută și organizată metodic, ca o cruciadă a spiritului și talentului, de întreaga literatură română: epopeea națională.

Toate epocile de maximă afirmare materială și spirituală a unei națiuni, prin efervescența și emulația directă impusă lumii ideilor și a artei, și-au marcat generos prezența determinînd înfloriri fără precedent ale culturii. Efortul, în ansamblu și individual, e posibil dacă epopeea națională și — în contextul ei — arta romanului, care e cea mai capabilă s-o exprime prin substanța epică și patosul realității transfigurate în pagini vii și adevărate, va tinde să acopere nu numai „teritorial” zonele neexplorate din bogata și zbuciumată noastră istorie, demnă de pana marelui Will, prin romane și povestiri de serviciu, transformînd acest moment în modă facilă, de făcături literară, ci va îmbrăca istoria mai îndepărtată sau apropiată, și îndeosebi frămîntarea prezentului, ca pe un binemeritat omagiu și act de adevărat patriotism — într-o meditație profundă epurată de prejudecăți, de sfîșii, complexe și autocenzură paralizantă, care zace ca un diavol

DEZBATERILE „ROMÂNIEI LITERARE”

BRANCUȘI : Jestoasă

putred în noi și face să ne trîsim atîtea eforturi zadarnic.

Delirul lui Marin Preda a fost excepțional primit de marele public pentru că acesta a găsit în roman nu numai tensiunea politică și culorile tari ale unei epoci cruciale pentru destinele României, stăpînite de o mină sigură de constructor și de un fin observator, dar și o meditație personală a autorului *Moromeților* privind epoca și oamenii ei. Cartea convinge prin veridicitatea personajelor și a atmosferei, dar și prin poziția lucidă, atentă și obiectivă a autorului, sau, altfel spus, tocmai această detașare, pe de-o parte, și distanțare de eveniment dar, în același timp, maniera în care romancierul privește fenomenul social și politic fără prejudecăți, dinlăuntrul personajelor și al vieții evocate, conferindu-i cărții autenticitate și putere de seducție.

Gîndindu-ne, în genere, la toate izbînzile romanului din ultima vreme (și nu fac decît să pomenesc la întîmplare cîteva nume: Eugen Barbu, D. R. Popescu, Augustin Buzura, Constantin Chiriță, Corneliu Leu, Vasile Rebreanu, Mircea Horia Simionescu, George Bălăiță, Radu Theodoru cu al său monumental *Mihai Viteazul*, Constantin Ţoiu, de care am mai pomenit) s-ar putea exprima acest truism: punctul de vedere al romancierului este acela care mișcă personajele într-o direcție sau alta, conform convingerilor, experienței, gusturilor și idealurilor lui și atunci cînd, în cazurile fericite, ele, personajele, se contopesc pînă la identificare cu cele ale generațiilor și maselor largi de cititori, romanul își asigură durabilitate și o seducție fascinantă, de tip wertherian, în epocă.

E drept, pomenind de „Suferințele tînarului...”, trebuie recunoscut că astfel de recorduri de popularitate și seducție nu prea s-au întîlnit. Poate — deși nu cred că asta ar fi explicația, mai degrabă încorsetarea romancierului în șabloane și arhetipuri, ca și în măsuri cuminți, verificate, verificabile, ușor plasabile și unanim acceptate — ca formă a unei comode cu-

noașteri epidermice, mimînd problematica adevărată a personajelor și conflictelor romanești. Poate, zic, din aceste pricini și din multe altele, subiective, care țin de romancier, și obiective, care țin de alții, de opiniile care circula tacit sau afișat despre ce trebuie și ce nu trebuie să conțină un roman și pînă unde și cit să meargă îndrăzneala romancierului, romanul, ca formă a cunoașterii moderne, s-a diversificat într-atît și s-a schimbat la față încît nu mai seamănă cu structurile clasice. Ambiția lui este să țină acum pasul cu cinematograful (concurrentul nr. 1), să țină pasul cu extraordinara explozie informațională la scara globului, cu evoluția tehnicii și științei — spirite nihiliste i-au și cîntat prohodul vis-à-vis de această evoluție — care-l minează, dar îl și fortifică, furnizîndu-i în același timp noi orizonturi de investigație și resurse de supraviețuire.

Ce va fi pînă la urmă, greu de prevăzut — deși trăim în epoca înfloririi viitorologiei — dar ceea ce bunul simț ne obligă să conchidem este că, dincolo de orice pronostic, problema problemelor rămîne în continuare scrierea lui. La capătul discuțiilor sentențioase, pragmatice, erudite, reci sau pătimașe despre roman și întreg universul lui populat de personaje și eroi memorabili sau care se uită odată cu întorcerea paginelor, ceea ce se impune este că romanul de tip obiectiv sau nu, de tip balzacian sau nu, proustian, kafkian, faulknerian, fantast, liric, psihologic etc., etc., trebuie să fie românesc în esență, în substanță și în expresie, ținînd de o artă a noastră specială de narare, încărcat de vitalitatea care e a realității extraordinare pe care o trăim.

Si numai în măsura în care „adevărul nostru” va fi vestit limpede, cu simț civic și îndrăzneală creatoare, romanul va fi hrănit mereu cu viața nemuritoare pe care i-o oferă cititorului avid să-și găsească în el răspunsul la multe dileme și să-și privească chipul în el.

Alecu Ivan Ghilia

Desen de BRANCUȘI

Încredințare

Bătrîne fluviu, mă încredințez ție,
În înțelepciune de unde îmbracă-mă,
Miinile prin pești argintii să-mi grăiască
Vintul trufaș pe deasupra-ți mă poarte
Ca pașnică rusalcă a orașului.

Ochii ia-mi pentru privirea-necaților,
Pasul mi-l fă plutitor
Pentru lumea gîndului tău ;
Ursește din mine scinteie de dor
Aducînd iubire în sufletu-nvinșilor.

Iată-ți cugetul meu în piune de griu
Tăiată în patru făclii de lumină
Din tăcerea pămîntului tău
Străbunii să-i întorc înspre lume.

Victoria Tănase

Cu ochii respir

în mine acum se face seară
și-ncepe să ningă sălbatec în miei
tu iartă-mă că am rămas aceeași greșeală
cad pene de inger pe umerii mei

cu ochii respir moartea unei ape
cămașa mea refuză să îmbrace o părere
prin părul nimănui ard păsări despletite
și jarul din mirese neincetat mă cere

luna ineacă fîntinile în iarbă
încă un cuțit singurătatea-și ascute
pe limba mea pădurea acum o să se culce
o piatră fierbe-n sine și-mi face semne mute

Rodian Drăgoi

Aurel Rău

Fîntîni cu cumpănă

Dintre fîntîni, cea cu
cumpăna dreaptă
îmi place în Hortobágy.
Un T perfect.
Un totem ce-mi îngăduie
teurgii
să aştept.
Lună tăiată-n două
şi soare
rotund
şi-un salcim în piept.

Amurg,
prin efluvii amare
de ierburi liliachii.
Un apaş cu cobiliţa-n spinare
ce cară două scăfirlii.

Fîntîni, mori de vînt
ale Pustei,
ceasornice dereglate.
Amnare,
în slavă la Kisuiszállás,
în care grindina bate.

Un singur ţel :
sălaş !
Un loc
unde-adînc
rădăcini
să laşi.

Pescari cu undiţi.
Nimic nu prindeţi
prin dreapta
monotonie,
cu ceru-n spate.
Decît pe mine,
de-a pururi,
solomonar
la prag de albii secate.

Găleata coboară şi se ridică
pe-un orizont de paprică.
De printre maci care şi ei,
curînd, la dracu !
întră-n noapte de-a berbeleacu.

Mă-nsoţesc
cu acest
semn
ceresc
pentru om,
nesilit.
De mii de ori
braţele
mi le-ntînd
ţintuit
pe sfîntul lemn.

Bitlani preistorici
brăcuind
pe-un uscat fund de mare.

Pîndind broasca ochiurilor de
apă.
Nemaiştiind să zboare.

Un fulger,
un bici al lui Dumnezeu,
mină aceşti cai.
În somn,
treji ca şi noi de-un rai
de grîne
cu spicul greu.

Spinzurate găleţi pe
vid,
pajeri moarte,
în furtuni de foc, moarte.
Unde stăruie
ochii minţii drumeţului
marcat de fîntina
lui.

Aleanuri
zvicniri nemaivrînd
să se smulgă din
gînd.

Cu cobiliţa-n spinare
sub zare
singur cel om hirsut.
Ciori fixe şi iepuri cu ochi

de Argus
îi sînt
prin lumină
scut.
Oh, merge, de gută să se caute
în pădurea cu mii de flaute
dînspre Tisa.
S-a şi stîrnit vînt,
care-i varsă
prin toată vecia arsă
merindea de iezer sfînt.

Ieşim
Pe sub un larg curcubeu

Ciocirlii înălţări menhire.

De-acum prin pagini —
cetăţi
reverii

conturul lunii subţire.

Matei Gavril

Bun

Dacă vorbesc, durerea mea nu se micşorează,
Dar dacă tac, devine şi mai mare.
În timp ce mintea mea e încă trează,
Lumina celui ce mi-a dat-o moare.

S-a adunat în cer entelehia,
Cum se depune praful pe-o margine de drum.
Din toate lucrurile, poezia
E singurul meu bun.

Iubire

Trec clipele
Fără a mă învinge.
Destinul mi-e deşert.
Singura mea iubire
E-acest poem.
Trec clipele.
Prin gura mea deschisă
Trece viaţa-ntreagă.

În linişte

Gîndind la tot ce-a fost :
Sub coroanele parfumate
Ale albaştrilor tei,
Din ţigările-aprinse
Ieşeau şerpîi fumului nostru.
Tu cu capul în piept
Ai pornit nebuneşte
Pe un drum fără-ntoarcere.
Am rămas să te caut.
De atunci rătăcesc.

Egalitate

Înainte de a începe.
Luceafărul verde
Despletindu-şi în noi
Firul viu de mătase.

Mai mult decît o iarbă
Pieptănată de vînt.
Mai puţin decît praful cărţilor noastre.
Egali cu noi înşine dinaintea sfîrşitului.

Pămîntule

Te-am visat, pămîntule, fericit,
Încă dinainte de-a ajunge la tine ;
Din prima clipă-n care te-am zărit
În roiul de albine.
Zburai spre mine,
Eu veneam spre tine.

Matinală

S-au trezit florile.
Din pleoapele lor roua s-a ridicat.
Albinele coboară
Pe cărările soarelui
Şi culeg mierea lor galbenă
Cu trompele subţiri.
Iarba îşi înfige baionetele-n aer
Cu strigăte de ura.
Broaştele se ascund pe sub lespezi de piatră.
O gînganie jucăuşă îmi zoară prin casă.
Nu mişcă nici o frunză.

Cocoşul cheamă găinile să mănînce o rimă
Atît de important şi bucuros
De parc-ar fi făcut cea mai mare descoperire
ştiinţifică.

Iepuraşul sfios roade varza.
Rîndunica-şi hrăneşte puii sub streăşină.
Raţele au ieşit să se scalde, pe baltă.
O fetiţă cu bluză albă îşi începe jocul cu
cercul.

Păianjenul continuă să-şi ţeasă pinza.
Un greiere îmi roade gîndurile.

„Sportul în aforisme“

PE un fundal verde care sugerează cimpul de joc (peluza), un bust alb, acoperit de mingia rotundă, pe post de cap, iar tăind micul pedestal, o pană albă de gîscă încheie ilustrația copertei, de Val Munteanu, la cartea cu acest titlu (ediție îngrijită și prefăcută de Victor Bănciulescu și Tiberiu Cornișan, în Editura Sport-Turism, 1976).

Pana de gîscă a fost, pînă în pragul secolului nostru, preferata sculă de scris a cărturarilor, neacomodați cu penița de oțel, iar mai tîrziu cu styloul. Ba chiar memorialistul Paul Léautaud (1872—1956), una și aceeași persoană cu mușcătorul cronicar dramatic Maurice Boissard, s-a folosit toată viața de clasică pană de gîscă, pe care singur și-o „ascuțea”.

Am citit cu un interes sporit toate aforismele, riguros clasificate fie tematic, fie pe „sporturi individuale” sau cele „de echipă”, pătrunzîndu-mă de înalta prețuire pe care din antichitate, cele mai luminoase minți au acordat-o educației fizice, palestreii și concursurilor, culminînd cu cele olimpice. M-am întrebat și eu, ca prostul, cine a formulat întii memorabila sentință: „Mens sana in corpore sano”. (Mintea sănătoasă în trup sănătos.) Am aflat abia acum că autorul acestui faimos dicton, constatativ sau normativ, nu știu prea bine, a fost satiricul latin Juvenal (60—130 e.n.).

Aceeași cugetare, altfel formulată, apare în zorii pedagogiei moderne, la gînditorul ceh J.A. Comenius (în limba lui, Comenski): „Un spirit sănătos poate exista numai într-un corp sănătos”.

MĂ VOI referi exclusiv la materialele privind tradițiile noastre naționale. Poetul Vasile Alecsandri a relevat întiul nostru sport: „La românii de astăzi lupta trupească au rămas din vechime un obicei care domnește pretutindene la munți și la cîmpi, și biruitorul este încunjugurat de stimă și respect, precum odinioară la Roma gladiatorii cei vestiți”. „Lupta trupească” nu-i alta decît trînta, apropiată ca reguli de luptele greco-romane, cu luptătorii învinși cu briu, pe care-l pot apuca spre a-și „dovedi” adversarul. O practică, cu circacii săi, după cite-mi spune G. Călinescu, „fost elev la Școala română de la Roma, însuși ilustrul ei conducător (al Școlii I), Vasile Părvan, ca mijloc de destindere, seara, pe șantier, după o zi grea de lucru.

Înainte de fotbalul lui, care a cucerit masele de pretutindeni, la noi se practica oina, căreia antologia îi consacră, ca unei rude sărace, două scurte paragrafe. Iată ce spunea marele nostru educator, Spiru Haret: „Oina poate aduce o viață nouă în școala română, fiind un admirabil mijloc de educație fizică, adevăratul tip de joc sportiv românesc”.

Iar Mihail Sadoveanu supralicita: „Orice om vrednic trebuie să învețe întii și întii a juca oina. Fără aceasta nu-i bun de nimic și nu va face două parale”.

În timpul adolescenței mele, la vestitul liceu „Traian” din Turnu-Severin, oina era jocosul tuturor claselor, de la cea dintii de gimnaziu pînă la ultima de liceu. Păstrez o foarte bună amintire acestui sport, în care nu încăpea „faulul” (pe românește, ghionții, loviturile, faulturile și alte practici de o scandalosă frecvență în fotbal). Era și este un joc prin excelență cinstit, o adevărată școală a caracterului, cum ni se spune despre toate sporturile! Mă bucur la vestea că ar fi fost reintrodusă în mai multe școli din țară. Aș fi mai bucuros dacă programa școlară ar impune-o din nou.

DRUMETIA este și ea unul din sporturile noastre naționale. A practicat-o cu strălucire Calistrat Hogaș, cu un secol în urmă, și ei îi datorăm paginile lui cele mai personale. Hogaș recomandă pe bună dreptate turismul pedestru: „Orice călătorie afară de cea de pe jos e, după mine, o călătorie pe picioare străine; a avea la îndemînă canapeaua unui tren, roatele unei trăsurii sau picioa-

rele unui cal, înseamnă a merge șezînd și a nu vedea decît ce ți se dă, nu însă și ce ai voi”.

O entuziastă propagatoare a drumeției a fost la noi uitata Bucura Dumbravă, pe care excelentul indice de autori ne-o dă ca „scriitoare română”. Ea se numea Fanny Sekulici și a scris în limba germană două romane, închinată vieții lui Tudor Vladimirescu (Pandurul) și a lui Iancu Jianu (Haiducul). Contemporani cu ea, fiii lui V.A. Urechia, absenți din această antologie, Alceu și mai ales Nestor, au fost niște excelenți alpinști; cel de al doilea a „descoperit” farmecul Bucegilor.

Alexandru Macedonski a practicat ciclismul. El scria cu ostentația sa obișnuită: „Am încălecat pe velociped, nemaiîntînd să încălec Pegasul, fiindcă alții l-au schimbat într-o mîrtoagă”. În realitate, a fost antrenat de discipolii săi, frații sau verii Aristide și Constantin Cantilli.

Geo Bogza a rămas un entuziast al bicicletei, astăzi handicapată de odioasa motocicletă, care face numeroase victime și poluează aerul (ca să nu mai vorbim de furia automobilistică, mai dăunătoare): „Sînt sigur că va veni o lume scăpată de tristețea sărăciei, scăpată de obsesia îmbogățirii, în care oamenii, în sfîrșit înțelepți, vor lăsa în garaj, de cite ori vor voi să-și ofere o mare bucurie, tigrii de oțel ai automobilelor, de dragul celor două roți subțiri, care le pot prelunge ființa fizică și spirituală. Sînt sigur că o astfel de lume va veni și sint bucuros că, în anii mei cei mai buni, am prefigurat-o”.

Dacă aș fi ambidextru, aș subscrie cu ambele miini acestui nobil deziderat, dublat de o ferventă credință (noiă ca mai toate!).

BRÂNCUȘI: Muza adormită

Marele pașoptist ardelean Simion Bărnuțiu (pronunțat Bărnuț) recomandă scăldatul și înotul „cel dintii pentru curățirea și întărirea corpului, cel din urmă ca un mijloc de a se adăuga sănătății și a câștiga curaj pentru salvarea de la înec”. Înotul este „sportul” care înfrumusețează trupul, armonizîndu-l proporțiile și conferindu-i forță mușchulară (fără exagerările boxului și ale alterofiliei).

Cele mai vechi sporturi rămîn însă, la noi și în toată lumea, vinatul și pescuitul, cu care s-au indeletnicit de nevoie întii oameni. Ele figurează la coada volumului, în răspăr cu adevărata lor cronologie.

Mihail Sadoveanu, vîntor și pescar din copilărie, formulează scurt și cuprinzător: „O vîntoare e o pasiune ca și amorul”. Așa să fie? Cine spunea: „comparaison n'est pas raison”? (Comparația nu-i o dovadă). Tot Sadoveanu enunță o regulă prealabilă: „Am învățat că întii trebuie să scuipi și să sudui vinatul și pe urmă să ridici pușca la ochi. Numai așa poți avea clipa necesară de calm.”

Așadar, stuchitul și suduiala ar avea o certă funcție deconectantă. Imi pare rău că nu le pot aplica, nededîndu-mă la potrivită vreme nici unuia din aceste străvechi și mereu actuale „sporturi”.

În încheiere, voi observa că schiul e, dintre toate sporturile, acela care a intrunit diapazonul cel mai înalt al admirației la scriitorii noștri: Demostene Botez, Mircea Eliade, Mihail Sebastian și D.I. Suchianu. Cel din urmă îl practică încă, la vîrsta de optzeci de ani trecuți (cei mulți și buni înainte!).

Șerban Cioculescu

Literatura cîmpiei

ODOBESCU a trecut clasicizînd prin cîmpia aceasta, Arcadia lui umanistă... Lanuri de porumb obsedant, coplesitor de lungi, de încremenite și de compacte... Forța lor egală, îndărătnică, făcînd să ridă teribil în soare știuleții crăpați de excesul creșterii, cedînd acestui exces, ca „sparti de însăși descoperirea în sinea lor făcută”, cum spune Valéry despre un fruct de la tropice.

Ion Ghica, și el călător pe aici, dar altfel, mai rece, mai lucid, cu viziunea sa de om de știință și de economist împotmolit în noroiul sarmatic pînă la scara trăsuri. Dar, — și se poate introduce aici adversativul, pentru că întoarcem deodată o pagină, o altă pagină a literaturii române — și Panait Istrati străbătu cîmpia vrăjită, cu ciulinii minaiți de vîntul neliniștii peste tăcerea de tată răpus de bir și de griji a Bărăganului, — goști pînă la imposibilă, ireala promenadă „des Anglais”, locul sau postul lui de fotograf ambulant și amărît al realității și destinului tragice omenești...

Fără această cîmpie, udată de sudoare, de lacrimi, de singe și veșnic spălată de roua curată a diminetilor ei radioase, proza românească ar fi fost, cert, mai puțin bogată și personajele ei, mai lipsite de sarea și adevărul vieții. Dropii or mai fi?... Acest soi ciudat de curci ale Traciei speriate de fulgerul de aur aruncat de coiful lui Alexandru cel Mare în trecere prin lanuri. Coloniile lor inteligente, cu sentințele din loc în loc, scoțînd capul din iarba înaltă, și ale căror aripi, iarna, de ger, de gerul spațial al Bărăganului, se lipeau de trup lînd, cine știe, poate însăși forma înaltă — și atentă — a Păsării măiestre a lui Brîncuși...

Dropia, vechi blazon al prozei noastre de farmec și de știință simplă de a vorbi despre oameni și întîmplările lor...

UN virteț amezător, mil de pescăruși albi cu baza pe lacul Fundata de lingă comuna Perieți — Slobozia — se aruncă tipînd în picaj în urma tractoarelor și extrăgînd instantaneu cu pliscul insectele dezvelite bruse și mișunînd în brazda proaspăt răsturnată. Corbi negri de arătură se amestecă și ei în acest ospăt delirant, cu un drept al lor, firese, de păsări de uscat, printre zburătoarele învățate cu largul apelor. Oamenii tăcuți de pe tractoare, aplecați toată ziua peste volanul greu trepidînd de muncă, spun — și asta e o explicație a lor, și mucalită și poetică, de înși avînd imaginația cîmpiei, — că pescărușii confundă vîntul motoarelor cu bubuitul mării și că, pentru ei, acest zgîmof însoțind brazdele ce se despică și înaintează, talazuri, este totdeauna o chemare, pe care ei, ca oamenii, o înțeleg și o acceptă. — minunata confuzie a pescărușilor repezîndu-se între creștele țărîinii negre răscolite și încinse de soarele generos al acestei toamne...

PATRU pui de pisică vîrğați și părăsiți și sălbăticiți se joacă în lumina de septembrie pe sub ciorchinii grei al viei de lingă Fetești, lucrată cu o eficiență exemplară. Ei par, din cauza formidabilei puteri de producție a acestui loc, născuți din rodul aracilor înalți, așezați în interminabile rînduri paralele printre care poate să circule în voie un automobil. Chihlimbarul ascuns sub pielea transparentă a boabelor de struguri ar fi și ochii unei feline ce te privește din toate părțile, — corpul întins cit vezi al acestui iasem opulent... Istoria lasă pînă și în numele oamenilor cite o astfel de pecete de neșters, pe care generațiile viitoare o privesc, cu simpatie, cu umor sau cu cine știe ce interes filologic. De pildă, acest director, pe nume Ghiaur... Omul, îmbrăcat în doc albastru, cu șapcă albastră și ea, trasă pe sprincene din pricina soarelui, reflectat de bălți, are în el vigoarea numelui său. El mai are și o mustată spirituală, căzînd subțire pe colțurile gurii, ceva din aerul unui podgoran abraz din Midi, sau Provența. Acest om activ spune ce și cit au produs al lui, aici unde Bărăganul se pierde treptat în mirajul Dunării. Dacă ar mai avea de lucrat încă pe atît pămînt cit lucrează, el și ai lui, ar răzbi și ar da recolte și mai spectaculoase... Apoi, fără a fi întrebă, întinde, din via lui atît de îngrîșată, în care patru pui de pisică sălbăticiți se joacă în soare cu ciorchinii, un braț, arătînd către bălți și mirajul lor. Pe acolo, spune cu mindrie, a trecut și „scriitorul Panait Istrati”. Stătea de vorbă cu oamenii care munciau, la cîmp, la pește, sau cine știe unde, ridea cu ei, cum zic cei mai bătrîni care și-l mai aduc pe hoinar aminte, și îi puneau să spună din viața lor, fapte și întîmplări — și astfel proza creștea din Bărăgan ca acest porumb des, puternic și obsedant, cu știuleții crăpați...

Constantin Ioiu

Semnal

EDITURA ALBATROS

Leon Talpă — PE DRUMURI DE BAZALT SI NISIP, note de călătorie, 152 p., lei 8,50.

EDITURA EMINESCU

Aurelia Batali — UN OCHI INECAT IN NOAPTE, UN OCHI INECAT IN AMIAZĂ, versuri, 80 p., lei 5,25

Iolanda Malamen — PĂMINT SUB ZĂPADĂ, versuri, 54 p., lei 4.

Ion Țugui — VOIOVEASA, roman, 354 p., lei 11,50

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cornelia Buzinschi — DUHUL PĂMINTULUI roman, 333 p., lei 10,50

Doina Uricariu — VINDECĂRILE, versuri, 106 p., lei 6,50

Petre Got — OCHII FLORILOR, versuri, 68 p., lei 5,25

Valentin Șerbu — FAN-

TASTICA DELTA, 236 p., lei 7,25

EDITURA MINERVA

Aurel Sasu — RETORICA LITERARĂ ROMÂNEASCĂ, 332 p., lei 12,50

EDITURA FACLA

George Suru — CÎND DRAGOSTEA E PASĂRE CĂLĂTOARE, versuri, 68 p., lei 6,75

Eugen Evu — MUNTELE MIORITIC, versuri, 52 p., lei 6,50

Amintiri socialiste

ÎNAINTEZ în această antologie de șapte sute de pagini — a cărei constituire a cerut un imens travaliu — și, cu înecut, se reconstituie o epocă: trei decenii de luptă socialistă (1870—1900), primite în conștiința celor care, într-un fel sau altul, au trăit experiența unui sfârșit de veac și a unui început de lume: **Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă**, ediție întocmită prin fervoarea atentă a lui Tiberiu Avramescu. Varietatea lucrării, de la semnături și stiluri, de la modalități și perspectivă temporală, la judecata însăși a evenimentelor, este uluitoare aproape, încît — după analizele competente ale lui Dumitru Micu și Z. Ornea — ne obligă la limitare, la aceea literară, mai cu seamă că antologatorul a urmărit acest criteriu; și, totuși, e atât de greu să nu te rătăcești printre atâtea destine: fantastice sau romantice sau rupte sau, cu forță, încovoiate, printre atâtea scene și portrete, printre relatări sau aduceri aminte înduioșate sau sobre sau incisive, pilpări ale minții sau inimii, de nu s-ar constitui cu înecut o atmosferă unică, tensionată și de neuitat, prin care oameni și sentimente și evenimente se orinduesc într-o existență adevărată și dramatică.

Dincolo de înțelegerile teoretice necesare ale primului nostru socialism — compoziție și tactică — stăruie câteva imagini vii cu destine și trăiri autentice: într-o cameră strîmtă, neîncălzită, unde locuiește un student și dorm cîte trei-patru, la lumina de bronz a unei lămpi, iată-l fumînd și discutînd în noapte, ineputabili și flămînzi, despre ateism, fericire, dreptate, despre tactică și strategie, despre Eminescu și Caragiale și Gherea și despre știință, el, ce se hrănesc mai ales cu cărți, exaltați de discuții și viitor. „Mișcarea socialistă veche” — scria Argehi în 1913 — era o academie. O întreagă serie de spirite eminente urmau, grupate, orientarea soarelui roșu, în onoarea căruia vibrau o sută de inimi idealiste. Prin Clubul socialist din strada Doamnei au trecut mai toți intelectualii care depășesc vîrsta de 30 de ani, distribuiți astăzi în presă, profesorat și carierele libere. Cînd citim azi unele discursuri, unele bucăți descriptive, tipărite atunci, rămînem uneori surprinși de cîtă muncă nobilă, propulsie și adîncime reprezintă.

Foamea de cărți, setea de idei, de discuții... Gala Galaction ni-l înfățișează pe elevii liceului Sfîntul Sava alergînd după cărți, scotocînd, împrumutînd cărți, prinși în „discuții, lupte, partide”. „Acum un sfert de veac — scria el în 1916 — tot tineretul românesc, entuziasmat și iubitor de idei, era socialist și admirator al lui Dobrogeanu-Gherea... birtașul de la Ploiești”. În 1930, tot Gala Galaction își amintea: „Era pe

vreamea generoasei mișcări trezite de Dobrogeanu-Gherea”. „Recolta imediat următoare, tineretul din liceu, asculta, citea, reprezenta, discuta în dormitor și în orele sustrase studiului, încerca, pe caiete de note, poezii generoase și nuvele rurale”. Aceeași foame de carte și sete de discuții printre muncitorii din sala Sotir sau elevele din casa din Sărarie de unde plecau cu volume și idei. Amintindu-și de tineretul feminin, un ziarist, I. Teodorescu, scria: „Noaptele albe ale balurilor și altor petreceri au fost înlocuite cu nopțile culturii. Pe etajerele pe care altădată figurau parfumurile, pudrele, sălășluiau acum cărțile, adesea masive volume de sociologie, filosofie, poezie, istorie. Nu lipseau romanele, bineînțeles, dar ce se alegea!” Pictorul Ștefan Popescu își amintea: „Citeam literatură, filosofie, socialism, chestiuni economice, tot ce ne cădea în mînă. Ne cultivam [...] în calitatea noastră de propagandiști socialiști”. „La șaptesprezece ani noi citeam *Capitalul* lui Marx — reaminteste N. Iorga de vremea cînd fusese socialist — făceam conferințe despre dînsul și împărțeam numere din „*Revista socială*”.

E doar un aspect al primei mișcări socialiste, desigur, dar el se cade a fi amintit într-o revistă literară; am dat cîteva citate, doar, dar e un leit-motiv al celor ce-și amintesc de tineretea lor militantă; G. Ibrăileanu, de pildă: „Acea mișcare, acerb curent, a adus o mentalitate care a străbătut în întreaga cultură a țării, — în opera literară a unor, în activitatea practică a altora”. La sfîrșitul de veac muncitorii — și chiar cîteva țărani — devin oratori de mase, conferențieri, cîțiva, ziaristi, chiar. Citiți textele severe, dense ale lui Alecu Constantinescu, I.C. Frimu, Alex. Georgescu, Al. Ionescu ș.a. pentru a înțelege cum după risipirea generoșilor lăcrimoși, lucrătorii au reorganizat partidul, conducîndu-l. Să mai notăm un adevărat cult al prieteniei; cordialitatea, solidaritatea generoasă, înfrățirea au constituit o practică afectivă pe care cu toții o reamintesc, chiar și acei risipiți de vîntul nestatorniciei. Poporanista de mai tîrziu, I. Zabela Sadoveanu, insistă asupra prieteniei curate și dezinteresate „prin afinități sufletești” atît între băieți sau între fete, ca și între tinerii socialiști de ambe sexe. Pictorul Ștefan Popescu evocînd mizeria în care trăiau studenții spunea că în cercurile socialiste se simțeau rușinați doar cei ce aveau părînți bogați, grăbindu-se a împărți cu cei nevoiași locuința, masa, banii. Ar fi posibil să glosăm mult asupra elementelor romantice și chiar evanghelice din mărturiile unora dintre acești „misionari”. Evocînd acea stare de spirit, M. Sadoveanu va nota: „Numeroși

scriitori ai deceniului 1890—1900 au luat lumină de la acea mișcare generoasă, ca în ceasul unei învieri. Era un ceas de miezul nopții, de taină, tinerețe și avînt”. Sunt cuvinte ce revin sub multe pene, ceea ce îl face pe autorul antologiei, Tiberiu Avramescu, să semnaleze socialismul conceput ca poezie romantică, să demonstreze caracterul profund umanitar, compasiunea pentru umiliții soartei, trăirea intensă a nedreptăților sociale, grija și respectul pentru ființa umană — este drept, la unii, romantismul, în dauna analizei științifice și a combativității revoluționare. Astfel, militantul C.D. Anghel vorbește de inițiere, crezul materialist, năzuința sfîntă spre dreptate, tainele lumii viitoare etc. Cineva scrie despre „acea generație de vizitatori și socialiști”, iar altcineva numește Clubul socialist: „for al rodirii unei frății și egalități de o noblete creștină”. Adevărat, sensibilitatea romantică se înfilnește cel mai adesea la micii burghezi ce s-au dovedit și cei mai nestatornici. În afară de bogat variata memorialistică, antologia cuprinde numeroase portrete, unele memorabile. Să amintim doar dintre portretistica **Amintirilor literare**... Imprecația lui Dimitrie Anghel la jalnica devenire a lui Nădejde, portretele lui Toni Bacalbașa de Ibrăileanu și G. Galaction, evocarea lui Engels de Gherea, a lui Raicu Ionescu-Rion de Ibrăileanu, corozivele portrete ale lui Morțun realizate de N. Iorga, N. D. Cocea și de Const. Mille, amintirea lui Necula de Alecu Constantinescu, a lui Șt. Petică de Const. Graur și a ciudatului dr. Russel de Const. Mille. Sunt pagini de adevărată valoare literară. Scene, evenimente, destine ce reconstituie începuturile mișcării socialiste la noi și se constituie într-un adevărat roman al epocii.

Și ce destine deosebite! Lîngă octogenarii zbuciumați Zamfir C. Arbure, Nicolae Russel, Paul Bujor, Panait Mușoiu, tinerii cu vieți frînte de mizerie și suferință Eugen Lupu, Mircea C.A. Rosetti, Nicolae Codreanu, Toni Bacalbașa, Raicu Ionescu, lîngă savanții Ioan C. Cantacuzino, Emil Racoviță, C.I. Parhon, muncitorii Alecu Constantinescu, I.C. Frimu, Ilie Gheorghiu, Alexandru Georgescu și pictorii Octav Băncilă, Ștefan Popescu; dramaticul destin al lui C. Stere și cele jalnice ale lui Ioan Nădejde și V. Morțun... Și, dintre toate, prinde relief acela de mare integritate, bunătate și statornicie al lui C.D. Gherea. Mulți au continuat lupta, alții au obosit, s-au desprins spulberați de adversități; dar cu toții și-au amintit cu recunoștință de frumoasa și eroica lor tinerete socialistă.

Paul Georgescu

„Scara vieții”

DESPRE o carte nouă bună, pe nedrept uitată chiar între ai lui, ultimul mare scriitor francez, Montherlant spunea: „Encore un instant de bonheur”. O asemenea clipă prelungă am trăit citind volumul *Scara vieții* de Tudor Teodorescu-Braniște, de curînd apărut în librării. Pentru tinerii și chiar maturii contemporani e necesar desigur să începem cu o introducere în biografia autorului: n-a avut altă ambiție pe „scara vieții” decît să cîștige o treaptă prestigioasă, cea mai prestigioasă, în calitate de gazetar militant cum foarte puțini alții s-au relevat în cele cîteva decenii bîntuite de psihoza contagioasă profascistă, apoi cu-zisto-legionară.

Gazetar militant de numele căruia se leagă indisolubil titlurile multor organe de presă net democratice, înfruntînd zi cu zi stihile reacțiunii, fără rezerve, fără socoteli și combinații politice, Tudor Teodorescu-Braniște a considerat că pe „scara vieții” această situație, lipsită de avantaje, copleșită de neajunsuri constituia o supremă ascensiune. A nesocotit, a disprețuit apoteogma de pomină a unui vechi confrate francez, Jules Janin, că jurnalismul duce departe în viață, cu condiția să-l părăsești de la o vreme, după ce ți-ai creat prietenii, complicități, relații fructuoase cu sus-pușii unei societăți.

Tudor Teodorescu-Braniște a considerat gazetăria o misiune, un sacerdoțiu. A practicat-o cincizeci de ani cu deosebită cinste. Ademenirile fluturate pe dinaintea ochilor le-a nesocotit totalmente: a rămas pe pozițiile intransigente morale. De aceea diatribile lui împotriva mișcărilor de extremă dreaptă, împotriva politica-

nismului dolidora de compromisuri mergeau la țintă, demascau complicitatea acestora cu mișcările fasciste germane și italiene, stimulau în același timp rezistența națională, curente de neaderare la conformismul politicianismului.

De la Jules Vallès, de la Zola învățase că gazetarul este un „veghețor la interesele poporului” în genere, la interesele naționale ca și la cele individuale. L-a condus, în toată activitatea, spiritul adevărului.

Umanismul și fervoarea jurnalistică a lui T.T.-B. ne îndeamnă ca în lanțul valorilor excepționale din presa română să legăm veriga lui, direct, de aceea a lui C. A. Rosetti.

Volumul recent apărut ne prezintă o seamă de testimonii într-un totuși convingătoare asupra luptei duse cu stihilele intinericului fascizant și fascist.

Nu încercăm a stimula curiozitatea eventualilor cititori cu mai multe amănunte. Dar nu ne putem reține să nu menționăm din multe pagini inedite descrierea exodului spre Moldova începînd din noiembrie 1916, din capitolul „La drum”, text antologic. Unul din frați făcuse rost de un car cu boi. Plecară cu familiile din București ca să ajungă la Rîmnicu-Sărat la niște rude. „Am văzut părinți mergînd pe jos, bărbatul cu o boccea în mînă, nevasta împingînd un cărucior alb cu un copil înăuntru. Pînă unde aveau să ajungă? Cit puteau să țină roțile subțiri ale căruciorului? Și, mai ales, cit puteau să reziste bietul prune înfășurat în scutece?”

Amintesc doar că mergînd pe lîngă carul tras de boii istovîți care, bietii de ei, au rezistat la drum lung, foarte lung, ga-

Tudor Teodorescu-Braniște
Văzut de Ion Anestîn

zetarul june cu familia a ajuns, în sfîrșit, pînă la Birlad. Cu ce peripecii tragice, cu ce sfîrșiri supraomenești, pe ce teapăn ger, în acea iarnă cumplită, de pomină, din 1917, veți afla citind textul care, între altele, umple un gol în literatura despre acel exod epocal, descris aci în toată grozăvia lui apocaliptică.

„Închei cu gîndul că evocări asemănătoare celor din *Scara vieții*, ale luptei antifasciste, ar trebui să tot apară în librării din cînd în cînd. Ele ar întretine o anumită stare de spirit, necesară atîta timp cit prin unele meleaguri hidra fascismului mai scoate cîte un cap, atîta timp cit sint actuale vorbele lui Brecht: „E încă fecund pîntecele care s-ar putea să zămislească bestia spurcată”.

Em. Serghie

Derivarea postlocuțională în stilul publicistic

1. ROLUL pe care îl joacă, în derivare, grupurile de cuvinte și mai ales locuțiunile verbale a fost demonstrat, la noi, de Jacques Byck, Magdalena Vulpe și îndeosebi Florica Dimitrescu. Urîndu-l pe cunoscutul lingvist francez Emile Benveniste, ultimele autoare folosesc chiar termenul de locutiv, căruia îi vom prefera pe postlocuțional, care are o structură sau formă internă mai clară și care se încadrează într-o lungă serie de formații similare: postnominal, postsubstantival, postadjectival, postadverbial și postverbal (mai des folosit decît sinonimele deverbal și deverbativ). Prin derivare postlocuțională înțelegem formarea unor cuvinte noi, pornindu-se de la grupuri lexicale cu valoare de locuțiune. Astfel, pentru a explica verbele *achiziționa*, *concesiona*, *intenționa*, *oferta*, *reliefa*, *remiza* și altele (care nu au corespondente analoge în alte limbi), trebuie să pornim neapărat de la locuțiunile sinonime a face o achiziție (sau achiziții), a da în concesione, a avea intenția, a face o ofertă, a pune (scoate) în relief, a face remiză ș.a.m.d. Toate aceste locuțiuni sint mai vechi decît verbele cărora le-au dat naștere și se explică, cel mai adesea, prin modele existente în limba franceză (comp.: *donner en concession*, *avoir l'intention*, *mettre en relief* etc.). Deși derivarea propriu-zisă se face direct și exclusiv de la substantiv, cînd înovează, vorbitorul are în minte întregul grup locuțional. În componența acestuia, elementul substantival e dominant din punct de vedere semantic, ceea ce este hotărîtor pentru transformarea lui în bază derivativă.

2. DINTRE numeroasele aspecte ale derivării postlocuționale, ne interesează aici exclusiv formarea unor verbe (de felul celor amintite mai sus) care nu figurează încă în dicționarele noastre, deși radioteleviziunea, presa cotidiană și unele publicații periodice ne oferă un mare număr de atestări. Iată numai cîteva dintre cele pe care le-am înțîlnit în diverse ziare și reviste: „Numeroși conducători auto și pietoni au fost atenționați asupra modului greșit cum circulau”; „Aproape toți oamenii ne-au atenționat că problema ar fi teribil de complicată”; „Furajul rezultat a fost balotat, însă nu a fost transportat la timp”; „În zilele imediat următoare să fie balotată întreaga cantitate de paie”; „Cercetările americane concluzionează că „Gerovital H” este și un antidepresiv uman de mare valoare”; „Concluzionînd cele spuse mai sus, reținem următoarele...” (într-un articol de lingvistică!); „Proiectul de lege... directivează acțiunea de sistematizare a teritoriului și localităților”; „Lecturînd astăzi notele lui G. Călinescu... rămînem uimiți de justetea cu care sint puse problemele”; „Dacă lecturăm numele celor 16 participanți... vedem că doar două granituri din Cetatea lui Bucur au mai rămas în cursă”. Din lipsă de spațiu, ne oprim aici, deși am putea înmulți atestările, adăugînd cîteva și pentru: *bilanșa*, *directiona*, *exceptiona*, *falimenta*, *porționa*, *preciziona*, *previziona*, *presiona*, *restricționa*, *reviziona* și altele, care se integrează într-un adevărat sistem și care sint mai scurte decît grupurile locuționale cărora li se substituie (Să se compare, spre exemplu, a atenționa cu a atrage atenția ori a acorda atenție).

3. ÎN GENERAL vorbind, specialiștii condamnă astfel de formații, considerîndu-le greoaie, bombastice și, în ultimă analiză, inutile, întrucît nu exprimă altceva decît locuțiunile sinonime care le stau la bază: a face bilanș, a da faliment, a da direcția, a face excepție etc. Dintre lingviștii și lexicografii noștri din trecut, I. A. Candrea și Lazăr Săineanu au manifestat o adevărată repulsie față de asemenea derivate, nebulînd că va veni o vreme cînd uzul general va infirma convingerile lor. Astfel, în 1931 (data apariției *Dicționarului enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*), I. A. Candrea era convins că verbele concerta și conferenția „nu au ce căuta în limbă” și deci în dicționar. Fără să demonstreze, el le considera creații ale gazetarilor francezi, „adoptate cu prea multă grabă și ușurință de presa noastră” (vezi prefața la dicționarul citat, p. XII). Cu aceeași severitate (și tot în 1931!), Lazăr Săineanu condamnă folosirea verbului *evidenția*, format indiscutabil din locuțiunea a pune (scoate) în evidență. Iată ce se poate citi într-o scri-soare care se referă, printre altele, la stilul încărcat de neologisme al lui Eugen Lovinescu și pe care lingvistul citat a expeditat-o, din Paris, fratelui său Constantin Săineanu: „Un derivat ca a evidenția, care se înfilnește atît de frecvent la el și la alții, este inadmisibil” (vezi E. Lovinescu, *Serieri*, vol. II, București, 1970, p. 559). Și totuși, în epoca noastră, cînd se vorbește atît de mult de evidențieri și de evidențieri în producție sau în alte domenii de activitate, neologismul care, acum cîteva decenii, îi repugna lui Lazăr Săineanu a devenit cîntecul lui (familiei) nu numai admisibil, ci chiar indispensabil. Asemenea cărților (*Habent sua fata libelli*!) și cuvintele își au... soarta lor.

Theodor Hristea

Criteriile unei colecții

UTILA colecție pe care Editura Eminescu o scoate de cinci ani sub numele de „Biblioteca critică” și-a constituit, treptat, prin experiențe succesive, o structură oarecum stereotipă: fiecare volum se deschide cu o prefață, care ar trebui să fie o critică a criticii și nu este de obicei decât o bibliografie comentată; textele din culegerea propriu-zisă (articole, studii, evocări etc.) sînt grupate cronologic, în funcție de genuri sau de cărți; în sfîrșit, *addenda* cuprinde un tabel cronologic și o biografie selectivă. Această alcătuire, obligatorie în linii mari, lasă totuși autorilor destulă libertate. Parcurgerea citorva din ultimele titluri (Al. Macedonski de Fănuș Băileșteanu, Duiliu Zamfirescu de Ioan Adam, Calistrat Hogaș de Jana Balacciu, Geo Bogza de Antoaneta Tănăsescu și Marin Preda de Mihai Ungheanu) arată clar cîtă inițiativă personală încapă într-o antologie de acest fel; și, s-o spun de la început, ea nu e nici mai mare, nici mai mică decît aceea pe care o căutăm în orice întreprindere critică. Se întrevăd două păreri opuse. Una care pretinde colecției obiectivitate, caracter precumpănitor informativ; alta, un punct de vedere original. Sigur că soluția depinde și de autor care nu e în toate cazurile capabil să susțină, folosindu-se de mai multe voci, un punct de vedere propriu. Dar obiectivitatea perfectă este o capcană, fiindcă lipsa declarată de punct de vedere conține totdeauna un punct de vedere mascat: și, dacă ar fi exagerat să afirmăm că bunăoară Hogașul Janei Balacciu ilustrează, sub aparența neutralității inocente, o tendință pozitivist-empirică (atît de scumpă istoricilor literari), probabil că nu întîmplător el se dovedește, în fapt, școlăresc și neinteresant, lucrul cel mai slab din toate. Mi se pare de aceea preferabilă sinceritatea lui Mihai Ungheanu, lămurită în termenii următori: „Vom încerca în volumul de față o descriere a operei lui Marin Preda cu ajutorul opiniilor exprimate pînă acum despre el... Am căutat peste tot să selectăm atît interpretările emancipate de inerții, cît și autorii semnificativi”. O interpretare, deci „scrisă de miini dîreite”. Singura obiecție pe care aș face-o este că scopul colecției nu-l reprezintă descrierea operei unui autor, ci descrierea criticii acestei opere: amănunt ce pare a fi scăpat lui Mihai Ungheanu, a cărui antologie are, din această cauză, un aspect foarte curios. Nu greșea Mircea Iorgulescu în comentariul lui observînd că, autor al unui studiu mai vechi despre Marin Preda, Mihai Ungheanu încearcă în antologia recentă să-l justifice cu ajutorul criticilor; neacordîndu-le decît dreptul de a fi de acord cu el. Nu voi mai stărui, fiindcă, trebuie să recunosc, există oricînd în jocul acesta al obiectivității și subiectivității primejdia cercului vicios. Să trecem în revistă principalele apariții.

Fănuș Băileșteanu păstrează în Al. Macedonski inovația din precedentă culegere consacrată lui Sadoveanu: de a pune în capul fiecărui text o pagină sau mai multe în care se rezumă preocupările criticului respectiv legate de autorul în discuție. Documentate minuțios, aceste excursii întregesc seaca bibliografie cu comentarii de obicei exacte. Prefața are același caracter. I-aș semnală autorului unele exprimări impropii („de mult mai puțin bun augur...” și unele lunecări într-un stil cam prea literar în raport cu exigențele destul de pozitive ale colecției).

Alexandru Macedonski, Duiliu Zamfirescu, Calistrat Hogaș, Geo Bogza și Marin Preda — în colecția „Biblioteca critică”, Ed. Eminescu, 1976.

„În biografia și destinul operei lui Al. Macedonski, numele lui Tudor Vianu va dăinui — alături de cel al lui Adrian Marino — tot atît cît vor străluci în literatura română Noaptea de mai, Noaptea de decembrie sau Poema rondelurilor. Căci Tudor Vianu și-a legat numele de cel al lui Macedonski tot așa cum G. Călinescu îl va seconda în veci prin nesfîrșitele Cîmpii Elizee pe genialul său Luceafăr”. În culegere, găsim aproape toate lucrurile necesare. Unele, cum ar fi analiza mai-ioresciană a lui Petru Th. Missir din „Convorbiri literare”, sînt reproduse prima oară în volum. Un criteriu sentimental a decis antologarea textului lui Mihai Dragomir. Nu trebuia în schimb omis Perpersicius. Micul studiu al lui Mihai Zamfir din 1972 e pe nedrept disprețuit; el încearcă să aplice poeziei macedonskiene o linie mai modernă de interpretare. Recitind critica, am fost surprins (uitasem) de nervul cu care scria Ilarie Chendi, al cărui studiu din 1904 e onorabil în latură negatoare (cu excepția refuzării Idilei brutale, prea nouă ca să-i poată gusta baudelairianismul vizionii). Înțitia analiză serioasă îi aparține lui E. Lovinescu, din care rămîne în picioare mai ales admirabilul portret spiritual. Exceptînd exegezele ample și cam didactice ale lui T. Vianu și Adrian Marino, lucrurile fundamentale despre poezia lui Macedonski le datorăm lui Vladimir Streinu, G. Călinescu și Ion Negoitescu. Destul de sărac reprezentată (probabil că așa este și în ansamblu) mi s-a părut critica prozei macedonskiene.

Construită pe ideea „impopularității” scriitorului este prefața lui Ioan Adam la Duiliu Zamfirescu, meritorie schiță de critică a criticii. Trebuia totuși făcută mai limpede distincția între neînțelegerea operei de către critici și neînțelegerea ei de către public, fiindcă o parte din argumentele lui Ioan Adam sînt valabile numai pentru cea din urmă. Culegerea e cuprinzătoare și ordonată (texte referitoare la poet, prozator și ideolog), conținînd și interesante pagini de memorialistică (lăsate deliberat la o parte de Fănuș

Băileșteanu în cazul lui Macedonski). Din nou surprinzător Ilarie Chendi; foarte interesantă analiza lui N. Iorga din discutabila Istorie a literaturii românești contemporane; Ș. Cioculescu și G. Călinescu mi s-au părut a spune lucrurile cele mai juste despre poet, Pompiliu Constantinescu și G. Călinescu, despre prozator. Ca și la interpretarea lui Macedonski, un loc important îl ocupă criticii noi, unii foarte tineri, ca, de exemplu, finul și cultivatul Liviu Petrescu, puși cu îndrăzneală alături de cei consacrați.

Informată, harnică stringătoare de date din cărți ca și din publicații (unele căutate în arhive particulare în lipsa lor din marile biblioteci), Antoaneta Tănăsescu consacră lui Geo Bogza o bogată antologie critică. Noutatea constă mai ales în a vedea cit de repede și de exact s-a impus criticii poetul și prozatorul Bogza, despre care o parte din observațiile esențiale s-au făcut încă de la apariția cărților. Suita de cronici din 1945 despre Cartea Oltului e o dovadă: Al. Piru, Savin Bratu, Pompiliu Constantinescu, Perpersicius și alții. Sunt aici toate temele analizelor ulterioare. G. Călinescu lipsește, deși o parte din capitolul din Istorie e reprodus în prefață și o alta e citată în articolul lui Savin Bratu din 1945. Neputîndu-se da mai mult din acesta, poate era loc pentru recenzia la Poemul invectivă din „Adevărul literar și artistic” (pe care însă, mărturisesc, nu l-am recitit). Sub acest nivel sînt sintezele, lucru explicabil în cazul unui autor a cărui operă se scrie sub ochii noștri.

Chestiunea aceasta îl preocupă și pe Mihai Ungheanu care reproșează comentatorilor lui Preda de a nu-și fi „însoțit autorul pînă la capăt”. Nici vorbă, e oarecum firesc să se întîmple așa, un autor care continuă să publice an de an cite o carte rămînînd deconcertant pentru criticii săi. Cine își asumă riscul sintezei așa de repede? Sub reproșul lui M. Ungheanu se ascunde însă altceva și anume scăderea interesului criticii (pe care autorul prefeței o condamnă) pentru romanele de

după Moromeții. Dar sînt, în acest caz, vinovați doar criticii? Discutabilă mi se pare și teza lui M. Ungheanu care (dacă am înțeles bine, căci exprimarea e confuză) situează proza țărănească a lui Preda și Rebreanu în descendența celei sămănătoriste, a cărei eroare n-ar fi fost numai decît idilismul și pitorescul, căci a încercat (deși, Ungheanu dă, n-a reușit) „să dea o cheie a acestei lumi (rurale), să ofere o explicație a ei”, ci faptul că a schematizat și a falsificat realitatea socială. Această timidă reabilitare a sămănătorismului avea nevoie de mai puțină subtilitate și de mai multe dovezi concrete! Culegerea (spre a veni la ea) elimină aproape tot ce s-a scris despre M. Preda înainte de 1960, deși de exemplu articolul despre Moromeții al lui Silviu Iosifescu pare lui M. Ungheanu însuși meritos; din Paul Georgescu, D. Micu, I. Vitner (Prozatori contemporani) și alții nu se reține nimic. Rezultatul e nu atît impresia de modicitate a judecăților critice (fiindcă tinerii critici antologați sînt remarcabili), cît aceea a lipsei lor de „evoluție”. Tabloul apare oarecum static (la Antoaneta Tănăsescu sensul istoric este cu mult mai evident). Să adaug și că, după un procedeu curent, cînd autorul e contemporan, nici o singură opinie negativă (ce zic eu, rezervată!) nu este considerată demnă de atenție. Fără a fi un scriitor contestat sistematic, Marin Preda n-a fost (prefața o admite) primit mereu cu același entuziasm. Poate că era bine să cunoaștem și această față a criticii, pentru a fi convinși că antologiile de acest fel își ating scopul: situarea critică a scriitorului, determinarea poziției lui reale. „Menajamentele” nu-și au rostul mai ales cînd e vorba de un prozator atît de important ca autorul Întîlnirii din Pămînturi, al Moromeților, al Imposibilei întoarceri și al celorlalte. Sigur, acum, că textele antologate sînt în majoritatea lor interesante, M. Ungheanu fiind un bun cunoscător al operei lui M. Preda și al criticii ei.

Nicolae Manolescu

Alexiu Viciu

Flori de cîmp

(Editura Dacia, 1976)

● PRIN 1913 i s-a încredințat lui A. Băseanu, spre verificare și recomandare, manuscrisul cu titlul *Flori de cîmp. Doine și strigături, bocete, balade, cimilituri, întrebări și frînturi de limbă, culegere cu anotațiuni și glosar de Alexiu Viciu*. Înțitul război mondial și cauze de altă natură au întrerupt posibilitățile de publicare a manuscrisului în colecția *Din viața poporului român*, sub egida Academiei Române, așa cum spera însuși autorul.

Lingvistul și folcloristul mureșean Al. Viciu (14 decembrie 1855 — 6 februarie 1950) care, după mărturisirile sale, a îndrăgit literatura populară „la vatra părintească”, în satul natal Agristea (jud. Mureș), se făcuse deja cunoscut și apreciat nu numai ca profesor al școlilor din Blaj, ci, îndeosebi, ca destoinic continuator al filologilor premergători T. Cipariu și I. Micu Moldovan. Prin câteva lucrări de lingvistică (Încercări în vocalismul limbii române, 1893; Nume de familie la românii din Ungaria, 1902; Limba română po-

porană și dialectul sicilian, 1904; Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal, 1906, etc.), deși tributar exagerărilor etimologismului latinist și aberant în unele interpretări, el se distinge ca un minuțios cunoscător al particularităților lingvistice din Transilvania și ca un pasionat stimulator al culegerilor de folclor. În 1872 realizează primele culegeri (probabil după îndemnul profesorului său I. Micu Moldovan), în 1887 trimite lui B. P. Hasdeu material folcloric și lingvistic din jurul Blajului, răspunzînd astfel la Chestionarul lingvistic pe care-l difuzase marele filolog; apoi, sub titlul „Ființa și însemnătatea poveștilor populare”, prefațează culegerea lui I. Pop Reteganul (Povești ardelenesti, Brașov, 1888), iar în revista „Convorbiri literare” (1888—1892) publică 351 cîntece, strigături, balade etc. care, după antologia *Doine și strigături din Ardeal* (1885), elaborată împreună de I. Urban-Jarnik și A. Băseanu, demonstau vigoarea și frumusețea creației populare românești din Transilvania. Profesorul din Blaj își educa elevii în spiritul dragostei față de valorile patrimoniului popular, le cultiva interesul pentru adunarea și studiul acestora, spre a fi transmise posterității. În Precuvintare la culegerea *Colinde din Ardeal* (București, 1914), publicată de Academia Română, Al. Viciu notează despre elevii săi: „Ca albine sirguincioase s-au slobozit în cîmpul înflorit al literaturii populare. De la Tulgheș pînă la Brad și din Maramureș pînă la Olt, de pretutindeni au adunat și însemnat conștiințioși tot felul

de literatură populară: basme, tradiții, istorisiri, legende, anecdote, gicături, frînturi de limbă; doine, hore, colinde, datini și credințe, însemnări despre portul și tot ce privește viața poporului român”. Prima mijlocirea elevilor realizează în 1913 culegerea *Flori de cîmp*, ca o replică paralelă pentru volumul *Vadrózsák* (1863), publicat de folcloristul maghiar Kriza János. Deși procedeu de culegerii cu informatori-elevi nu era cel indicat, sub aspectul probității științifice, totuși Al. Viciu are meritul de a fi așezat în atenția cercetărilor 1227 texte folclorice, notate între 1879—1911, fiecare cu mențiunea localităților unde au fost atestate.

După mai bine de o jumătate de veac, manuscrisul inedit al culegerii apare în Editura Dacia din Cluj-Napoca (1976), într-o frumoasă și documentată ediție, cu un studiu introductiv, indici și glosar de prof. univ. R. Todoran și I. Talos. Consemnăm acest eveniment editorial nu numai ca un semn de omagiu binemeritat lui Al. Viciu — care este „printre cei mai de seamă culegători de folclor din Transilvania, după I. Pop Reteganul și I. Micu Moldovan” (p. 22), așa cum apreciază autorii studiului introductiv — dar și ca o contribuție remarcabilă în studiul exemplar, de înaltă ținută științifică, al preocupărilor folclorice și lingvistice din Transilvania.

Valeriu Nițu

Perimetru liric

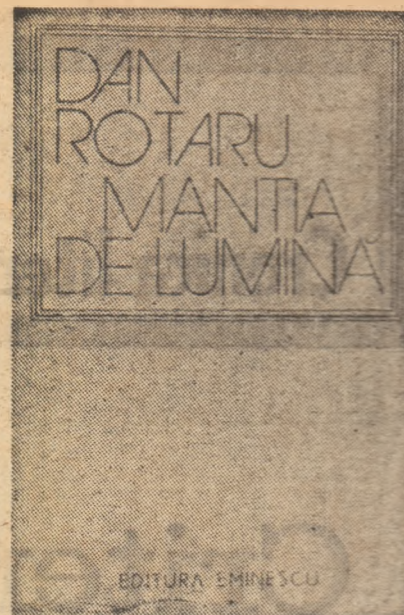
ASPECTUL calofil și grațios al versurilor lui Dan Rotaru (născut la 18 ianuarie 1943, în comuna Slătioara, jud. Olt) indică numai o preferință în ordinea materiei poetice, întrucât apare ca rezultat al unei restringeri și totodată al unei conversiuni; prin limitarea voită a universului, compus din elemente indeobște artificiale, căutate cu grijă, se dobîndește posibilitatea unei libere acțiuni lirice în perimetrul astfel fixat, originalitatea poetului fiind marcată de tensiunea produsă prin existența acestei duble mișcări. Pusă la adăpost, ferită de riscul exprimării directe, sentimentalitatea poetului se desfășoară nestinjenit; însă cu o disciplină ce trădează lipsa de spontaneitate. De aceea Dan Rotaru este în ultima sa carte*) mai mult un contemplativ elegiac al poeziei, capabil a se emoționa și a emoționa prin plăcerea de a descoperi pretutindeni un vers, un poem, o carte: „Numai o carte se poate bucura / de trecerea mea / printre lucruri. // Numai în litere cred / și-n creșterea ierburilor. / Bolnave, / casele acestui burg / se rezează de străzi / și-așteaptă-ntruna; / doar ele / și doar geamurile lor / se bucură de cum răsare luna. / Și dincolo de-acest copac, / cînd stai / și îl privești din fiecare parte, / cum cade frunza, / crezi că-n fața ta / încet, / pe rînd, / în rafturi moare-o carte”. Nimic altceva

*) Dan Rotaru, *Mantia de lumină*, Editura Eminescu, 1976.

decît „o carte” se află dincolo de tot ceea ce compune existența: „Și dincolo de aceste bătăi de clopot / care anunță zborul catedralei, / dincolo de așezarea străzilor / după cum respiră iarbă, / dincolo de literele alfabetului / și de noaptea aceasta / în care cineva ucide săptămîna, / dincolo de mine, // dincolo de camera / care mă ascunde, / dincolo de telefonul / pe care-l amin, / dincolo de toate acestea / se prelinge o lacrimă / plînsă de-o carte”. Aici, „cartea” ar fi reprezentarea unei realități superioare, închizînd între file o lume visată; dar există și sugestia unei neîmpliniri, regretul după ceea ce rămîne „nerostit”, în afara paginilor cărții: „Și totuși după ce mă strigi / mai rămîne ceva nerostit, / ceva peste care domnește umbra, / ceva care se rostogolește / numai cu umbra cuvintelor; // poate copacii / care mătură singurătatea drumului, / poate apele / în care peștii își depun umbra, / mai rămîne ceva, / mai rămîne ceva; // poate gura cu care mă strigi / trăminînd în urmă / ca o rană / în care colcăie pietrele”. Elementele de cultură, între acestea cartea fiind cel mai puternic sugestiv, sînt prefăcute în cadru „natural” al sensibilității și printre cele mai frumoase poezii din cuprinsul volumului se află acest pastel discret pillation: „E toamnă-n cărți. Sînt obosite / de cît m-au răspîndit o vară. // Unde-au plecat? Pustiu e-n rafturi / și-n sufletul rămas afară. // Se-aprind cuvinte pe aproape, / se dau iubiri pe datorie. //

Unde mi-e cartea, și pe unde / își poartă lumea din hîrtie? // E-așita toamnă-n jur! În struguri / sosește mustul de departe. // Septembrie. Imit copacii / ce-nchipuie din frunze-o carte”.

Livrescul și rafinamentul provin de aceea mai mult din asimilarea unor procedee stilistice decît din substanța însăși a versurilor; Dan Rotaru a evoluat astfel mult față atît de prima sa carte (*Plînsul oglinzilor*, Eminescu, 1971), unde predomină notarea stărilor de dispersiune („O, toate lucrurile vor să mă dezlege / și-mi mușcă simțurile fără milă, toate! / Simt cum materia mă invadează”) pe un ton totuși cam exterior și declarativ, cît și de a doua (*Lacrima Laurei*, Albatros, 1973), aflată sub influența poeziei lui Nichita Stănescu, deși cu precădere în latura tehnică, fiindcă fondul rămîne sentimental și romanțios („Doamna mea, sînt singur, sînt așa de singur, / că se-aude-n mine gîndul tău curat: / — Cînd mă voi întoarce, ochii tăi albaștri / să-i găsesc în trupul cel adevărat”). *Mantia de lumină* este, neîndoiel, o culegere superioară celor două care au precedat-o, în primul rînd printr-o mai exactă determinare a posibilităților proprii, față de care simpla preluare a unor formule (Blaga: „Știi? Soarele, deși e-așa de frumos, / citeodată e-o rană / prea mare”; Nichita Stănescu: „N-ai așteptat să mă dezbrac de trup, / mai aveam o mină, un gînd”; Gh. Tomozei: „Rămîn și-aștept ca-ntr-o poezie, / cu sufletul sorbit de cai. / Cai albi, cai negri, cai de ceață / ne in-

ventează. Nu știi?”) reprezintă mai mult jaloanele unui proces de clarificare. În aparenta „răceală” a universului cărturăresc poetul a găsit un spațiu favorabil nostalgice sale sensibilități: „Și dacă ard păunii, în frumusețea lor, / copilăria noastră, e semn că mai rămîne / un abandon în lume: al florilor ce mor / nevrînd să recunoască mășinile stăpine. / Stau singur lingă coala în care-a plîns un crin, / și simt cum mă absoarbe o joacă infernală / în care chipul propriu s-a transformat în chin, / iar singele din lampă împrăște o boală. / Ascult un măr cum plînge, spre-a fi mereu rotund, / și îi admir răceala pe care o armată / de-omizi au semănat-o în carnea lui, profund, / și-mi vine în neștire să urlu, dintr-o dată. / Și totuși încă mai ard păuni în curți, / e semn că-n arbori luna clocește o minune. / Copilăria umblă cu pantalonii scurți / și cîntă într-o limbă pe care n-o știu spune”.

Mircea Iorgulescu

Narațiune și cadru

DESPRE *Ambarcațiunea eroică* a lui Vasile Băran*), în măsura în care este o carte pentru copii, de literatură științifico-fantastică (tot pentru copii) și de reportaj, nu sînt prea multe de spus. Un grup de elevi dintr-un sat, aflați în vacanță, construiesc, sub conducerea celui mai mare dintre ei, un licean orientat spre științele exacte, o ambarcațiune prezentată de către șef echipei (pentru stimularea în muncă a acesteia, probabil) drept o rachetă destinată călătoriei spre planeta de apă Maris. Călătoria pretextată are însă loc chiar în realitate, deoarece, din cauza inundațiilor, pămîntul se transformă pe neașteptate într-o adevărată „planetă de apă”. Ocupația de vacanță a copiilor se dovedește oportună, căci le permite să participe, cu ajutorul ambarcațiunii, la operația care o va consacra, de salvare și ajutorare a sinistratilor. Vom remarca încă o dată, în partea pentru copii a cărții, ușurința — nu o dată însă neglijentă — de a povesti a autorului, a cărui „ambarcațiune” este pe alocuri doar improvizată, și umorul, iar în paginile de reportaj adesea oarecare, forța literalmente de șoc a cîte unei secvențe. Toate cuvintele pe care le folosește fără prea mare succes aici Vasile Băran pentru a descrie dramatismul zilelor inundației sînt anulate de o singură imagine, care spune totul: aceea a unui lup și a unui câpior apocaliptic înfrățiți de cataclism. De pe malul unui riu, unul din eroii cărții vede, fără a-și putea crede ochilor, cum cele două animale stau alături, încercînd să-și păstreze un precar echilibru pe un trunchi de copac miniat de puhoie la vale.

Partea cea mai valoroasă a acestei

*) Vasile Băran, *Ambarcațiunea eroică*, Editura Ion Creangă, 1976.

cărți, inferioară ca literatură pentru copii precedentei, *Insula manechinelor*, o constituit cadrul, evocarea satului, a pădurilor dese, a dealurilor rotunde, a riurilor și a ochiurilor de apă bogate în pește care îl înconjoară. Vasile Băran este un foarte interesant creator de spațiu poetic rural, în care natura e inclusă organic. Rezultatele la care ajunge în această direcție sînt cu atît mai demne de relevat cu cît scriitorul — povestitor prin structură — nu este nici un descriptiv insistent, nici un liric ostentativ. Din cîteva cuvinte, spuse parcă în trecăt, grăbit, Vasile Băran reușește să transmită sentimentul plin, intens al unui loc de un specific etnic marcant și în același timp original și caracteristic.

Satul scriitorului este comun și totodată aparte, cu o ușoară colorare idilică a peisajului, altfel pe deplin contemporan, cu un tremur de vechime și cu un vag iz de fantastic în aer. El nu se confundă, deși unele apropieri, evident, se pot face, cu nici unul din „modelele” propuse de un Sadoveanu sau un Marin Preda, de Fănuș Neagu, Ștefan Bănuțescu sau Nicolae Velea. Autorul evocă uriașe trunchiuri de copac, o moară seculară, amintirea unei aprige femei haiduc, peisaje de basm, în care papura creștea „cît pădurea, iar peștii erau cît mielul de mari”, un somn gigantic, captură, după o luptă dramatică, de un copil, datini și obiceiuri. Cele cîteva personaje adulte ale cărții sînt în majoritatea lor niște izolați (moș Bălă pădurarul sau neica Deciu morarul) cărora le place singurătatea, care se hrănesc sănătos și frugal (o cină se compune de pildă din dovleac turcesc copt și din lapte rece), care știu să folosească la nevoie annarul și care sînt surprinși fie curățînd un horn, fie despotmolind o fințină. Preocupările sînt de acest fel: „Bătrînul făcu un mic gard de nufele din

arțar, iar pe Dimi îl trimise după lărbă. — Ne trebuie o iese, îi spuse el. Și mai trebuie să și separăm caprele de cai”, iar „întimplarea cea mare” se petrece atunci cînd o vulpe — de mult pîndită — mîncă boabele unui lenuș. Privirea scriitorului tinde să se deplaseze neconștient spre periferiile perimetrului sătesc (grupate în jurul cabanei lui moș Bălă sau a morii de apă a lui neica Deciu), este irezistibil atrasă de locurile ascunse, de colțoarele tainice ale naturii. Vasile Băran este un admirabil poet al scorburilor „care luminează noaptea” ca niște „faruri”, al grotelor în care pe vremuri flăcăii depuneau lăntșoare pe care fetele le luau în semn că răspund sentimentelor lor, al bătrînilor copaci găușoi, din trunchiul cărora țînesc izvoare, al bulboanelor pline de pești și al răgăliilor primejdioase în care se întimplă să intre, pentru totdeauna, cite un somn imens venit cine știe de unde: „Somnul ăsta găsise bulboana; totodată însă se și încurcase în răgălii, în mărăcinișul de apă și în rădăcini care i se înfipseseră în urechi, i se înfășuraseră pe după ceafă și îl țineau acolo spînzurat”, al găurilor de „arbori goi și neroditori”, „de unde ieșeau viespi” și al „cuiburilor cu ouă de șarpe”, al finținilor adînci, al știubelelor și al iazurilor, al locurilor de la „rădăcina stîncii” subacvatice. Alcătuit din asemenea mici spații ale refugului, din nenumărate celule tainice, satul evocat în proza lui Vasile Băran pare el însuși adăpostit, ocrotit. O temă, evidentă, rezultă astfel din creșterea spontană și organică a narațiunii.

Valeriu Cristea

Calendar

- 14.IX.1856 — s-a născut Sofia Nădejde (m. 1946).
- 14.IX.1906 — s-a născut Emil Vora.
- 14.IX.1778 — s-a născut Costache Conachi (m. 1849).
- 15.IX.1875 — s-a născut H. Sanielevici (m. 1951).
- 15.IX.1895 — s-a născut folcloristul Gh. N. Dumitrescu-Bistrița.
- 15.IX.1910 — a apărut, condusă de M. Sorbul și Liviu Rebreanu, revista „Scena”.
- 15.IX.1912 — s-a născut Emil Botta.
- 15.IX.1933 — a apărut (pînă în decembrie 1937) revista „Șantier”, condusă de Ion Pas.
- 15.IX.1939 — a apărut (pînă la 15 decembrie 1939) revista „Cadran”, condusă de Ștefan Popescu.
- 15. IX. 1926 — a apărut (pînă în august 1927) la București revista „Cultura proletară”.
- 16. IX. 1868 — Mihail Kogălniceanu a fost ales membru al Academiei Române.
- 16. IX. 1903 — s-a născut Nicolae Deleanu (m. 1970).
- 16. IX. 1956 — a murit A.I. Zissu (n. 1888).
- 17. IX. 1823 — a murit Gheorghe Lazăr (n. 1779).
- 17. IX. 1881 — s-a născut G. Bacovia (m. 1957).
- 17. IX. 1918 — s-a născut Veronica Russo.
- 17. IX. 1921 — a apărut (pînă la 22. XII. 1922) „Sburătorul literar”, director E. Lovinescu.
- 18. IX. 1893 — s-a născut Zoe Verbeicanu.
- 18. IX. 1924 — s-a născut Ștefan Filip.
- 18. IX. 1967 — a murit Tudor Șoimaru (n. 1898).
- 19. IX. 1882 — s-a născut Ion Agărbiceanu (m. 1963).
- 19. IX. 1918 — a murit A. Steuerman-Rodion (n. 1872).
- 19. IX. 1921 — s-a născut Heinz Stănescu.
- 19. IX. 1973 — a murit George Popa (n. 1912).

O carte fundamentală

A PARIȚIA unei noi ediții din **O viață de om**, la patru ani și jumătate după aceea din 1972, își găsește desigur justificarea în interesul manifestat de un public foarte larg față de opera lui Nicolae Iorga. Ediția din 1972 reușise să fixeze valoarea cu totul remarcabilă a acestei cărți de memorialistică, adevărată capodoperă a genului în contextul literaturii noastre. „**O viață de om** — notează Valeriu Răpeanu în substanțialul său studiu introductiv — are în literatura română atributele marii construcții epice care reinvie, cu dragoste, cu dispreț și cu minie, și întotdeauna cu fulgerul geniului o jumătate de veac de viață românească autentică”.

Ediția de față are la bază cele trei volume publicate de Nicolae Iorga în 1934. Cu toate că s-a bucurat, încă de la acea primă ediție, de comentariile avizate și substanțiale ale lui Șerban Cioculescu și Perpessiciu, abia astăzi se poate totuși vorbi de o receptare largă a acestei cărți monumentale...

Memorialistica lui Nicolae Iorga are în primul rând meritul să spulbere anumite clișee care au circulat în epocă — și al căror ecou mai poate fi receptat și astăzi — cu privire la personalitatea atât de complexă, de contradictorie, de „spectaculoasă”, într-adevăr unică, a marelui savant român. Cu cine am putea oare, ne întrebăm pe bună dreptate astăzi, să-l comparăm, la ce altă personalitate din contextul literaturii noastre am putea să-l raportăm, cu care alt mare om de cultură român

*) Nicolae Iorga, **O viață de om** — **Așa cum a fost**, ediția a III-a, îngrijită de Sanda Răpeanu și Valeriu Răpeanu, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Valeriu Răpeanu, Editura Minerva, 1976.

am putea stabili posibile asemănări? Profilul său ușor donquijotesco (trimiterea la acest sublim personaj al lui Cervantes nu ni se pare de fel grațios) ni l-ar putea reaminti pe Călinescu. Dar abia alăturate figurile celor doi corifei ai culturii românești și diferențierile se impun de la sine: „Vocația monahală”, de pildă, a lui Nicolae Iorga, acea „renunțare deliberată la plăcerile vieții” este străină spiritului călinescian. (Chiar Călinescu îi imputa de altfel „o traiectorie umană absentă la ceea ce era lumesc”). Spirite incomode, temperamente puternice, minate de un splendid orgoliu, acut polemice, trezind din pricina aceasta adeviziuni pasionate dar și respingeri tot atât de categorice, au fost însă și unul și celălalt. Îi unește de asemenea marea lor sete de dominație, dorința de a se adresa în permanență publicului, un anumit aspect „teatral” al temperamentului lor: impresia că se află în permanență pe o scenă de unde publicul poate să-i vadă și să-i aclame. O certă „monumentalitate” dimensionează silueta amindurora, gata deopotrivă să parcurgă în orice moment traiectoria de la sublim la ridicol, fără să-și piardă cu nimic din măreție.

Nicolae Iorga — observă foarte exact prefăcătorul ediției — „a folosit o energie vitală ieșită din comun, o vulcanică forță intelectuală și o pasiune neobișnuită pentru a impune și a demonstra viabilitatea concepției sale asupra societății românești”. Iată de ce, subliniază în continuare același comentator, principala dimensiune a personalității sale a fost acțiunea. Numai ținând seama de acest lucru ne dăm

seama că nu există nici un decalaj între viața și opera sa, numai luând în seamă acest deziderat ni se relevă unitatea și consecvența marelui ansamblu al operei sale. „Pentru că el într-adevăr a vrut să afle ideilor sale o întru-chipare practică. El le-a vrut transpuse în viața societății românești și a luptat pentru impunerea lor”. (s.n.). Nu putem decât să subscriem la încercarea de a da un portret cât mai exact și mai adevărat, întreprinsă în studiul introductiv, mai hazardată ni se pare în schimb tentativa de a-l explica pe Nicolae Iorga prin trimiterea la unele „complexe” ale acestuia (cel „erotic refutat”, sau cel al „genialității”). După părerea noastră, ori de câte ori critica se hazardază pe un astfel de teren, își asumă și anumite riscuri...

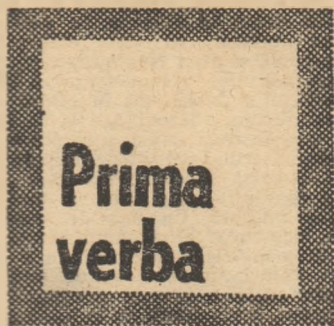
Primele secvențe, cele închinare copilăriei și adolescenței, au toate virtuțile unui fel de bildungsroman, fiind altfel și singurele cu un pronunțat caracter introspectiv. Cum se formează și se afirmă o mare personalitate, putem afla din aceste capitole de început. Copilăria și adolescența savantului de mai târziu n-au fost dintre cele mai fericite. Sărăcia și servituți de tot felul l-au încercat pe copilul rămas de timpuriu fără tată, crescut de rude modeste. Setea de cunoștințe a tinărului excepțional, care străbate Europa, căutând în marile ei biblioteci — la Paris, la Londra, la München sau la Viena — date cât mai revelatorii despre neamul cărui îi aparține este într-adevăr impresionantă. După Șerban Cioculescu, aceste prime capitole sînt și cele mai interesante, aici, ni se spune, „poetul s-a afirmat mai puternic ca oriunde și prin aceasta aparține desigur literatu-

rii”... Afirmția poate fi desigur discutată, ceea ce și face Valeriu Răpeanu ale cărui opțiuni merg din contră spre capitolele din partea a doua a cărții. „Seninătatea și detașarea dispar, uneori accentul pamfletar e mult mai puternic și duce la judecăți nedrepte” — observă criticul; nu în detrimentul, însă, al valorii artistice! Observația e desigur adevărată: „Subiectivitatea”, se știe, dă adeseori memorialisticii acea temperatură înaltă ce ne determină, nu de puține ori, să citim pe nerăsuflăte pagini ce pot fi scrise de un mare mizantrop (nu are rost să dăm exemple celebre, ele sînt mai mult decât cunoscute) sau de o birfitoare de geniu. Pentru că nu numai din punct de vedere al informațiilor obținute ne satisface un tom de memorialistică. Punctul de vedere poate fi tot atât de incitant, îndemnându-ne la lectură!

Ediția*) aceasta reprezintă desigur un eveniment pentru cititorul nerăbdător să afle cât mai multe lucruri despre una dintre cele mai mari inteligențe pe care le-a dat poporul român.

Sorin Titel

Teorii despre vers

SUB un titlu oarecum impropriu, **Poetici românești** (Ed. Facia), Olimpia Berca ne dă o binevenită antologie a contribuțiilor autohtone de teorie a versului (prozodie). Zic impropriu pentru că sfera noțiunii de poetică, fie în înțeles aristotelic, fie în sens modern, deși include structura versului, e departe de a se reduce la aceasta. Strădania cercetătoarei din Timișoara e cu atât mai stimabilă cu cât o astfel de antologie, singulară în felul ei, pune în lumină nu doar niște preocupări izolate în domeniul regulilor versificației, ci de-a dreptul un întreg proces de constituire pe terenul limbii române a unui sistem prozodic organic și unitar. Într-un judicios studiu ce precede antologia, autoarea stabilește, pe baza unei atente analize istorice, etapele acestui proces întins de-a lungul a trei secole (XVII—XIX): etapa prozodiilor dogmatice care „transpun normele tratatelor greco-latine”, cu punctele de virf în notele scrise de Budai-Deleanu pe marginea **Țiganiadei** și caracterizată de schița emancipării versificației de sub autoritatea gramaticii; etapa „constituirii poeticilor independente”, dominând veacul al XIX-lea, coincide cu epoca marilor clasici și se definește printr-o dublă realitate: pe de o parte autonomia quasicompletă a „științei” versificației, iar pe de alta trecerea (spre finele secolului) de la interesul pentru tehnica versului la interesul pentru estetica poeziei; etapa „cuprinderii teoriei versului în ansamblul cercetărilor de stilistică”, manifestată în primele decenii ale veacului nostru și dominată de ideea că „versificația este știință a expresiei”; în fine,

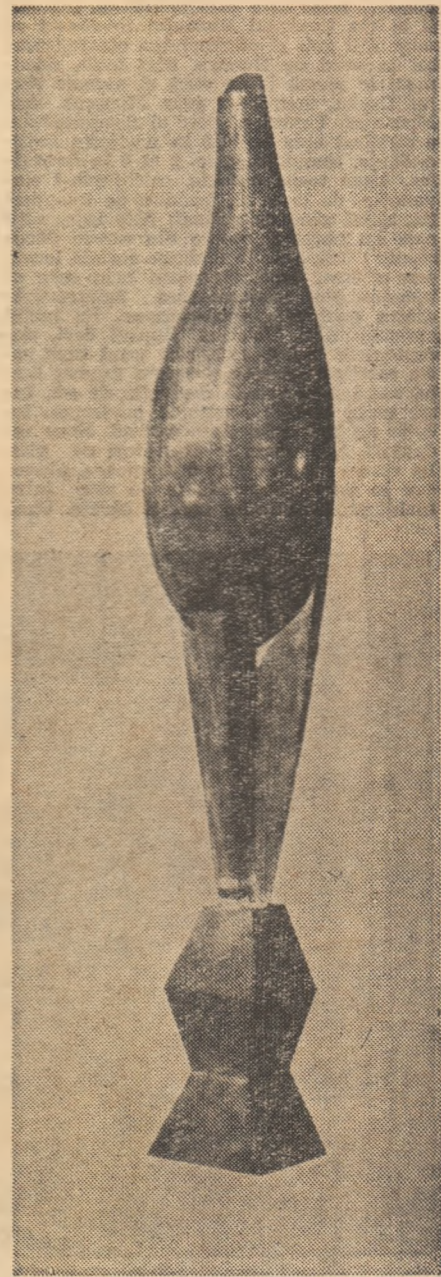
etapa „actuală a științei versului”, numai anunțată în studiul introductiv, ar fi caracterizată de reordonarea teoretică a tehnicilor de versificație în funcție de stadiul contemporan al evoluției poeziei lirice românești și de cele mai noi metodologii estetice.

Antologia reține texte din a doua etapă, aceea a „constituirii poeticilor independente”, acoperind secolul al XIX-lea prin zece autori, dintre care doi (Ovid Densusianu și N.I. Apostolescu) au scris și în secolul XX. Motivată prin caracterul special al textelor din această perioadă (tendința de sistem, originalitate, adevărată limbă și poezia română) alegerea autoarei, fatal limitativă, dă cititorului o imagine dinamică a normelor prozodice ivite în spațiul nostru lingvistic și observăm număidecât că, între modul teoretic greoi încă și limbajul arhaic din **Meșesugul stihurilor românești** de Costache Conachi și savanta alcătuire a **Manualului de poetică română** al lui G.I. Ionescu-Gion diferența nu e doar de limbaj, ci și de concepție. În cei cincizeci de ani care despart cele două lucrări s-a produs un salt remarcabil în gândirea teoretică românească, implicat în teoriile despre vers, salt ce corespunde perfect marilor explozii lirice din a doua jumătate a veacului. C. Conachi și G. Barițiu făceau mai mult o teorie afectivă a versului, sprijinită pe lecturi clasice și urmărind relevarea particularităților prozodice ale limbii române exclusiv în ordine fonologică. Primul care încearcă o abordare să zic așa științifică a versificației este profesorul ieșean Radu Meledon ale cărui **Regule scurte de versificație**

română din 1858 aduce în discuție, pe lângă elementele tradiționale, sistemul metric bazat pe ritm și sugerează, timid ce-i drept, o legătură subtilă între forma versului și semnificația lui. I.H. Rădulescu și Al. Macedonski (A. D. Xenopol, antologat și el, nu-i mai mult decât un compilator în materie de prozodie) aduc în teoriile despre versificație câteva lucruri noi: terminologia romanică și un evantai de norme în spirit romantic — cel dintîi, o perspectivă modernă vizînd să releve muzica poeziei — cel de al doilea. Mai puțin cunoscute, studiile lui G. I. Ionescu-Gion (**Manual de poetică română**, 1885) și N.I. Apostolescu (**L'ancienne versification roumaine**, 1909, Paris, din care acum se traduce pentru prima oară, pretinde, nu știu dacă exact, autoarea antologiei) reprezintă, totuși, cele mai substanțiale contribuții teoretice în materie. Sintezelor lor, pătrunse de spirit istoric, converg spre sistem, aspectul general al lucrărilor fiind, dincolo de ceea ce le desparte: tehnica analizei mai complexă la cel de al doilea, de studiu deopotrivă explicativ și normativ. Ovid Densusianu și Ștefan Petrică nu au propriu-zis teorii despre vers, ci numai puncte de vedere, opinii care nu pretind un orizont sistematic, rămînînd interesante pentru personalitatea culturală a fiecăruia.

Antologia întocmită de Olimpia Berca demonstrează documentar și analitic poeticitatea limbii române, suma textelor cuprinse în ea constituindu-se într-o monografie a modurilor versificației în poezia noastră și, totodată, aducînd limbii române un subtil omagiu.

Laurențiu Ulici

BRANCUȘI: Pasăre măiastră

BUZĂU — 1600

Arhive străvechi

CA AȘEZARE. Buzăul vădește privilegiul locului de cum-pănă între cele trei Țări Ro-mânești. Dacă urbea ca atare, de muncele pare născută, cum o revede Iorga, iar ca tirg s-a înstăpinit, desigur, datorită situa-rii sale în inima drumurilor dintre vechile tirguri și capitale române, locuită este totuși din străvchimi. Dovezi regionale, privind neoliticul tirziu, încă Pârvan găsește, bu-năoară statueta zeiței Anaitis cu „acoliții” ei, descoperită la Năeni.

Atestările documentare ale orașului sint însă mai recente, inscristurile avind virsta de 1600 ani. Două documente, anume, pro-bează ființarea tirgului. Intiul act : ma-nuscriptul din anul 912, grecește scris, aflător în biblioteca Vaticanului, se as-cunde sub titlul prozaic : *Minieul pe luna aprilie, ziua 12, folie 205—211*. Pergamen-tul are în total 408 file. Al doilea act, tot grecește scris, aflător la Veneția, bibliote-ca San Marco, e tot un Minei, luna mar-tie, dar din sec. X—XI. Stă prins în *Cat-alogue codicum Hagiographicorum Biblio-thecae divi Marci Vinetiarum*. În ambele manuscrise e reproduc, după surse azi ne-buloase, miezul citorva epistole schimba-te de către guvernatorul roman al Dobro-gei, Iunnius Soranus cu Vasile cel Mare, conducătorul bisericii creștine din Capa-docia. Izvoarele grăiesc direct despre stă-rile din Dacia evului al patrulea din era noastră, între care este pomenită, lapidar, și starea ținutului Buzăului în raport cu migrații goți și pătrunderea creștinismu-lui la nord de Dunăre. Mai mult, docu-mentele atestă intia oară și numele riu-lui Buzău, menționat prin Mousseos sau Mousaios. Textul grecesc al documentului e publicat abia la 1912 în *Analecta Bolli-andiana*, tomul 31, fasc. 2 și 3 la Bruxel-es. Iorga trage numele, calchiindu-l sla-vonește, de la *buză*, iscodire de imagina-ție, altfel greu de validat. Alte informații care au putut fi scoase din aceste docu-mente : forma de organizare socială locală este obștea, fapt important prin care se temeinicește comunicarea neîntreruptă dintre teritoriile daco-romane. Pe malul sus-numitului Mousseos, Buzăul deci, do-cumentele indică existența unui oraș, *po-lis*, satelizat de sate, *fosatum* (numai lim-ba română păstrează derivația de *sat*, în-tre toate limbile romanice moderne), lo-cuite de băștinașii daco-romani. Erau se-dentari, agricultori și crescători de vite. Iși durau case cu grinzi lemnoase, alune-cau în istorie servindu-se de vite întru înaintarea trainicelor care și căruțe. Uzau

de pat, tot omul își sta sieși de specialist, foarte probabil mobila, sub mina lor, prin-dea floare de suflet ca ornament, căci și-atunci precum și azi, duhul românesc lucra nu doar funcțional, ci și pentru hra-na ochiului și-a inimii. Lavetele, lăicere-le, scrinurile, veselele din lemn și sticlă și ceramică, ulucii, pridvoarele, troitele poartă ornamente, deloc născute din se-nin, în evul din urmă. Acestea toate tre-buie că reînstaurează an de an, sezon după sezon, vacanțele de dor ale sufle-tului românesc. În fine, documentele na-rează și despre scurtul fir al vieții acelu-i Sava, creștin notoriu, săvîrșit din viață prin pedepsirea lui de către vizigotii, ido-latri exemplari, ai lui Atanaric. Fost-a acest Sava, de atunci, supranumit Gotul (sau Goticul), evident de la neamul ai cărui oșteni îl aruncă pe misionar în apa Buzăului, spre a l se închide vorba sub torente. În vestul, răsăritul și sudul Bu-zăului s-au scos la iveală suficiente do-vezi : vase, fragmente ceramice, unelte și ustensile din os și lut, iar la Pietroasele, în necropola nr. 2, trei dintre mormintele căutate prezintă un element comun : între degetele minii drepte, obolul donat lui Charon, ficționarul barcagiu subpămîn-tean, e făcut din monede emise în vremea împăratului Constantin II (337—361 e.n.) Mai mult, e în curs de atestare exis-tența unei necropole sub actualul centru al urbei, între străzile Bucegi și Bistrița, datînd tot din secolul al patrulea. Este tot-odată perioada cînd, conform acelorasi mostre istorice doveditoare descoperite în urma săpăturilor arheologice, se lămu-resc și semnele invaziilor. Secolele ce vin, talmăcite în cele șapte tezaure trase pînă azi la lumină, atestă continuitatea daco-romanității. Dintre ele, celebrul tezaur de la Pietroasa suscită în prezent comenta-rii prielnice emiterii unor ipoteze noi. Două piese din acest tezaur, anume ma-rele platou și cana cea înaltă (oenohoe) vădesc în construcția și finisajul lor ele-mente ale tehnicii și artei decorative lo-cale. Ipotetic, deocamdată, se ia în con-siderare ideea unei execuții pretinse de o căpetenie vizigotă meșterilor locali; sau, de ce nu?, ideea unui dar oferit de același, deci de lucrătorii locali, agresoru-lui; la urma urmelor, Roma însăși și-a prelungit veacul muribund oferind „oas-peților” asemenea cadouri... În fapt, ipo-tezele nu sint tocmai hazardate. În 1941 se descoperă un tezaur, atestat ca prove-nind din zona Buzăului. Pentru turnarea unor piese s-a folosit cu siguranță un ti-par ca acela descoperit recent la Aldeni. Forma și dimensiunile pieselor și valve-lor tiparului fac mărturia. Așadar, trăiau aci meșteri pricepuți, intii, în extracția și prelucrarea minereurilor, apoi, în teh-nologiile de turnare.

Călătoria istoriei

IN CRÎNG — dar cine n-a au-zit pînă azi de Crîngul Buzău-lui? (este totuna cu a zice Cișmigiul, cînd te gindesti la Capitală) — a fost identifica-tă o așezare străveche. Dove-zile probează incontestabil urmele cultu-rii de tip Dridu (sec. VIII—XI). Urmele atestă păstrarea legăturilor dintre obștea locală și lumea bizantină. Urmele din ve-chea vatră a orașului atestă, de aseme-ne, prin numeroasele monede descope-rite, elongația unui comerț cu apărătorii sufletului romanic. „Civilizația Dridu”, scriu istoricii Giurescu, „Începe în secolul VIII și se dezvoltă pînă într-al XI-lea. Ea arată — în ceramică, în construcția ve-trelor și a cuptoarelor, în uneltele pentru cultura cîmpurilor — aceleași tradiții ro-mane...”. Vasele, cu migală artizanală re-făcute din cioburi, etalează ornamente incizate. Feudalismul își croiește albie puternică și aci. Deja în sec. XIII, papa lăcrimează lezuitic într-o scrisoare că „falsii” episcopi de Buzău, de Rimnic și de Birlad ademenesc pătri groase din lo-cuitorii transilvani întru ortodoxism. Lo-cuitori care, păstoriți catolic, caută mai curînd ocrotirea spirituală a fraților de peste munți. O caută întrucît limba și o-biceiurile și strămoșii sint comuni. O cau-tă întrucît duhul pămîntului e totdeauna mai solid decît forța armelor sau a ru-gurilor punitive.

Prima menționare a Buzăului, de astă dată internă, datează din 31 ianuarie 1431. Documentul, elaborat de Ioan Dan al doilea, domnitorul Țării Românești, se adresează și buzoienilor. E o invitație de a continua negoțurile cu Brașovul. Actul se păstrează în arhiva brașoveană, redac-tat în limba timpului și talmăcit actual-mente de prof. V. Nicolescu, pasionat cău-tător în arhivele Buzăului. Aflăm, între altele : „Ioan Dan mare voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea întregii țări a domniei mele, celor mici și celor mari și tuturor tirgurilor domniei mele și vămilor : rucărenilor și cîmpulungenilor și arghîșanilor și tirgo-venienilor [...] și buzdianilor și florenilor [...] și tuturor celorlalte tirguri și vămi și altora, mici și mari... Și să fie cum a fost și în zilele părintelui domniei mele, Ioan Mircea voievod, tot așa să fie și acum slobode toate [...]”. Și iarăși, dacă cineva are vreo datorie la vreun om din țara aceea, el să-și găsească pe acel om, care li este dator, și să-l plătească, iar de omul drept să se ferească ca de foc, pentru că cine va bintui pe omul drept, pe unul ca

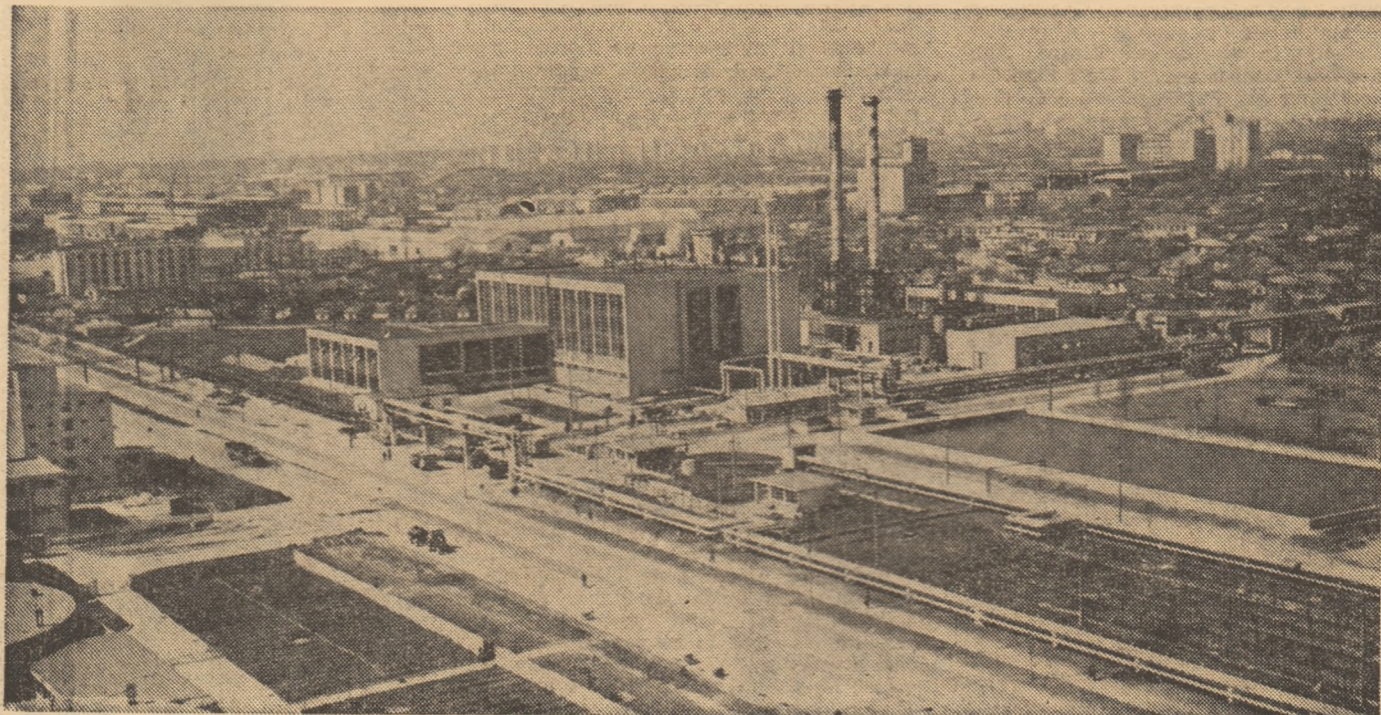
acela li voi arde cu foc [...]”. Iar altfel va fi, ci să-și afle datornicul și să-și ca-ră datoria de la el. Altfel să nu fie, după porunca domniei mele. Și a spus logofe-tului. Io Dan voievod, din mila lui Dumnezeu, domn”. De altminteri, Buzăul ap-re des pomenit în registrele vicesime din Brașov. La 1554, comerțul înflorită ridică urbea pe locul al treilea, după Bu-la și București, în negoțul cu orașul de Țara Birsei. Sint foarte mulți patenți aci, alături de mici meșteșugari. La ar-ploare morăritul și, ulterior, se ridică pe-mele distilerii de petrol. Agricultură, m-răritul și pietrăritul, dezvoltarea meser-lor de tot felul, împotriva vitregiei ar-lor de războaie, vorbesc și ele despre rezistența spiritului autohton. Cit și de pre aceea că ținuturile românești au c-municat permanent între ele.

Domnitorii Alexandru Aldea și Ra-cel Frumos, în unele documente, ate-stă Buzăul ca pe o vremelnică reședin-domnească. Așadar, alături de Curtea Argeș, Cîmpulung, Tirgoviște și Buc-rești, și Buzăul a fost ales, chiar de pentru un fulg de vreme, cetate de scau. În fond, nici Cîmpulungul sau Curtea Argeș n-au durat prea mult ca reședin-voievodale. În vreme, Episcopia devine sediul tipăriturilor buzoiene, aci funcțo-nînd o binecunoscută tiparniță. Ro-istoriei este zimțată. Pentru că se tir-resc cărți, dar și se pradă și se incendi-ază orașul de către turci și tătari, alterna-tiv.

Mihail Viteazul își trece o parte trupe spre Transilvania prin pasul Buză-lui. Peste 375 ani, sculptorul buzoian Coman ridică la Măgura, în vecinătă-șoselei pentru ca tot călătorul — se-oprească și să-și ferească ochiul m-tii, un monument comemorativ. Inspi-ția artistului desfășoară în piatră un de polipticum. Fiecare fațetă, în baso-lief, condensează adine simbolice vreu-rea domnitorului cel viteaz. Despre eve-ment, notează istoricii Giurescu : „...o-pania din 1599 poate servi ca model acțiune militară. Un corp de oaste mare, comandat de domnul însuși, tr-munții prin pasul Buzăului, la 5 octo-brie”. Totuși, unsprezece luni mai tir-zimțată roată a istoriei preschimbă lucrurilor. Învingătorii de la Mirăslău p-dă Alba Iulia, polonii năvălesc în Mo-va iar Mihail „trecu el munții îndărăt, pe la Buzău, și încercă să oprească polonii”.

În buza sec. XIX orașul e zguduit un cutremur prădăcios, ca 5 ani mai-ziu să fie zguduit de turci care, după revoluția lui Tudor și Eterlia sin-și in-șițe, nu uită să pedepsească întreaga-nă. Tragicele episoade care derul momentului de grea cumpănă sint lega-te Buzău, mănăstirea Cîrnu, cetatea Br-schitul Găvanu. Dar iată că reînvie P-nix : la 1848, în Buzău, ia ființă pa-gardă națională. Numără 130 perso-Bălcescu însuși lucrează la Buzău un întru propășirea revoluției. Azi, o an-principală centrală li nemurește nu-Dezvoltată sub Matei Basarab, Epi-pla buzoiană tipărește prima lucr-Pravoslavnică mărturisire la 1691. abia la 1834 apare și Intiul ziar, *Ve-ful bisericesc*, și peste aproape patru-cenii primul ziar laic : *Independența mână*, scos de Costache Canela Cioc-leanu. Totodată, economia locală gistrează progrese prin înființarea c-ii de postav (se produce dimie pentru-mată), a fabricii de produse cere-Braniski. În anul Unirii, la începutul-februarie, trecînd spre București, Cu-întîmpinat la Buzău printr-o amplă-nifestație de azeziune. Încă din martie-se constituie în Buzău comitetul unio-Se remarcă deputații S. Voinescu, C. chinescu, C. Moglan. Douăzeci de ani-tirziu, la Buzău, ia ființă regimentul Dorobanți. După participarea la lu-de la Grivița, întreg regimentul e d-cu decorația „Trecerea Dunării”.

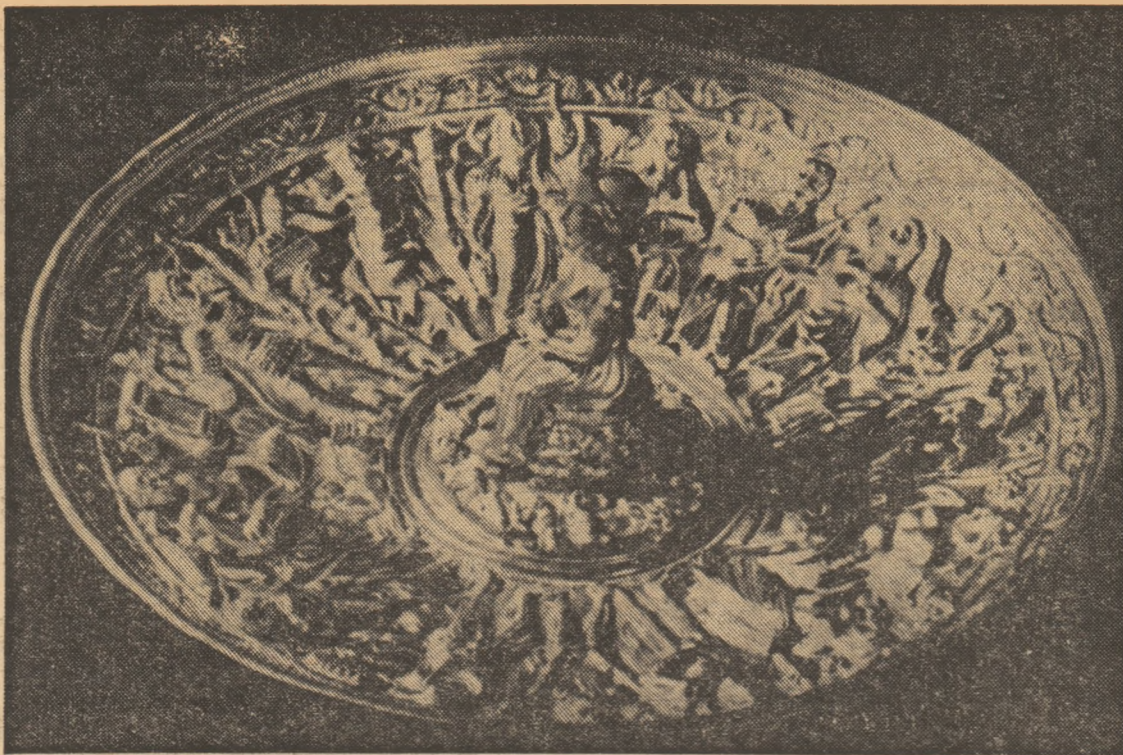
În 1891 ia ființă filiala locală a culturale, un an mai tirziu se naște comuna Pătrilagele Ion Popescu, ca-vea să fie, alături de N. Boiangiu, de-tul buzoian la Congresul de constitu-P.C.R., la 1921. Se înființează și un-al muncitorilor la Buzău. În pragul-lului nostru, cu populația sa de 21 m-locuitori, Buzăul e al cincilea în țara-preajma primului război mondial se

Zona industrială a Buzăului

Zeia Anaitis, statueta descoperită la Năieni, în vecinătatea Buzăului

Piese din tezaurul descoperit la Pietroasa

brica de tricotate și distileria Saturn. Așa din urmă funcționează numai 14 după care e transformată în depozit unitii, aruncat în aer în iulie 1942 pe 200 de vagoane pierde cu această mașina de război hitleristă). Sabote e continuat, în luna septembrie e un tren în gara Buzău, cu cisterne nate tot Germaniei fasciste. Iar în ea marilor răscoale țărănești, micii iasi, în deosebi populația marginală șului, pactizau cu țărani. Anterior, întemeiea primul sindicat al cizor cit și un cerc social-democrat și rup local al României muncitoare. atul social-democrat N. Boiangiu, t să reprezinte Buzăul la Congresul nstituire a P.C.R., este prins și ares- e Siguranță la Ploiești. În anii generale, se organizează o filia- Blocului pentru apărarea liber- r democratice, o filială a Ligii con- prejudecăților și un comitet local scist. Sint memorabile acțiunile în- nse de localnici sub conducerea . În zilele insurecției armate anti- e și antiimperialiste din August '44 : en militar german e aruncat în aer, ortul Ziliștea e apărat cu devota- total în condiții vitrege, în zona , o divizie, ajutată de localnici, e înaintarea unei coloane germa- a fel, e sprijinită și armata I româ- dezarmeze trupele germane care donau să ajungă la Brașov. Lupte au loc în aceste zile și în zonele ele, Brădeanu și Pogoanele. Nease- fapte de eroism și patriotisme sint onate, dimpreună cu nu mai puțin e înfăptuiri din perioada 1944-46. loanele ziarului „Chemarea Buzău-

hulară la universitatea din Yale, a urmat școala normală de băieți din Buzău?... Numărul oamenilor de știință și al artiștilor contemporani buzoieni este, de asemenea, remarcabil. Cum remarcabile sint toate realizările socialismului în orașul și județul Buzău. Buzău, așezare industrială, Buzău, centru cultural, Buzău, județ al recoltelor bogate.

Aleea industriei

LA MIAZAZI, riul șoselei spre București primește afluentul șoselei spre Brăila. Locul de incidență face un unghi ascuțit care, treptat, se deschide într-un evantai ce permite între pleoapele lui asfaltate, cimpuri fertile, picuri de dămbăvă, dar mai ales peisajul industriei moderne a Buzăului. Este de departe cea mai largă arteră a orașului și, pe partea inimii, ținând sensul de intrare în urbe, edili și-au hotărânit gîndul lor util printr-o înfrumusețare pilduitoare: rînduri paralele de plopi, metafore curate ale poemului numit Aleea Industriei. Nouă întreprinderi, cit totalizează zona industrială a orașului de-o parte și de alta a arterei celei străbătute, median, între borduri apropiate, de un colan înverzît iar pe alocuri policrom, acolo unde florile răzbat din puful ierbiu ca să insenineze privirea și sufletul, bat inimile celor nouă întreprinderi, abia izolate, una compunînd-o pe cealaltă, precum unele silabe accentuate ale aceluiași poem. Fac, adică, trup comun cu țepușele îndulcite aerian ale plopiilor marginali, ornament tonifiant, preocupare pentru sănătate și frumusețe. Cele nouă inimi care bat simultan aici: Metalurgia, I.S.P.S.-ul, I.T.M.-ul, Întreprinderea de geamuri, Textila-Buzău, întreprinderile pentru industrializarea sfeclei de zahăr, de legume și fructe, pentru producerea și industrializarea legumelor și fructelor, ale viei și vinului.

Aproape de locul înfîlîrîii șoselelor care invită pe bucureștean și brăilean să cunoască Buzăul, o terasă cimentată, un fel de piața florentină, adăpostește anul acesta Drăgaica '76. Bufete și magazine de prezentare, avînd numai parter — bine gîndit, altfel contrastul cu piața ar fi ivit un hibrid arhitectural alienant — construite ca niște elegante căsuțe de camping, vor etala în buza toamnei ce vine roadele recoltelor agricultorilor, mes- țugariilor, viticultorilor, hărniciia lor de o vară. Ziua recoltelor aici, așadar, va coincide cu exercițiul tradiției, Drăgaica va simboliza, atunci, în buza toamnei, noua conținut al vieții și vremurilor. Ar mai fi de apreciat însăși localizarea viitorului tirg de toamnă, cuprins între un cartier de blocuri noi, proeminent și bine aerat, fiind una dintre intrările în Buzău care avertizează despre gospodăria planificată armonios a localnicilor, și cele nouă inimi ale industriei buzoiene. Ponderea zonei industriale din sudul orașului pe ansamblul economiei județului atinge aproape 33 de procente, ceea ce indică de la sine că modernul complex industrial, înfiripat abia în jurul anilor '60 însă lute amplificat și permanent înnoit, contribuie și, mai cu seamă, va contribui la înălțarea județului în rîndul celorlora cu un cuvînt greu de spus în economia republicană. O atestă încă de pe acum planurile de export ale întreprinderilor de geamuri, de sîrmă și produse din sîrmă, de industrializarea sfeclei de zahăr. Printre partenerii lor se numără Italia, Elveția, Cehoslovacia, Polonia ș.a.

Dar cea mai tinăra inimă care bate în uriașul ansamblu industrial este în vîrstă de numai trei ani. Ascunde în spatele sil- bilinelor inițiale I.T.M. două fabrici care

conlucrează pentru propășirea unui sector emancipat al economiei buzoiene, cit și al întregii țări. Căci întreprinderea de timplărie metalică și de produse pentru construcții din material plastic, adică I.T.M., oferă simbolul puternicei înnoiri a industriei chimice românești, dar totodată și al nu mai puțin puternicei colaborări cu alte ramuri, în primul rînd cu industria prelucrării lemnului. Sint sigur că oame- nii viitorului vor savura nomenclatorul industrial actual, în speță, cel chimic, cu o aceeași plăcere cu care, astăzi, oame- nii prezentului se lasă sedusi de nume- le locuitorilor străvechilor Olimpuri: Maat, Ghilgames, Osiris, Adonis, Lao- koon, Thetis, Triptolemos, Aruna sau Vi- nateya. Căci ce i-ar fi împiedicat pe acei străbuni minuțioși să creadă mai puțin în nomenclatorul zeesc decît pe minuțioșii noștri contemporani să imagi- neze utilitar apelative precum: poliami- dă, stiren expandat, polietilenă, acetobu- tirat de celuloză, policlorură de vinil etc.?... Noi credem în aceste apelative. Le venerăm. Le sărbătorim prezența pe ogoare, în văzduh, sub pămînt, în locu- înțele și instituțiile noastre. Oare nu tot așa procedau și contemporanii lui Homer și ai Mahabharatei? Omologia de față, oricît ar părea de fantazată, îmi e ne- cesară pentru a combate idiosincrazia snoabă a unora față de formulele și sim- bolurile, vai, atît de „complicate” și de „artificiale” din cîmpul științelor exacte. Aceste asociații, și cite altele, mi le-au nutrit contactele cu halele moderne (aș zice: juvenile, dacă termenul nu ar fi compromis prin redundanță), cu fluxul tehnologic, cu produsele și lucrătorii I.T.M.-ului.

Întreprinderea a intrat în funcțiune în 1973 și este unul dintre cele mai recente roade prin care viază și se exemplifică politica justă a partidului de industrializare socialistă a României. Cuprinde două fabrici, una de timplărie metalică și alta de produse pentru construcții din mate- riale plastice. Dintre principalele produ- se ale întreprinderii reunite, pot fi alese (în sfera timplăriei metalice): ferestre, uși, tocuri pentru uși etc. iar din sfera produselor pentru construcții din mate- riale plastice: ferestre, uși, jaluzele, pli- ante, placaje, pereți despărțitori, repere pentru industria mobilei înlocuitoare ale lemnului, confecționate din material plas- tic, tevi și fittinguri din polietilenă, uti- lizate la transportul apei potabile și al fluidelor corosive (sînt uriași cilindri inelari a căror plasticitate, dincolo de parametrii materialului alcătuitor, se vă- dește într-o elasticitate de tipul armo- nicii, cu care se și aseamănă, înclît pri- vitorul greu scapă tentației de a încerca să cînte la astfel de... tevi), precum și: materiale termoizolante pentru construc- ții, piese de schimb și matrițe pentru prelucrarea maselor plastice și a cauci- cului. Pentru cei care cunosc inexorabi- lele noxe ale fabricilor de mase plasti- ce, se cuvine precizat că aici, la I.T.M., halele seamănă mai curînd cu niște imense laboratoare de cercetări. Utilajele de extrudere și injecție — în acești ter- meni sint cuprinse cele două procedee cu concursul cărora multe dintre mobile- le viitorului vor fi dificil de deosebit dacă sint lemnose ori sintetice! — ase- menea utilaje sint aci silențioase, vopsi- te odihnitor și dispuse într-o strategie permițînd desfășurarea ritmică a fluxu- lui tehnologic, toate vîndînd exercițiul și rezultatele ergonomiei române. Granule- le de policlorură, parcă boabe de griu opace și fasonate ca niște mărunte mo- nede, furnizează hrana perpetuă pentru instalațiile de extrudere și injecție și, conform caracterului comenzii, ele sint divers colorate, evident, și în raport cu paletarul producătorului. Datorită acestui fapt, placajele, jgheburile, jaluzelele, minerele, tapetele, bucele, tocurile și

ancadramele își pot apropia, pînă în confundare, fizionomia de aceea a pro- duselor similare din lemn. Colectivul de proiectanți ai întreprinderii are perma- nent în atenție introducerea unor noi profile, înnoirea matrițelor, căci coman- ditarii (în anul viitor, aceștia aparțin și unor țări străine) reclamă continuu alte și alte tipodimensiuni ce sint, în cele din urmă, tot atitea recorduri ale măiestriei profesionale. Un exemplu: colectivul se mindrește cu cele două trenuri de role proiectate aci, corespunzînd, în ordinea practicii uzinale, la două noi profile de tocuri pentru uși. Profilele din PVC și ferestrele din același material vor con- stitui anul viitor produsele-cheie la ex- port. De altfel, în domeniul modern al timplăriei metalice se produc profile din tablă subțire (tamburii cu tablă vin de la Combinatul gălățean, așa cum granu- lele de polietilenă sint aduse de la Com- binatul din Borzești), din ele se execută apoi ferestre și uși pentru halele uzina- le din țară și, în timp, pentru instituții și locuințe. Economia de lemn și mano- peră se oglindește în aceea că, în viitor, I.T.M.-ul își va mări de patru ori pro- ducția. Dacă în anul înfîlîrîii s-a por- nit la drum cu matrițe din import, as- tăzi întreprinderea folosește aproape 80 de matrițe de concepție și producție ori- ginale.

Prin realizările recente, cit și prin perspectivele realmente impresionante pe care le prezintă acest nou vîlstar al in- dustriei naționale, I.T.M.-Buzău e simbo- lul renașterii economice a întregului ju- deț și, simultan, una dintre pildele cele mai elocvente privind justetea politicii partidului de modernizare permanentă a economiei naționale, de repartizare perti- nentă a mijloacelor de producție socialiste pe harta țării. Prin I.T.M., zona indus- trială de sud a Buzăului merită a fi in- clusă, simbolic, pe obeliscul din Crîngul urbei, sculptat de Gh. Coman intru slă- virea virstei documentare a orașului.

Mircea Constantinescu

N.B. Pentru întocmirea acestui repor- taj, de un prețios ajutor mi-au fost informațiile oferite de către profesorii lo- cali V. Nicolescu, V. Drimbocianu, M. Constantinescu, P. Sendrea, G. Fulgeris, L. Sava, de către ing. I. Marcosanu și chimistele C. Costache, N. Bița și E. Leau, cărora le aduc mulțumiri.

Detaliu de pe una din piesele tezaurului de la Pietroasa

Lebritățile

În oraș

ACUM exact 143 ani, în luna iulie, Ioan Christian, făcînd parte dintr-o solie diplomatică de la Petersburg spre Con- stantinopol, notează că „amba- sada înainta în ținuturi abia du-se după grozăviile războaielor”. Așa de urmele bătăliilor în care Su- zdorbește armata turcă. Înainte de 1638, polonezul G. Krasinski zice de Buzău e „un orașel destul de mare” și de Alep, mai tirziu, afirmă des- leasă că-i „un mare tirg”. Evlia Celebi- li evaluează numărul caselor la 500, pe fiecare cinci clădiri existînd o ulie! Fostul profesor al lui Bălcescu, ant, poposește la Buzău pe vremea „un azil ospitalier pentru mulți tu- ține „la reine du lieu”, adică: cu- a Elenca Hrisoscoleu. Pe actualul ard central al orașului, atrage aten- tatua filiform stilizată a pictorului Andreescu, unul din frunțașii artei ro- ăști. Nu departe de aceasta, pe un , într-un bust executat mai demult, celebrat primariatul lui Nicu Con- nescu. În memoria fiicei avocatului an P. Stănescu, și el iubit cu pietate, acestuia comandă lui Brăncuși, la , un monument tombal. Rezultă ce- Rugăciune. În cimitirul local, ac- nente, se păstrează doar copia în , originalul în bronz patinat a fost la Muzeul de artă al Republicii. În s-au împlinit o sută de ani de la rea lui Nicolae Vaschide, psiholog și tru român de talie universală, nă- a Buzău. A fost unul din proeminen- evi ai lui Bînet. Își cucerește iute o ietate mondială lucrînd ca cercetător oratoarele azilului Villejuif. Membru cademiei de știință pariziene, moare al 33 ani și este îngropat la Mont- asse. Dar cîți cunosc că Gh. Palade, at al Premiului Nobel pentru medi- actualmente profesor de biologie ce-

Huszár Sándor

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ ÎNSORITĂ

— F IINDCĂ dacă ai zis, păi să mă duc... Arăți îngrozitor. asta-i cert. De cum te-ai apropiat de bancă, mi-am dat seama că e de rău... Probabil, tensiune mare. Și eu sint hipotensiv, dar medicul zice că se trage de la atero-scleroză... E bătrîn flăcăul. Ce să-i faci, a trecut timpul. Asta-i ordinea și legea : să ne ducem... Dar, să vezi drăcie, că omul o știe și totuși nu se poate obișnui cu ideea. Că așa e omul. Ei, ce să-i faci... Ți-e rău ? Dar nici bine nu-ți e... Eu știu că-n momentele astea nu-ți prea dă ghies inima la conversații, doar că vreau să-mi spui dacă e ceva. Mă duc iute pînă-n stradă și rog pe cineva să dea telefon... Trebuie numai să-mi spui. Dacă cumva nu-s atent, fă-mi semn cu cotul. Mă înțelegi ? Îmi faci un semn și mă duc. Că de umblat, mai pot bi-nișor. Cu picioarele n-am probleme. Capul ar trebui să mi-l schimb.

— Frumose-s alea galbene acolo, în parc. Vezi cite nuanțe de galben sint ? — Ei, vād că începi să-ți vii în fire. Nu era mai bine să fi rămas așa, culcat ? De altfel, treaba dumitale. Cum mă simt ceva mai bine, nici eu nu mai pot sta întins.

— Cît de odihnitor poate fi galbenul. Cînd devine ruginiu. Are putere. Chiar dacă cade, are un înțeles al lui.

— Atunci e în regulă. Bine că ai prins o leacă de forță.

— Din totdeauna mi-a plăcut toamna. Mi-au plăcut culorile calde ale toamnei.

— Ești puțin șifonat. Așa e cînd omul n-are pe cineva să-i poarte de grijă. De cînd sint singur, am și eu atîtea necazuri cu boarele mele că nu mai priddesc. Dar omul trebuie să învețe și să spele. Ce să faci ?

— Singur ? Da, singurătatea. E îngrozitor să fii singur. De fapt, nu să fii singur, ci să fii solitar. Eu, unul, cu singurătatea m-am obișnuit.

— Acum sint tocmă în vizită la fii-me. Ea, sāraca, îmi poartă de grijă, dar nici așa nu e bine. Au și ei viața lor, copii, bărbat, locuință, viitor. Și omul vine să le fie o grijă în plus.

— Familia... Da, familia.

— Crede-mă că sint buni cu mine. Și nepoții, fiecare din ei, zău că nu mă pot plînge de nimic.

— Nepoți... Oare eu am nepoți ?

— De cele mai multe ori mă supără chiar bunătatea lor.

— Da... Ce ciudat e. Chiar așa, nepoții. Cu siguranță or fi pe undeva. Niciodată nu m-am gîndit la asta.

— De multe ori nu mă înțeleg pe mine însumi.

— Da, asta-l adevărat.

— Mi se spune : bunicușule. poștește la masă.

— Dar realitatea este că eu nici nu am încercat.

— Le răspund : nu mi-e foame.

— Am trăit astfel încît să fac abstracție de treaba asta.

— Cu toate că mi-e foame.

— Nu m-am gîndit la ea. Nu. Am existat mereu doar la timpul prezent.

— Și cînd le răspund, mă mir singur de vorbele care-mi ies pe gură.

— În schimb, nepotul...

— De ce ai spus asta, idiot bătrîn ce ești. cînd știi bine că ți-e foame.

— Ar fi trebuit măcar să aflu dacă există vreunul.

— De ce spui asta, cînd știi că ți-e foame.

— Dacă există vreunul, trebuie să semene și cu mine.

— Pur și simplu mă cară cu forța la masă.

— Dar eu nu m-am gîndit la treburile astea... Nu.

— Pe urmă mi-am dat seama despre ce este vorba, și mi s-a făcut și mie rușine.

— Știi, eu am avut o viață foarte ciudată.

— Vroiam să-i fac să creadă că eu mîininc puțin.

— Ce sentiment bizar îmi trezesc toate astea !

— Ei, spune-mi dacă ai mai auzit așa ceva ?

— E teribil de ciudat faptul că eu am avut și o familie.

— Iar cînd ei pleacă de acasă, deschid frigiderul...

— A fost o frumoasă poveste în stil biedermeier.

— Și mîininc.

— Soția mea a fost o femeie deosebit de frumoasă.

— Ei, uite-așa se poartă un babalic timpit !

— Și desigur mai e și acum, de ce să nu fi fost...

— Ai mai auzit așa ceva ?

— E mai tinără decît mine.

— Deși zău că și-ar da și sufletul.

— Am iubit-o... Asta a fost nenorocirea, că am iubit-o foarte mult.

— Ce zici de chestia asta ?

— De care ?

— Probabil că ai pățit și dumneata la fel.

— Cum ? Nu. Eu am colindat prin istorie pe un alt drum.

— Bătrînețea !

— Drumul dumitale e un drum normal.

— Mereu îi e teamă omului să nu-l stea cuiva în cale.

— Drumul meu este altul.

— Păi nu-i o timpenie ?

— Mie nu mi-a fost dat un drum normal.

— Groaznic !

— Vreau să zic, pînă la capăt.

— Și omul nu-l capabil să-și impună voința.

— La naștere am fost turnat într-o matriță finisată...

— Mereu îi e teamă.

— Fii puțin atent.

— Mereu...

— Dar asta nu știe nimeni.

— De ce m-ai luat de mină ?

— Mi-ar face plăcere să-i pot povesti cuiva.

— Acum arăți cu mult mai bine.

— Cuiva, poate în ultima clipă.

— Ai căpătat și culoare în obraji.

— Știi, eu am pornit să fiu un om de lume.

— A, firește, vrei să vorbești.

— O familie burgheză, bună...

— Eu te înțeleg.

— O nevastă frumoasă, copil, existență.

— Așa i se întîmplă omului în momentele astea.

— Eram fericit. Aveam o locuință frumoasă. O casă cu grădină. Bibliotecă. O clientelă nu prea numeroasă, fiindcă nici orașul nu era prea mare, dar suficientă ca să ciștig cît îmi trebuia. Eram avocat. Așa-zis liber profesionist. Și într-adevăr era o profesiune destul de liberă. Doar citeva procese pe săptămînă. Și alte citeva ceasuri de discuții cu clienții. Într-un cuvînt, o viață liberă. Nu eram, ca majoritatea oamenilor, vlăguit de muncă.

— Aș putea zice că eram un tip norocos.

— În momentele astea, omul simte nevoia să vorbească, dar...

— Nu ți-am strîns mina fiindcă mi-ar fi rău. Te țin doar, cum ar ține altul în mină un receptor. Fiindcă eu îți vorbesc dumitale. Poate pentru ultima oară în această viață. Îmi e foarte necesar s-o fac. Te rog, ascultă-mă.

— Dar ar fi trebuit să-ți spun și eu ceva.

— E o chestiune vitală. Poate că nici

nu mai am răgazul suficient... Ai avut dreptate. Mi-a fost cumplit de rău. Nu te supăra dacă îmi ridic mina cînd vrei să-mi spui ceva. Fiindcă omului i se întîmplă uneori să-i dea ceva prin minte și s-o spună. Așa e normal. Dar eu acum nu am prea mult timp. Și poate că nici voință nu am suficientă, ca să spun pînă la capăt totul. Mi-e teamă să nu mă opresc.

— Dar ar fi trebuit, totuși...

— Așadar îți spuneam că eram fericit și liber și tot restul. Și pe atunci aveam mult timp. Cu toate că lumea, în general, suferea din totdeauna de lipsă de timp. Eu, în schimb, aveam mereu timp berechet. M-am și obișnuit cu situația de a avea timp. Soția mea — asta n-am apucat încă să-ți spun — era bolnăvicioasă. Trebuia să stau cu ea. Și cu fetița mea. Eu îi dădeam să mănînce, eu o plimbam, eu îi eram și tovarăș de joacă, fiindcă nu mai putea avea frațiori.

— Eu am fost cazangiu.

— Și pe soția mea tot eu o ducem la plimbare. O duceam pretutindeni. Provenea dintr-o familie săracă, ca și mine de altminteri. Eu îi prezentam lumea. Mă bucuram cu ea împreună de o haină nouă. Ea era în viața mea ca un roman frumos pe care îl scriam chiar eu. Unul din cele mai frumoase momente l-am avut cînd s-a urcat pentru prima dată într-un avion. Nu știu dacă mă înțelegi, dar trăiam împreună cu ea încă o dată și încă o dată viața. Prin ea, eu eram mai mulți oameni. Și prin fetița mea. Cînd am fost împreună în străinătate. La Budapesta, la Praga, la Berlin... Îi explicam ei tot ceea ce știam din lecturile mele. Și totuși aveam senzația că eu îi predau ei lumea. Așa cum un rege îi predă prințului moștenitor țara sa... Uite, aici e Zwinger-ul din Dresda, cu atîtea și atîtea tablouri, ai grijă de el.

— Am lucrat treizeci și cinci de ani în cazangerie...

— Nu mă dădeam în vînt după meseria de avocat, dar o practicam, fiindcă prin aceasta le puteam dărui ceva acelora care pentru mine reprezentau din ce în ce mai mult omenirea. Că doar îți amintești, desigur, că în tinerețe omul are intenția de a mîntui lumea. Am făcut și eu politică, am participat la demonstrații studentești. Mă declaram a fi socialist. Ziceam că mă fac jurist, pentru a reaseza lumea pe bazele solide ale dreptului. Asta va fi bătălia vieții mele. Îmi voi căuta aliați și voi întemeia un partid ! Pe urmă n-am mai întemeiat nimic, decît o familie. Și n-am mai căutat decît să ciștig bani. Și cu timpul am fost nevoit să-mi dau seama că nu omenirea, dar de multe ori nici măcar pe clientul meu nu-l pot mîntui. De multe ori, zic, în pofida faptului că dreptatea era de partea lui !

— Treizeci și cinci de ani cu un cioncan de nituit în mină !

— Și atunci rămînea familia care îmi oferea totul. Iluzii, satisfacții sufletești, conștiință eroică. Căldură. Înțelegere. Aveam putere asupra sufletelor omeniești. Mi se alăturau cu fidelitate. Probabil că se și acomodau cu mine, lucru pe care îl consideram a fi firesc, doar eu le dăruiam tot ce aveam. Și atunci — cred că de asta nu ți-am pomenit încă — soția mea a început să se vindece. S-a întremat cu totul, și-a venit în fire pe deplin. Și a prins chef să facă și ea ceva. Normal. Toți oamenii își doresc asta. Nu numai bătrînii, dar și cei tineri se simt stingheriți cînd primesc doar și nu pot oferi nimic. Asta se petrecea și cu ea. Eu o înțeleg foarte bine. S-a întors la facultate și și-a dat examenele restante. Și a devenit profesoară. Îi plăcea foarte mult să predea. Doar bărbaii cu memorii înalte au obiceiul să se dedice cu atîta pasiune preocupării lor. Dar pe ea o mîna întîrzierea, boala care o reținuse. Într-un cuvînt, a dobîndit o viață personală. Cînd ajungeam eu acasă, ea învăța sau preda. Cînd eu aș fi vrut să mă plimb, să mă distrez sau să mă cultiv, ea era plecată la consiliu profesoral sau era în vizită la părinții elevilor. Apoi au urmat excursiile de studii. Fel de fel de examene, de cursuri de specializare... Am rămas din ce în ce mai singur. Avea griji proprii și bucurii proprii, doar alea ei, al căror gust eu nu-l puteam percepe. Nu așa fusesem deprins să trăiesc. Sau nu mă născusem pentru asta. Dar acum nu mai are însemnătate. Importantă este singurătatea care îmi căzuse în circă. Și singurătatea încă nu e solitudine. Singurătatea e o situație, pe cînd solitudinea e o stare. Nopti furtivoase. Nevroze... Urmare bănuiele și spaimelor, pe care azi mi-ar fi rușine să le descriu. Dar soția mea era o femeie frumoasă. Și era firesc ca după cite un consiliu nocturn, s-o conducă pînă acasă vreun coleg de-al ei. Erau vremuri de război, camuflaj. Și faptul că nu mai reprezentam principala ei preocupare. Și faptul că începuse să aibă

este o privire plictisită cu care lua cunoștință de existența mea, ca de a unui obiect. Într-un cuvânt, nu mai eram în toate cauză și efect. În viața ei însemnătatea persoanei mele scăzuse, dar poate că se stabilise doar la valoarea ei reală... Ar fi trebuit să discut cu ea, dar eu mă frământam în mine. Cu cât devenea ea un om mai format, mai deplin, mai independent de mine și mai puternic, cu atât mă simțeam mai nenorocit. De mine, care-l putusem da o lume, nu mai avea nevoie. Avea deja o lume a ei proprie. I-am spus o dată sau de două ori aceste lucruri. A zămbit. S-a apărât. Evident, își apăra viața ei proprie. Independența ei. Dar eu simțeam că în dosul acestora se ascunde altceva. S-a întâmplat să vină acasă într-o stare euforică. Aducea cu sine plăceri artificiale, străine mie. Dar toate acestea nu mai au însemnătate. De-ajuns că m-am năpustit asupra copilului. Pur și simplu m-am aruncat asupra lui.

— Cred că nu știi ce înseamnă să fi cazangiu timp de treizeci și cinci de ani.

— O să-mi spui pe urmă...

— E destul de dureros, dar...

— Simt nevoia să-i povestesc cuiva totul!

— Asta am înțeles.

— M-am aruncat asupra lui. Cu disperare.

— Am fost și eu în situații d-astea. Omul simte nevoia să vorbească.

— Așa e. M-am refugiat la copilul meu.

— La urma urmelor important e să-ți faci dumițele bine.

SI ATUNCI urmă a doua cumplită revelație. Copilul împlinise paisprezece ani. O fată frumoasă, bine dezvoltată, care își dorea o altă societate, alcătuită de copii de vîrsta ei. Din băieți. Iar eu nu vroiam s-o las. Vroiam s-o împiedic în dorința ei de a trăi o viață normală. Mă înnebunea gîndul că o pierd. Și a trebuit să-mi dau seama că fetița era plictisită de dragostea mea cu de-a sila. Și să-mi dau seama că-i eram povară. Și să-mi dau seama că trebuie să las viața să-și urmeze cursul. Și din acest moment vitalitatea mea a scăzut cu o rapiditate tragică...

— Vorbește liniștit...

— Atîta minte tot am mai avut încît s-o las în pace. Și am putut constata bucuria ei de a fi scăpat de sub îndrăgînica mea tutelă. Iar eu m-am adîncit din ce în ce mai mult în solitudine. Lumea nu mai avea nevoie de mine. Nu mai eram eu universul, nici măcar pentru cele două ființe care îmi aparțineau. Ele mă iubeau, în felul lor, așa cum se obișnuiește să fie iubit un tată sau un soț. Dar eu unul nu aveam în afara lor pe nimeni altcineva. Pentru mine erau universul. Eu îmi terminam repede treaba și nu mai aveam ce face eu mine fiindcă acest mine, la urma urmelor, erau tocmai ele două. Nu știu dacă atunci am început să beau. Nu-mi mai aduc aminte. De atunci nu-mi mai amintesc decît foarte puține lucruri...

— Vorbește, fii calm, spune...

— Începusem să beau. În orice caz, m-am schimbat foarte mult. Am devenit un om trist. Ursuz. Nemulțumit. S-au sesizat și cunoștințele mele. Au și spus vorbe despre asta, dar eu nu le-am spus care e motivul supărării mele. Nu le puteam spune. Cum să se apuce un bărbat în toată firea să spună că domnia sa, sint singur, fiindcă soția mea are un lucru, iar fetița mea e adolescentă și eu nu pot trăi alături de ele ca un vecin de apartament. Cum să spui așa ceva? Genul ăsta de miorlăială nu se potriveste unui bărbat. Și-apoi bănuiesc și faptul că ele, din punctul lor de vedere, aveau dreptate. Orice om ține cu înverșunare la visurile sale. Ține ca alții să recunoască sensul vieții sale. Să stai doar să te giugiulești cu soțul tău, nu-i suficient pentru o viață. Ai nevoie de ceva care să confirme măcar în propriii tăi ochi că nu ești mai prejos decît ceilalți. De asta am nevoie și eu, nu nevoie și alții. Numai că eu nu pot să-mi dau seama în felul acesta. Și iacătă, nu mai aveam ce mintui. După ce pierdusem lumea, le pierdusem și pe ele două. După ce îmi pierdusem credința, îmi pierdusem și iluzia. Și desigur, în vremea aceea am început să beau. Și desigur tristețea mea perpetuă le traumatiza și lor conștiința. Și dar fiindcă eram un om rațional — că doar nu întîmplător mă făcusem jurist —, eram conștient de faptul că începusem să le fiu o povară. Fiindcă ele nu mă puteau înțelege. Și chiar de m-ar fi putut înțelege, era mult prea tîrziu, fiindcă nu mai puteam eu accepta ca ele, de dragul meu, să renunțe la visurile lor.

— Dar nu îți e rău, nu-i așa?

— Mi-e bine.

— Îndată trebuie să vină copilul.

— Și atunci mi-am schimbat viața. Într-o zi m-am urcat în tren și am venit pînă aici, în acest colț opus al țării. Cu totul la întîmplare și fără nici

un scop. Multă vreme ele nici n-au știut unde sînt. M-au căutat și cu poliția. Dar pe atunci începuse războiul. Iar eu, de la gară m-am dus de-a dreptul la periferia orașului, în cea mai nenorocită mahala. Am găsit o cameră și am plătit chiria înainte pe un an. Cu banii care mi-au mai rămas, am cumpărat vopsele și pînă. Cînd eram copil de școală, desenam. Îmi plăcea să desenez, să pictez. Am venit aici și am început să pictez fiindcă acesta era singurul lucru de care mai eram capabil. Și poate că mai aveam și alte porniri. Nu sînt deloc sigur de existența lor, dar presupun. Trebuie să fi acționat și un instinct de autoapărare. Vroiam să mă mintui măcar pe mine însumi. Să-mi mintui clipele... Da, m-am mai abonat și la o circumă. Îmi dădeau în fiecare zi o sticlă de țuică. Am achitat-o anticipat pe un an. Între timp mă urmăreau și cu ordinul de recrutare. Nu mă găseau. Nimeni nu știa cine sînt. Nici măcar eu însumi nu știam. Dimineața îmi beam porția și plecam să pictez. Mîncam dacă aveam ce, și dacă nu aveam, beam. Și pictam. Cînd mi se terminau banii, intram în circumă și schimbam pictura pe băutură. Sau i-o vindeam acolo cuiva. Tot ce știu din acest sfert de secol este că eram pictor. Mă deprinsesem cu această identitate. Fiindcă în locul lumii căutam o lume. În locul unei existențe totale, căutam iluzia ei. Părăsisem de tot lumea, doar pictura mă mai menținea în viață. Probabil că omul bețiv care eram o fi fost umilit. Dar eu nu realizam în ce stare înjositoare ajunsesem. Că îi eram aservit lumii. Fiindcă altceva nu mai puteam aștepta din partea lumii. Nu mai puteam fi om, astfel că mă făcusem dumnezeu. Risipitor, mare iertător. Dimineața făceam un univers roșu, după amiază unul mov. Începusem să mă autoservec. Nu-mi mai trebuia senzația de succes raportată asupra altuia, mi-o confeream eu, mie însumi. Nu eu credeam în arta mea, ci — aveam impresia —, arta crede și se adevărește în mine. Nu-mi puteam permite să am îndoieli, fiindcă aveam nevoie de această unică certitudine. Conștiința faptului că trebuie să-mi asum efortul de a respira, fiindcă execut o activitate nobilă. Fiindcă sînt artist, care, în timp ce totuși pierd, immortalizează lumea. Se opune ei, morții, pustiirii. Sau, măcar îi face cu tifla. Mă gîndesc că așa a fost un refugiu bolnăvicios, dar omul are darul de a se acomoda groază cu asemenea situații. Mai cu seamă atunci cînd instinctele îi spun că e singura salvare pe care o are cîmîntirea...

— Trebuie să vină îndată băiatul.

— Îți spun, toate acestea le gîndesc astăzi, fiindcă din momentul în care m-am îmbătat pentru prima oară, cam cu douăzeci și cinci de ani în urmă, n-am mai fost treaz nici o clipă. Toată situația mea de atunci am aflat-o din diverse istorisiri. În general omul nu prea e conștient de prezentul său, iar eu unul mă străduiam anume să nu fiu. Să nu mă trezesc din visul acela în care mă refugiasem. Dar pe Dumnezeu cel necruțător, m-am trezit cu sila. Cu sila. Mai încercaseră ei odată să mă supună. Nu-mi mai aduc aminte decît foarte vag. Nu știu cum, dar distinsa mea soție mi-a aflat adresa, sau mai degrabă renumele. Și a venit. A sosit

cu o mașină în mahala. S-a adunat degrabă toată lumea. Cred că fata mea nu era prezentă. Cel puțin nădăjduiesc că nu era. Eu n-am văzut decît o eucioană care venea ocolind noroiul. Și am fugit de acolo, urlînd. Nu m-am întors timp de cîteva săptămîni. M-am ascuns. Am dormit în gări. Am cerșit, fiindcă pe acolo nu mă cunoșteau, nu vroiau să-mi cumpere tablourile și nu aveam ce bea. Apoi m-a urmărit și un polițist. Cîcă m-a tîrît prin noroiul străzii. Oamenii m-au scăpat din mîinile lui. S-au și dus undeva, pe sus, și au aranjat să fiu lăsat în pace. Dar îți spun, toate acestea eu le-am aflat ulterior. După ce, iată, au vrut din nou să mă salveze. Atunci cînd copiii, pe care i-am iubit întotdeauna, pe care i-am pictat, care mi-au adus hîrtie, și creioane, și vopsele, și cum îți spun, atunci cînd copiii au crescut mari. Și au devenit oameni. Și în numele nu știu cărui umanism au zis că situația asta nu mai poate rămîne așa.

— Ar fi trebuit să sosească băiatul.

— Într-un cuvînt, s-a și terminat, fiindcă m-au internat la spital. Pentru cură de dezintoxicare. Se părea că voi muri. Am devenit un demenț în toată legea. De abia după un lung tratament medical au reușit să-mă aducă la starea asta. Și atunci m-am pomenit în fața unei lumi noi. În fața unei conștiințe noi. Mi se părea ciudat că mă cunoaște atîta lume. Medici și alți oameni de bine. Mă vizitau regulat la spital. Mulți. Pe unii parcă mi-i aminteam, pe alții aș fi putut jura că nu-i mai văzusem niciodată. Și fiecare își spunea textul lui. Mi-au relatat cine eram eu. Că eram pictor. Și din spusele lor am dedus că lumea trecuse de atunci printr-o mare transformare. Unul din ei îmi arătă chiar portretul pe care îl pictasem eu. În tabloul acela al meu, el era un copil zdrențăros, cu trăsăturile răvășite de foamă, și toate cele, și îmi spuse că el a devenit acum nu știu ce șef. Și atunci am început să mă întorc la viață. Am început să simt că totuși eu însemn ceva pentru lume. Că fără să știu, am făcut ceva. Că prin simplul fapt că am trăit și am pictat, am adăugat și eu ceva la conștiința lumii. Și astfel, dat fiind că începusem să mă întrezesc, grație acestei noi iluzii, îmi dădura drumul.

— Cred că tocmai vine...

AM AJUNS la sfîrșit, mai ai puțin răbdare. Mi-au dat drumul și eu m-am dus înapoi la locuința mea. M-au dus înapoi, fiindcă eu nici nu știam măcar unde stau. M-au dus înapoi la un bordei părăsit, pe jumătate dărîmat. O maghernită de lut, părăsită de stăpînii ei. O cocină, în care niște ziare țineau loc de pat și o haină zdrențuită era învelitoarea. În care era o duhoare cumplită și o dezordine de nedescris. Guanoa putrede, pensule stricate și tuburi goale de vopsea. M-au trecut fiori cînd am dat cu ochii de sferul de secol trecut. Eu am fost acesta, eu am fost acest porc care am trăit aici. Am trăit, dar de ce? Și am început să-mi caut tablourile. Mai erau cîteva într-o mapă. Și atunci am simțit că mor. Ierburi, copaci, peisaje, detalii de garduri. Mîzgăleli. Ici-colo cite o pată de culoare

Ilustrații de Simona Pop

frumoasă, dar nici un fel de conștiință. Nici un semn despre tot ceea ce a fost. Ce am trăit, ce am văzut, la ce și cui l-am fost martor. Mi s-a spus să caut prin case, fiindcă acolo se află tablourile mele. Și atunci am pornit din casă în casă. În blocuri, din etaj în etaj, plîngînd într-una. Ce s-a întîmplat cu mine? Fiindcă știam că a fost toamnă, iarnă și vară, că a fost băiat sau fată și bătrîn, dar ce am dat eu lumii? Culoare sălbatică în extaz alcoolic? Haotice picturi de stradă, care se pot eventual încadra în vreun curent stilistic? Eu, eu unde sînt? ! am întrebat și am urlat și am vrut să-mi sfîșii toate tablourile și am plîns iar și iar. Și am fugit, fiindcă iar au vrut să mă ducă înapoi la spital. Și eu n-am mai vrut să mă vindec, fiindcă viața mea nu mai avea nici un sens. Eu trăisem în lume, dar lumea nu trăise în mine. Alcoolul fusese Tahiti, iar eu însumi nu fusesem Gauguin. Mă crezusem artist, cînd colo nu fusesem decît un pictor. Vroisem să mintui lumea, dar nu mă putusem mintui nici măcar pe mine. Am păcălit lumea și i-am păcălit pe bieții oameni care credeau că pe pereții lor atîrnă mari valori umane. Am vrut să le las moștenire comori și nu le-am lăsat decît clipe risipite. Și vroiam să merg pînă să cad, undeva, din picioare și să mor. Necunoscut. Fiindcă nimeni nu mă poate convinge că merită ca numele meu să fie reținut. Poate că talent aș mai fi avut, dar îmi lipsea puterea. Existența s-a dovedit a fi o povară prea grea pentru mine... Singura mea dorință a rămas să flu îngrapat într-un mormînt fără semn. Mi-am rupt toate actele, ca să nu-mi poată ști nimeni numele și să nu-l poată scrie nimeni la cîpătîi. Nu merit ca lumea să rețină acest nume.

— Uite-l că vine. Îl văd la capătul aleii. Cu vederea stau încă bine.

— Nepotul a fost cel care m-a socat. Ideea că pot avea și eu un nepot. Și dorința de a-l vedea măcar o dată pe cel care poartă trăsăturile feței mele. Pe singurul care rămîne după mine în această lume... Și de aceea țîm povestit toate acestea, ca să-mi răspunzi.

— Hai, vino-ncoace, nepoțele.

— Sărut mina, bunicule, am întîrziat un pic.

— Nepotul dumițele, ce copil reușit!

— Am întîrziat!!!

— Uite lui nenea ăsta, săracul, i s-a făcut rău.

— Nu mi-e rău.

— Hai să mergem că ne-așteaptă mămica.

— Stai puțin, copile, nu-l lua încă pe bunicuțu.

— Nu vă supărați, dar mămica ne așteaptă în colț.

— Nu-l lua încă, fiindcă trebuie să-mi răspundă la ceva.

— Am un nepoțel frumos, nu-i așa?

— Frumos, dar nu mi-ai răspuns încă la întrebare.

— Mi-e foarte drag, e un copil bun.

— Nu mi-ai răspuns încă ce o să se întîmple cu mine.

— Hai să mergem, bunicule.

— Nu-l lua încă, nu fi rău! E vorba de viața mea! Mai întîi trebuie să-mi răspundă!

— La ce, nene?

— Numai el singur știe, numai el singur știe în toată lumea asta, numai lui singur i-am destăinuit marele meu secret. De el depinde totul, fiindcă nu voi mai avea putere încă o dată, nu voi mai avea destulă putere.

— Dar, nene...

— Nu, nu poți să-mi faci una ca asta... Răspunde-mi, dragă prietene!

— Dar, nene, pentru Dumnezeu!

— În cel mai rău caz veți întîrzia, ei și atunci ce o să fie? Eu am întîrziat să-mi trăiesc viața. Poate că mi-au rămas totuși cîteva zile, cîteva ceasuri frumoase.

— Nene, vă rog să mă ascultați, bunicul e surd bocnă...

— Nu înțeleg...

— A fost cazangiu și a asurzit complet. Nu v-a spus?

— Ce spune domnul, dragul bunicului?

— Trebuie să mergem, bunicule.

— Întreabă-l pe domnul dacă nu este rău?

— Nu mi-e rău.

— Oare nu are nevoie de ajutorul nostru?

— Nu, nu are nevoie.

— Ei, atunci, toate cele bune, prietene, îmi pare bine că ți-ai venit în fire.

— Da, mi-am venit în fire.

— Nu trebuie să-l ajutăm totuși cu ceva pe nenea? Să chemăm o mașină, un medic, sau ceva?

— Nu, acum toate sînt în regulă.

— Sărut mina, nene.

— Să trăiești, băiețică.

— Odihnă plăcută, prietene.

— Mulțumesc... mulțumesc... Sper și eu să am parte de ea.

În românește de
Petre Bokor

O ediție a teatrului lui Alexandru Kirilescu

Dionisie Vitcu (Sosias) și Sergiu Tudose (Mercur) în spectacolul Naționalului ieșean cu piesa Amfitrion

Teatrul Național din Iași

„AMFITRION”

Subiectul piesei lui Peter Hacks (scriitor care apelează deobște la figuri istorice, livrești — în alte lucrări apar Adam și Eva, Cristofor Columb, Regele Frederic sau Goethe) este unul dintre cele mai des abordate în istoria teatrului universal. Lui Amfitrion îi datorează Plaut, Moliere, Kleist și Giraudoux (printre mulți alții) prilejul creării unor opere de răsunet; și tot lui îi datorăm noi azi ocazia de-a face cunoștință cu interesantul dramaturg din R. D. Germană, Peter Hacks.

Fără să modifice în mod vizibil miezul cunoscutelor legende antice (Jupiter, îndrăgostit de frumoasa Alcmena, accede la iubirea ei substituindu-se soțului acesteia, Amfitrion, plecat la război), scriitorul ne captează interesul din mai multe motive: în primul rând, deoarece, pornind de la o poveste îndepărtată, cu zei care se transformă-n muritori și pămînteni care nu reușesc să devină zei, pune-n discuție — în termeni de mare actualitate — raporturile dintre haos și ordine, iubire și căsnicie, inefabil și banal; apoi, pentru că minuieste cu mare siguranță arma scrisului, executînd în remake-ul său o adevărată echilibristică pe puntea care desparte filosofia de locul comun, comedia de moravuri de piesa bulevardieră, reușind să-și păstreze (tot timpul) echilibrul; în fine, prin identitatea personajului Sosias, deosebită aici de piesele anterioare (căci sclavul lui Amfitrion apare ca un înțelept, conștient că „fericirea și-o poate da doar liniștea sufletească”, un ironist blazat, dar nu pînă într-atît încît să nu-și permită, periodic, distrația imobilizării stăpînului său în plasa unor amuzante silogisme).

Recunoscînd — cum e și firesc — valoarea Amfitrion-ului lui Plaut ori pe aceea kleistiană, Hacks declară că a descoperit și punctele vulnerabile, „perimate” ale celor două texte clasice: primul este deficitar (după opinia sa) prin faptul că „a crezut în zeii greci”, iar al doilea „pentru că n-a crezut în acești zei”. Nu e acum momentul să vedem în ce măsură lipsurile acuzate de contemporanul nostru sînt reale; cert e însă că greșeala piesei sale (vizibilă în a doua jumătate a textului) constă tocmai în faptul că nu crede nici într-unul, nici în celălalt, terminîndu-și lucrarea brusc, neclar, printr-un fel de final „deschis”, destul de neconvingător.

Colectivul ieșean (care va prezenta spectacolul, în curînd, chiar în țara autorului) a realizat — în regia experimentalului Călin Florian — un spectacol notabil, care se urmărește cu plăcere (în ciuda unor momente monotone, ori lipsite de haz). Aerisit, agreabil — decorul, — de bun gust, costumele lui George Dorosenco (minus cele două, estradistice, ale zeilor). Din restrînsa distribuție, trebuie menționată, în primul rînd, Dionisie Vitcu (e adevărat, cel mai avantajat de rol — Sosias — dar și cel mai spiritual interpret din spectacol), apoi Liana Mărgineanu (explozivă, senzuală, credibilă în rolul Alcmenei) și Emil Coșeru (nu lipsit de farmec în rolul lui Jupiter). Celalți doi componenți ai trupei — Sergiu Tudose (Mercur) și Dan Aciobănițel (Amfitrion) — au jucat la cota lor, ridicată, numai că mi s-au părut eronat distribuiți: dacă ar fi făcut, eventual, schimb de roluri, s-ar fi apropiat (poate) mai mult de necesitățile intrigii.

Bogdan Ulmu

AVIND ca titlu Gaițele, volumul de dramaturgie al lui Alexandru Kirilescu, tipărit de Editura Minerva (Biblioteca pentru toți), poate trece mai puțin observat, deoarece piesa e binecunoscută, e studiată și în manualele școlare, se află în permanență pe afișul teatral. În fapt însă e vorba de o interesantă restituire a unei opere dramatice remarcabile, într-o merituosă ediție critică îngrijită de Valeriu Răpeanu și Sanda Răpeanu. În cele cinci sute de pagini ale cărții sînt cuprinse piesele Anișoara și Ispita (Marcel & Marcel — Rochii și mantouri), Florentina, Gaițele, Borgia, Nunta din Perugia, Michelangelo. Două lucrări apar pentru prima oară. După cum informează prefătorul, în amplul și pertinentul său studiu, deși autorul s-a bucurat de succes și a fost mereu prezent în viața teatrală, prima culegere a pieselor sale s-a tipărit de-abia în 1956. Nu era completă — cum nu e nici această ediție, din care lipsesc Dictatorul, Intermezzo, Moș Teacă, Ruxandra și Timotei și altele. Ediția de azi are însă avantajul unui aparat critic temeinic și al unei situații istorice a acestui teatru care reprezintă un capitol fundamental al literaturii române destinate scenei.

După ce a dat o ediție definitivă a dramaturgiei lui G. M. Zamfirescu, publicînd inedite valoroase, Valeriu Răpeanu face din nou o muncă prețioasă, de cercetător, punînd în circulație unele piese pe nedrept uitate, dînd posibilitatea unei mai largi cunoașteri a scriitorului. Lectorul va putea observa că Anișoara și Ispita e o comedie amară validă, un tablou de moravuri în culori tari, întreprins cu o fină analiză a psihologiei sentimentelor. Chiar dacă lucrării îi lipsește adîncimea, ea atrage atenția prin nota satirică pronunțată vizînd amoralitatea, Bucureștiul burghez fiind aici — cum zice prefăta — „ca și în proza

lui Cezar Petrescu sau Felix Aderca, o sodomă de care un suflet cînstit trebuie să fugă după ce-a trecut prin toate întîmplările hazlii și dureroase pe care le-a provocat inocența și bovarismul său lipsit de agresivitate”. Tot astfel, drama Florentina, în care studiul de moravuri e și mai incisiv, cu nortretizări mai dense, trezește interes prin încadrare în epocă și tonus social, prin revolta difuză împotriva unei condiții umane derizorii. Prima ediție a operei dramatice a lui Alexandru Kirilescu (ESPLA, prefăta Simion Alterescu), semnală ambele piese ca avînd o direcție satirică antiburgheză, încercînd portrete morale, prima oferînd prilejul „unei persiflări acidulate a unei lumi de huzur, în goană după lux și aventuri galante”, autorul ezitînd însă „să meargă pînă la capăt în caracterizarea personajelor”, forța satirică fiind „limitată”, iar a doua „urmărînd influența nefastă pe care o are în educația copiilor literatura de duzină, cinematografia pornografică și publicistica deșănțată a vremii”, atitudinea critică fiind însă „mai mult decît rezervată”. În ediția din 1976, considerațiile de mai sus sînt sever (și, în parte, legitim) amendate, deși se subliniază în continuare că scriitorul era aici „împlîntat în maniera teatrului de revistă”, iar influența dominantă asupra sa ar fi fost a teatrului francez „al epocii Bataille-Bernstein, ca și a omologului lor român, A. de Herz...”; eroii „nu-și pun problema depășirii condiției de viață. Aventura lor e terestră”. Desigur, cercetătorul de azi are superioritatea altei optici și a altui instrumentar de investigație, are și alte mijloace personale de studiu, dar ascendentul principal asupra ediției anterioare e că i se prilejuiește cititorului, omului de teatru, accesul direct la textele comentate, ele putînd intra astfel în zestrea dramatică vie. Se demonstrează încă e

dată — pentru a cita oară? — că stătem departe de a fi deschis toate porțile către imensul depozit de artă dramatică al literaturii române, devreme ce chiar opera unui autor de cea mai intensă notorietate e încă în curs de tipărire, descoperire și reevaluare.

Gaițele, care a fost cuprinsă pînă acum și în cîteva antologii, Borgia, Nunta din Perugia, Michelangelo sînt prezentate cu seriozitate și competență. Se face și istoria spectacolelor, ceea ce e de certă utilitate, explorarea teatrolologică bizuindu-se și pe mărturiile criticii de ieri și de azi, care după cum se poate vedea și de astăzi, e singura posibilitate efectivă de reconstituire a biografiei spectacolelor și de rafetare a vieții unei piese în mediul istoric și cultural dat.

Problema care rămîne e aceea a sensibilizării lumii teatrale față de atare prețioase contribuții la cunoașterea, din cînd ce mai aproape de totalitate, a dramaturgiei românești. Căci ediția aceasta Kirilescu, atît de binevenită, e nu numai un argument de istorie literară; ea se vrea, poate fi, ar trebui să fie și un semnal repertorial.

Valentin Silvestru

Eminescologie

O nouă inițiativă eminescologică a Teatrului din Botoșani aduce în circuitul scenei creații dramatice pe care poetul a pus pecetea genului său. Se pregătește un spectacol-compus cu piesele Emmi (într-un act, evocînd un episod din viața lui Vasile Alecsandri) și Histriion după Ierwitz, într-o versiune care are toate atributele originalității. E, desigur, o premieră absolută (va avea loc la începutul lunii octombrie). Tot pe scena botoșăneană se pregătește spectacolul Mușatinii pe texte scoase din manuscrise și colate într-o alcătuire a regizorului Ion Olteanu cu sprijinul criticului și istoricului literar Marin Bucur. La Bărlad se pun în scenă, într-un spectacol unitar, fragmentele dramatice care poartă denumirea Mira.

Aceste titluri vor figura pe afișul Zilelor teatrale eminesciene ediția a doua (manifestare care va mai cuprinde și alte prezențe, recitaluri poetice) în organizarea Teatrului din Botoșani și a Comitetului județean de cultură și educație socialistă.

La Iași, cu ocazia festivalului Eminescu (decembrie) se va ține un colocv pe tema Eminescu și teatrul.

Regele Ioan de Fr. Dürrenmatt pe scena Teatrului Giulești. În imagine, actorii Vasile Ichim, Ion Vilcu, Marga Anghelescu

Secvența

Acest Pinocchio al lui Walt Disney (în premieră pe ecrane), cu ai săi greieri, motani, vulpi, peștișori și balene — este, fără îndoială, pentru cei mai mici și mai copii dintre copii. Există însă în el o scurtă secvență stranie, neașteptată și, sînt conștienți, de loc întîmplătoare: aflat în „țara plăcerilor”, unde se pot sparge geamuri cu cărămida și unde pot fi dărimate case întregi fără nici o pedeapsă, acolo unde fiecărui i se îngăduie să facă toate relele care îi trec prin minte, golanul Fitol își aprinde un trabuc frecînd chibritul pe o reproducere a Moniei Lisa. Nu, hotărît lucru, dira întunecată care rămîne pe tablou, minjînd cu barbarie, într-o străfulgerare, capodopera, e o imagine, e o idee dincolo de înțelegerea unui copil. Ea este ca un scurt strigăt de dincolo de basm, adică din viață, pentru cei care știu că acest Pinocchio a fost făcut în 1940, în plin război mondial, cînd trupe naziste mărșăluiau prin Europa, dînd foc cărților în piețe...

a. bc.

Radio Televiziune

Început de stagiune

Cum anunțăm încă de săptămîna trecută, programul de radio și televiziune din acest început de septembrie este marcat de Festivalul internațional George Enescu, ediția a VII-a. Transmisii directe, înregistrări ale concertelor și spectacolelor zilelor precedente, comentarii, note și informații sînt reunite în semnificative emisiuni, urmărînd a reliefa o imagine cit mai cuprinzătoare și prin aceasta elocventă a Festivalului. Prin intermediul radio-televiziunii, zilele muzicale ale Festivalului Enescu de-

vin un bun al tuturor, avantaj dintre cele mai strălucitoare adus de mijloacele tehnice moderne. Părtași, pînă acum, prin intermediul micului ecran sau al programelor de radio, al atîtor fapte importante din actualitatea politică, științifică, sportivă, putem fi din nou părtași al unui eveniment cultural de excepție și, din această perspectivă, munca tenace, de înaltă calificare a lucrătorilor radio-televiziunii merită felicitări.

Concursul de scenarii pe care radio-te-

leviziunea îl organizează de cîteva ani a reușit unele lucruri: să impună nume noi de autori dramatici, să evidențieze noi direcții tematiche și interesante formule stilistice, să prilejuiască bune spectacole. Iată, deci, un bilanț fructuos pe care avem toate motivele să-l actualizăm acum, după recente premiiere: Dincolo de munte de Constantin Munteanu (la televiziune, regia artistică Leonard Popovici, în interpretarea actorilor Traian Stănescu, Emanoil Petruț, Lucia Mureșan...) și A trăi pentru mine de Mihai Georgescu (la radio, regia artistică Cristian Munteanu, cu Virgil Ogășanu, Margareta Pogonat, Mircea Albulescu, Carmen Galin). Dincolo de munte valorifică în chip specific cîteva elemente ale romanului Zaruri de cretă, apărut anul acesta în cadrul Concursului pentru debut al Editurii „Junimea” din Iași. Constantin Munteanu este un nume afirmat în urmă cu

Secvență din filmul Petrecere la vilă

Cinema

Flash back

Ochiul eroului

● Revăzut după zece ani, *Fidelitate*, filmul unui regizor pe atunci tânăr, Piotr Todorovski, își menține prospețimea. Aceasta pare a fi atunci datorată unui temperament dezordonat și patetic. Timpul s-a suprapus, adevărul de viață a rămas la lumină și dezordinea s-a estompat; ea este condiția, chiar, a acestui adevăr necaligrafic.

Filmul are patru părți distincte, fiecare cu tonalitatea, ritmul, imaginea, sunetele sale deosebite. E un mod de a se urmări diferențiat pulsația mediului. Partea întâi: o cronică rece, uscată a vieții de cazarmă în vremea războiului — cuvântări, coruri soldatești, jurăminte militare. Fostul elev — mobilizat de pe băncile școlii — se îndrăgostește. Partea a doua: lentă, trenantă, plină de patos reținut, de tatonări ale pasiunii nemărturisite. Secvența dansului — declarația mută de dragoste — este magistrală. Dar în partea a treia, eroul pleacă spre frontul adevărat. Acum filmul renunță literalmente la acțiune, dialog, personaje, devenind un documentar: drumul spre linia întâi, văzut, înțeles și dilatat de ochiul mărit, generos și hipersensibilizat al unui îndrăgostit. Cantonieri, bariere, amurguri, sobe cu oale fierbind, case incendiate, trupuri dezbrăcate până la briu, îngheșuite în vagoane de marfă, lămpi de petrol, cai filmați până la detaliile anatomice — totul alcătuiește un zguduitor documentar în care poeticul se redimensionează primind funcție dramatică.

În sfârșit, a patra parte este un fel de epilog. Esalonul ostășesc oprește lângă un convoi sanitar. Între soldați și infirmieri se încinge un dans frenetic, realizat și el cu minuțioase reportaje care ducă la paroxism. Abia aici, un detaliu ne reamintește că sintem spectatori ai unui film epic și ne justifică titlul filmului: eroul, așezat pe marginea unui vagon de marfă, privește dansul celorlalți. În ochii săi întorși spre interior domnește o mare durere și o totală renunțare interiorizată.

Un reportaj al dragostei? Da, dar în același timp al iluziei, pentru că nimic nu ne lasă să ghicim deznodământul acestei despărțiri pe care regizorul o tratează mai degrabă tragic: contururile faptelor sunt topite, cețoase, atitudinile personajelor echivoce, sentimentele lor implicite. Ochiul eroului este mutat în teritoriul cel mai abstract al conștiinței. Este o excelentă radiografie a dragostei, a forței sale magice, care înstrăinează omul și-l hipertrofiază cosmic, aproape. De dragul unei asemenea demonstrații necondiționate, regizorul a avut dreptul să jertfească echilibrul filmului său. Ba, poate, aceasta era chiar o clauză a reușitei sale.

D. I. Suchianu

Romulus Rusan

Patru filme, patru mesaje

PATRU filme au meritat, în săptămîna trecută, să fie semnalate. Împreună, ele s-au frescă poliedrică vremurilor de azi, au meritul de document și de mesager, meritul de a oglindi, fiecare altfel, patetica situație în care trăiește omul de azi; și cel bun și cel rău. Omul nou, și cel bun și cel rău, trăiește sub primejdia pieirii. În țările occidentale, pe lângă cosmarul războiului atomic, alte trei întovărășesc gândul: poluarea văzduhului, împuținarea hranei, imbulzeala, îngheșuiala demografică, otrăvirea cu radiații, lăcomia după câștig care duc la delincvență îngrozitoare; apoi complicitatea unei tehnici diabolice a vieții cotidiene, cu civilizația ei electronică de tip ceasornic, care aduce în traiul zilnic o subrezenie de tot momentul, fiecare pană de orologiu devenind catastrofă pentru milioane de oameni. Astea toate generează o atmosferă de fragilitate, îngheșuială, grabă, aviditate, necătoare la îndemînă a unui gust morbid și sinistru pentru violență.

Dincolo, în lumea de curînd zidită a teoriilor socialiste, primejdia pe care o amenință zidarii e alta, de asemenea intensă, dar extrem de nobilă. O putem explica în câteva cuvinte: este frica de a nu-ți plăcea datoria de om. Cele două filme, unul bulgar, altul sovietic, ne vor da prilejul să găsim o tulburătoare consistență morală în aceste cuvinte.

În filmul american (mestecugărește impecabil), *Aeroport 75*, unui pilot singur la bord i se face rău. Lucru banal, care i se poate întâmpla oricui. Dar acum aflăm în lumea ucenicului vrăjitor, că șeful aviatorului nu aduce (numai lui și aparatului său) distrugere. Avionul se va lovi un Boeing urias, plin de pasageri. Pînă la urmă toate tehnicile electronice adunate (și neputincioase) vor apela tot la vechiul, bătrînul, eternul mijloc sufletesc pentru a birui catastrofa. Film de suspens, realizat corect).

Celălalt film american, *Luptătorul din New Orleans*, se petrece în jurul acelei atracții care amuză pînă la frenezie estialele mulțimi din țările hipercivilizate,

anume duelul cu pumnii, ghearele, dinții, între adversari care au voie să întrebuințeze orice mijloace. Spectatorul pariază pe unul sau pe altul din monștri. Ferocitatea câștigului, demența de jucător se aliază cu plăcerea cruzimii și dă asistenței acea infățișare de delir, nu naiv, ca la meciurile de fotbal, ci morbid, ca la transele publicului din *Si cali se impușcă...*

Eroul (interpretat de admirabilul actor Charles Bronson), venit din New Orleans cu 6 dolari în pungă, încearcă să participe la aceste barbare pugilate. El biruie pe toți adversarii. Această sălbatecă indeletnicire contrastează cu surusul său enigmatic. Dispreț? Îngăduitoarea, tristă toleranță? Dorința de a pedepsi răul arătînd că acea infamie „nu plătește”, că toate acele bestii care se cred supraoameni sînt repede prefăcuți în boțuri de aruncat la gunoi? Sau poate ideea că foamea, spectrul somajului prelungit justifică sau măcar scuza toate meseriile, chiar și pe cele mai crapuloase?

Dar să ne mutăm în cealaltă lume (Cînd vine septembrie, film sovietic). Un bătrîn de 60 de ani străbate mii de kilometri ca să-și vadă la Moscova fiica și ginerele. Acesta sînt intelectuali, eleganți, rafinați, dar fără nimic superficial sau anob. Existența lor este intructivă totuși contaminată de rezeșala vieții de metropolă, contrastînd cu mentalitatea sfîtoasă a bunicului venit din îndepărtata Armenie. Mentalitate care se traduce printr-o neobosită dorință de a comunica jovial, de a schimba cuvinte cu toți oamenii întâlniți, de a pune mereu lucrurile la cale, de a face plăcere oricui și oriunde, de a buscula mersul prea ceasornic al vieții de mare capitală. La fiecare pas, bunele, veselele sale intenții riscă să ia formă de gafă și bucluc. Dar pînă la urmă, ele se dovedesc a fi tot atîtea succese de mici fericiri. Așa, cam dezordonată, cam pisălogă, cam inoportună, verva lui neobișnuită îi vrăjește toți pe toți.

În cursul povestii aflăm că acele schije de la rana căpătată în război nu mai erau, de multă vreme, schije, ci țesut

canceros. El nu știe. Nu știe că mai are numai cîteva puține luni de trăit. Iar cînd pleacă din Moscova spre țara lui de dincolo de trei mii de kilometri, unde își va încheia, repede, trecerea lui printre oameni — noi, care știm asta, vedem cu emoție cum acest bătrîn care a semănat toată viața lui în jurul său fraternizare, împăcare, bucurie, se duce să depună la picioarele morții prinosul său de veselie dăruit altora. Acest calm amestec, făcut din zîmbet și moarte, din asfîrit de drum și împlinire de datorie, este un moment de o frumusețe unică.

Celălalt film (prezentat și în cadrul „Zilelor filmului bulgar”), *Petrecere la vilă*, este și el o alianță de optimism și disperare. E vorba de o categorie omenească foarte curioasă, pe care aș numi-o „elită mijlocie”: o omenire mediocră, meschină, sordidă și bineînțeles falsă. Căci e vorba de „virtuțile mici” ale satelor, „fruntea țigului”, de cei care (contabili, responsabili, secretari, normatori etc.) au prin merite, ci prin viclenia lor și neatenția altora, au reușit să-și creeze o stare materială mai ceva ca a celorlalți. Ni se arată cum acești oameni își etalează mulțimea petrecînd. Distracțiile lor se rezumă la două operații: mîncare în nestire și lingusirea superiorilor. Singurul erou pozitiv e autorul filmului. Regizorul Eduard Zaharev are puterea să spună pe față că în unele culturi ale lumii celor noi care se zidește acum unii oameni sînt greșiti, vinovați, răufăcători. A avea curajul de a denunța asemenea oaze ale răului e cea mai bună pledoarie pentru sănătatea morală a întregului: mult mai sigură decît tăcerea în fața cusururilor și păcatelor. Iată de ce acest film, unde vedem lucruri urite, are frumusețea acelei datorii de care vorbeam la început, datoria omului către om, datoria de a nu ascunde, de a lupta pentru îndepărtarea erorilor.

Teledinamica

O natură fericită

● De ani și ani de zile, dacă nu de-o eternitate — cum se zice mai corect — mă uit la filmele lui Ion Bostan. Ca la păsări dintr-un cîmp curate ale vieții mele de cînie. Ne-am obișnuit să le avem drept „completare” la super-producții mai mult sau mai puțin gălăgioase, cuplate cu drame mari, melodrame tari, westernuri adinci, cai și alte stînci. Obișnuința are sistemul ei cunoscut de eroziune. Delta lui Bostan a intrat în conștiința multor spectatori ca o uvertură „normală” la cîntecul unei preerii, la „recitalul actoricesc” (al nu știu cui, cu nu știu cine în rolul principal) — cum se spune milos și elegant la filmele alea strîmbe în care artistul e mai bun ca imaginea plată și cinema-ul sărac. Obișnuința menajează în cazul lui o nedreptate. De multe ori delta lui Bostan mi s-a părut mult mai interesantă decît filmul „cel mare”, lung, artistic și jucat. Pelicanii lui — la fel de captivîți ca orice armăsari. Egretetele — mai fine decît o enigmă cu meșteșug. Fostirea stufului nu

mai puțin misterioasă decît o portieră închisă în noaptea unui oraș pustiu. Lebedele lui demne de orice galop pe muzica lui Moricone.

Filmele lui nu au deloc furie semănătoristă sau naturistă. Ele ne aduc pe tărîmul fermecat al unei naturi fertile, fericite, fără de polemică sau rictus anob. Fabula, moralizările sînt evitate. Bostan lucrează într-o liniște și pace pentru mine „anormale”, convîgătoare totuși în acordul lor profund cu natura. O certă demnitate profesională vibrează în fiecare realizare a sa. Ca profesionist al documentarului, Bostan ne livrează unul din cele mai sugestive documente ale răbdării artistice în lungul drum al Dunării spre Mare și-al identificării omului cu năufărul, plaurul și lebedă. Ideea lui de a filma o colonie de pelicani, instalîndu-se el însuși într-o machetă albă de pasăre, pentru a nu fi simțit și refuzat, îmi apare ca o metaforă de bază a artei lui care, altfel, nu vrea să se deducă prin ingeniozitate tehnică, ci prin adevăr de

microscop. Aparatul nu cunoaște plictisul. Încordarea lui, puterea de a aștepta marile revelații, cum e de pildă aceea grotescă și în cele din urmă tandră, a puului de pelican care „între” cu totul în adîncul mamei sale căutînd hrană, simțul deplin al tăcerii, toate potențează un tenace efort de-a topi observația epică în indentificarea lirică, fără drame violente, fără somații, fără false superiorități de înțelept, într-o modestie voluptuoasă a omului care dacă nu strigă toată ziua c-a văzut idei, își permite totuși să ne șoptească la margine de extaz și crîng că a văzut pămîntul născîndu-se... Bostan însuși cred că e o natură fericită.

Radu Cosașu

*) Portret inteligent și inspirat la Vîrstele peluicelor, simbatic, avînd ca pîesă de greutate acel dans fascinant al lebedelor adevărate, valînd în ritmul lebedelor lui Cealikovski...

...iva ani la televiziune, piesa *Iubirea mea* s-a urgălăi a primit nu numai un premiu, ci și deziunea entuziastă a publicului și a criticii. Tânărul inginer din Oșesti a pătruns întempestiv în viața literară, dacă ar fi să numim ca definitorii ale talentului său ele ar fi: sinceritatea patetică, ferocitatea, curajul de a pune direct adevăruri la generației sale. Toate acestea, plus o mai accentuată înclinație poetică se regăsesc și la Mihai Georgescu, autorul scenariului radiofonic *A trăi pentru mine*. Cei doi tineri autori au reușit să ne determine a aștepta cu maxim interes creațiile lor viitoare.

● În această săptămînă, două noi emisiuni la televiziune. Prima este *Omul de lingă tine*, joi, pe programul I, tribună de dezbatere a principiilor eticii și echilibrului socialiste prin prezentarea unor portrete contemporanilor noștri din diferite do-

menii de activitate. Cealaltă, intitulată *Față în față* (în fiecare sîmbătă, programul I) intenționează să infățișeze aspecte de muncă și viață, elevînd de asemenea fizionomia socială și morală a vremurilor de azi.

● O excelentă Telescoală (de marți dimi-

neață) și avînd ca subiect Valorificarea mesajului TV în învățămîntul preșcolar ne determină cîteva considerații pe de o parte pe marginea temei, pe de altă parte în legătură cu locul pe care noi îl vedem încă inexplicabil de restrîns al emisiunilor cu, despre și pentru copii pe micul ecran.

Pe scurt, într-o grădiniță din Cluj-Napoca, educatoarea propune „elevilor” grupe mari o dezbatere referitoare la felul în care trebuie și nu trebuie să meargă și să se joace pe stradă. Strada e o carte, cîntă cu multă convingere o fetiță, și într-adevăr, lată trotorele, mașinile și pietonii, mamele, miștenii, minigiile și stopurile, pe care copiii le comentează și le transformă, cu aceea grație desăvîrșită a virstei lor, în subiecte de cîntecele, povești și tablouri. Participanții sînt solicitați fără echivoc. Iar ei, participanții la această „masă rotundă”, ei, cei cu șortulețe și cozițe terminate cu funde foarte apretate, vorbesc cu hotărîre despre lucruri serioase, deloc stingheriți de noua și telege-nica lor condiție. În fața aparatului de filmat ca și în viață, copiii au extraordinara forță de a transforma în inefabil tot ce ating. Din acest punct de vedere, ultima Telescoală a fost o lecție, dar o lecție pentru cei mari.

Ioana Mălin

Vocația universalității

GALERII

SUBTIL colorist, disimulându-și plăcerea acordului surdinizat prin pașaje nuanțate sub austeritatea straturilor spațiale de factură post-cubistă, Ion Petrovici rămâne același reprezentant de clasă al școlii ieșene, totdeauna interesant în picturalitatea sa și de o mare acuratețe estetică și profesională. Imaginile sale posedă o puternică amprentă simbolică, materia și existența se integrează firesc unui ritual perpetuu, antropocentric în esență, dominat totdeauna de o prezență umană explicită. Devenit arhetip sau principiu, transformat în martor activ și sagace al mirabilelor metamorfoze la care participă, omul constituie centrul și sensul metaforelor picturale. Dincolo de această orientare conceptuală, Ion Petrovici urmărește compunerea planurilor cromatice cu efect spațial, procedind prin articulări de esență constructivistă axate pe curbe și incidente rectangulare, fără a goli însă imaginea de lirismul implicat prin participarea profund afectivă. Manipulând substanța cromatică în sensul presupus de pastel, artistul își plasează lucrările la granița aparentă dintre grafică și pictură, soluție ce denotă rafinament și inteligență plastică. Dintr-o expunere omogenă și de ținută se rețin: *Dimineața, Lumini, Sămînța, Ferestre, Sudura, Început de zi, Intrarea, Floarea, Timpul florilor*, în egală măsură evocatoare de atmosferă și integratoare de realități contemporane poetizate, dându-ne valoarea selecției prezentate la sala Eforie.

● **IN HOLUL** „Bibliotecii Centrale Universitare” expoziția unui pictor cunoscut publicului: **Dimi Botez**. O artă realistă, cu dominantă lirică materializată în multe peisaje, evocări poetice sau consemnări de drumetie, și în naturile statice dominate de prezența florilor. Decis orientat către procedeele post-impresioniste, cu o predilecție specială pentru suculența materiei de tip Petrascu, artistul se mișcă cu ușurință pe teritoriul modeleului din pastă, juxtapunând tușe în relief, adeseori cu participarea culorii-formă, care se eliberează de rigorile desenului prin linie. Aceasta este și maniera cea mai potrivită temperamentului lui Dimi Botez, vigoarea și sensibilitatea lui de colorist reclamând soluții decise, fulgurante, conținând sugestia luminii și pe cea a atmosferelor specifice. Pentru că artistul posedă calitatea de a surprinde și reda „culoarea locului”, caracterul specific, astfel încât un peisaj din Sibiu nu poate fi confundat cu altul moldovenesc, o inserare acvatică are alt regim afectiv, romantic, decît una montană. Atent la mediul natural, artistul plasează în ambianță și personaje umane, mici siluete ce stabilesc o relație simpatetică și necesară cu peisajul. Fără false probleme sau inhibiții, atent la propria devenire și la cîștigurile profesionale, evoluind constant către o purificare a mijloacelor sale expresive, Dimi Botez se afirmă ca un pictor al pasiunii discrete, sensibil, dar și receptiv la lecția marii arte, la lecția înaintașilor.

V. M.

● **TAPISERIA CELLEI DUMITRAȘ NEAMȚU** se situează la jumătatea drumului dintre volumetriile realizate cu ajutorul unei rețele textile — așa cum Gabo, bunăoară, proceda cu firele de material plastic — și tapiseria tradițională, adică bidimensională.

Virtuozitatea artistei se relevă în *Moștenire dacică, Medievala*, și ține atît de stilizarea unor motive de ornamentică autohtonă, cît mai ales de dozarea unor semitoniuri de ocru, bej, gri, negru. Cit privește *Loc pentru fiul meu, Spațiul virtual*, chiar *Scara*, ele demonstrează un acut simț sintetic, consubstanțial unei estetici adecvate: în intenția artistei nu mai stă crearea unui obiect care să facă concurență tabloului pe șevalet, cît construirea unei rețele spațializate, imponderabile, susceptibile de o interpretare degajată de orice prejudecată cu privire la însuși statutul unei lucrări de tapiserie.

Față de *Mașinile de zburat ale Anei Lupas*, lucrările Căliei Grigoraș Neamțu, pătrunse și ele de nostalgia zborului, nu solicită senzaționalitatea, concretețea materialului folosit, autoarea dovedind un temperament liric.

TATIANA RĂDULESCU

LUMEA poate fi salvată prin artă”. Lată aforismul brâncușian cu valoare profetică. În el este concentrată o întreagă filosofie de viață, proprie românului, și care a devenit realitate. Astfel vorbea Brâncuși, înțeleptul, despre conținutul larg, deloc ascuns, sau complicat, al cuvîntului „artă”. Adică, despre arta unică, universală și perenă de a trăi frumos, în înțelegere cu oamenii. În epoca noastră, în clocotul ei innoitor, România socialistă postulează și transformă în fapt concret acest dat firesc, prea adevărat în generoasa lui puritate pentru a fi uitat sau ocolit.

Există, fără îndoială, o vocație a universalității în structura funciară a poporului român. O nevoie de comunicare prin intermediul marilor valori umaniste. Ideea de a sluji și perfecționa omul, — idee astăzi pe deplin fructificată, și care impune și particularizează prezența noastră în lume.

Brâncuși a fost unul dintre mesagerii noștri aleși. El continuă să rămînă și să vorbească lumii, direct, prin opera sa genială, chiar și de pe tărîmul de legendă în care a intrat. Mitul Brâncuși — căci există un asemenea mit ce nu aparține doar artei moderne, ci întregii gândiri umane prin valoarea sa arhetipală — cuprinde în el,

reverberează și amplifică propria noastră mitologie ce se confundă organic cu istoria spiritului nostru. Și astăzi, după trecerea celui „șir de minuni” care a fost propria sa viață, așa cum constata cu uimire spre sfîrșitul ei ctitorul unei noi ere artistice, sensurile profunde ale existenței sale, pentru și prin frumusețe, nasc încă interpretări inedite...

Sub semnul aceleiași conștiințe a nevoii de comunicare și de înțelegere între oameni, Bucureștiul a devenit de ieri, 15 septembrie, gazdă ospitalieră și generoasă a Sesiunii științifice internaționale Brâncuși în arta secolului XX. Spiritualitatea românească polarizează încă o dată — semnificativă coincidență, chiar în timpul sărbătorii muzicale, Festivalul Enescu, o altă recunoaștere a prezenței noastre în constelația umanismului — atenția oamenilor de cultură, și nu numai a lor, din lumea întreagă. Loc al nașterii și împlinirii ideilor umanistice generoase, România modernă, socialistă, stă sub semnul infinitului sugerat de axul nemuritoarei Coloane. Un alt simbol este și Poarta bunei înțelegeri și a omeniei. Alături de ea, Masa profunde tăceri însoțind senin meditația, gîndul armonios al existenței și universalității ome-

nești. Avîntul Măiestrei, zburînd din Carpați, întregeste acest destin durabil, al Artistului și al țării sale.

Semnificația prezentei Sesiunii internaționale se cuvine căutată în miezul însuși al artei lui Brâncuși. În realismul dinamic al societății noastre de continuu și lucid efort pentru înfăptuirea unui ideal pe măsura Omului, cu o permanentă deschidere spre tot ce înseamnă lucru armonios, valoare, pace.

„Lumea poate fi salvată prin artă”. Și, fără îndoială, ea se va salva printr-un efort conștient, centrat în jurul năzuințelor omeniești generale ce capătă astăzi contur precis datorită — și nu în mică măsură — și contribuției românești.

Astăzi, Brâncuși stă printre noi, cumînte și liniștit în solemnitatea lui de tărîm curat la suflet.

El asistă, așezat la tăcuta masă a veșniciei, la victoria spiritului din care el a fost plămădit, — străfulgerare a celui mai pur diamant cristalizat vreodată.

Brâncuși este al lumii, fiind cel mai al nostru, — și fiindcă este în cel mai adînc și mai strălucitor mod, al nostru.

Virgil Mocanu

„Brâncuși în arta secolului XX”

● **IERI** s-au deschis la București lucrările Sesiunii științifice internaționale „Brâncuși în arta secolului XX”.

Iată, în ordine alfabetică, numele participanților și titlurile comunicărilor: **Umbro Apollonio** (Italia): „Brâncuși, contemporanul nostru”; **Edith Balasz** (S.U.A.): „Obiectul sculpturii, baze și asamblaje în arta lui C. Brâncuși”; **Octavian Barbosa** (R.S.R.): „Brâncuși și clasicismul elin — eternitate și contingență”; **Max Bill** (Elveția): „Influența lui Brâncuși asupra concepției mele în sculptură”; **Radu Bogdan** (R.S.R.): „„Rugăciunea” și semnificația ei în opera lui Brâncuși”; **Barbu Brezianu** (R.S.R.): „Un portret imaginar al lui Brâncuși”; **Georges Charbonnier** (Franța): „Repetitivitate și variație”; **Mac Constantinescu** (R.S.R.): „Evocare”; **Cik Damadian** (R.S.R.): „Prolegomena la abordarea structurală a operei brâncușiene”; **Anton Dămboianu** (R.S.R.): „Structuri ale imaginarului la Brâncuși”; **Vasile Drăguț** (R.S.R.): „Tradiție — model — perfecțiune în opera lui Brâncuși”; **Zoe Dumitrescu Bușulenga** (R.S.R.): „Brâncuși și o viziune modernă a spațiului”; **Theodor Enescu** (R.S.R.): „Ideea de monument în concepția

brâncușiană”; **Ion Frunzetti** (R.S.R.): „Brâncuși — etapă necesară în evoluția sculpturii europene”; **Ștefan Georgescu-Gorjan** (R.S.R.): „Coloanele infinite ale lui Brâncuși. Cronologie și evoluție”; **Adrian Gheorghiu** (R.S.R.): „Geometrie, sculptură, arhitectură la Brâncuși”; **Carola Giedion Welcker** (Elveția): „Brâncuși, spirit tutelar al sculpturii moderne”; **Dan Grigorescu** (R.S.R.): „Brâncuși și spiritul literaturii române moderne”; **Dan Hăulică** (R.S.R.): „Brâncuși — puritate și plenitudine”; **Florence M. Hertzler** (S.U.A.): „Brâncuși — Monumentul meditației din Indore — India”; **Radu Ionescu** (R.S.R.): „Încercare de lectură inedită a operei lui Brâncuși”; **Natalia Dumitrescu-Istrati** și **Alexandru Istrati** (Franța): „Nouă ani lingă Brâncuși”; **Ion Jalea** (R.S.R.): „Brâncuși și specificul național”; **Louis Leygue** (Franța): „Brâncuși mai actual ca oricînd”; **Corrado Maltese** (Italia): „Imagine și metaforă în opera lui Brâncuși”; **Giuseppe Marchiori** (Italia): „Brâncuși și sculptura timpului său”; **Titus Mocanu** (R.S.R.): „Semne originare în creația lui Brâncuși”; **Mihai Nadin** (R.S.R.): „Brân-

cuși: perspectivă semiotică (Sculptura ca instaurare de semne)”; **Ștefan Nenitescu** (R.S.R.): „De la «sculptură pentru orbi» la «Coloana infinită»”; **Paul Overy** (Anglia): „Brâncuși, parizianul și românul”; **Vasile G. Paleolog** (R.S.R.): „Aspecte din opera labirintică a lui Brâncuși”; **Tretie Paleolog** (R.S.R.): „Aménajarea Căii Sufletelor Eroilor”; **François Pamfil** (R.S.R.): „Patru familii de forme în opera lui Brâncuși”; **Edgar Papu** (R.S.R.): „Artistul-păstor”; **Amelia Pavel** (R.S.R.): „Brâncuși și opera germană a primelor decenii ale secolului XX”; **Paul Petrescu** (R.S.R.): „Forme și serii în arta populară românească”; **Pierre Rouve** (Anglia): „Brâncuși: renașterea transrenașterii europene”; **Margit Staber** (Elveția): „Brâncuși și consecințele pentru arta concretă”; **Nina Stănculescu Zamfirescu** (R.S.R.): „Temă cariatidei la Brâncuși”; **Marielle Tabari** (Franța): „Citeva reflecții asupra lui Brâncuși fotograf”; **Athens Tacha-Spear** (S.U.A.): „Brâncuși azi”; **Elena Udriște** (R.S.R.): „Elemente de istorie, etnografie și artă populară în operele lui Brâncuși de la Tg. Jiu”.

Festivalul GEORGE ENESCU

Muzică

Aspect de la concertul inaugural

L-am cunoscut
pe marele
muzician

Organistul francez Pierre Cochereau, care participă din nou la Festivalul internațional „George Enescu”, și care l-a cunoscut pe marele nostru compozitor, a răspuns cu amabilitate rugămintii noastre de a comunica unele impresii cititorilor „României literare” :

CRED că am fost unul dintre ultimii oameni care au avut prilejul să-l cunoască personal pe George Enescu. Eram pe atunci director, tânăr director de Conservator, — al celui de la Mans. L-am, invitat să dirijeze un concert simfonic la noi, la Conservator. Era foarte bolnav, dar îmi amintesc că a acceptat să vină. Conservatorul nu era prea bogat și retribuția oferită nu depășea o sumă modestă. A sosit ; a dirijat stînd pe scaun. Am stat multă vreme de vorbă cu el în după-amiaza aceleiași zile. A fost pentru mine o experiență de neuit. S-a stins din viață o dată mai tirziu.

În pofida curentelor muzicale în vogă la ora actuală de la un capăt la celălalt al Europei, cum ar fi muzica dodecafonică sau cea de extremă avangardă, creația lui George Enescu este foarte mult cîntată în Franța. Toată lumea își aduce aminte de acest uriaș muzician, care este dublat de un filosof al muzicii, fapt din ce în ce mai rar astăzi.

Era firesc ca un om de capacitatea lui George Enescu să beneficieze în țara sa de obirșie de o serie de manifestări care să-i cîntească memoria. Valoarea sa este deopotrivă de mare atît pe plan național cît și pe plan mondial. Iată de ce mă simt foarte onorat pentru faptul că am fost invitat la acest Festival. Am ales din repertoriul meu cîteva piese muzicale pe care, sigur, le-ați îndrăgit. Este o muzică romantică aparținînd lui Franz Liszt în transcriere pentru orgă și orchestră. Mă simt, de asemenea, foarte onorat de a-mi vedea numele pe afișele Festivalului Enescu, alături de soliști de renume internațională, ca aceia pe care i-ați invitat.

Am vizitat Conservatorul din București împreună cu vechea mea colegă Domnica Constantinescu, care este cadrul didactic aici. Am fost foarte impresionat de tînăra generație de muzicieni. Și pentru acești tineri, consider că Festivalul e o experiență foarte însemnată.

Pierre Cochereau

Primele zile

DUPĂ multe zile de așteptare, după ce s-a lucrat pînă în ultimele clipe la definitivarea agendei, iată-ne în plină sărbătoare a muzicii românești, iată-ne invitați, zi de zi, la un serial de manifestări pe care-l pot rîvni centrele de cel mai mare prestigiu ale întregii lumi muzicale.

La ora cînd se tipăresc aceste rînduri au fost văzute, audiate 11 din cele 25 de manifestări programate. Cîteva concluzii sînt evidente.

În primul rînd, trebuie reliefat locul acordat creației enesciene. În concertul inaugural dirijat de Mihail Brediceanu, în concertul Radioteleviziunii dirijat de Emanuel Elenescu, fundamentalele lucrări enesciene — *Simfonia a III-a*, *Rapsodia în la*, *Suita a II-a* pentru orchestră — și-au găsit nu numai locul cuvenit, dar și tîlmăcitori de vibrație și personalitate.

Mihail Brediceanu, dirijorul cu merite hotărîtoare în propagarea opereii enesciene, s-a dovedit, în dantesca *Simfonie enesciană*, un scrupulos de adîncuri, un creator de climat, un desăvîrșit stăpîn al partiturii și al orchestrei.

Elocvența discursului a fost rodul interiorizării. Perfecțiunea exprimării, rezultatul unei încîntătoare cizelări. Tensiunile, elanurile, rafinamentele, ritmurile interioare ale dramaturgiei, perfect surprinse. În concertul inaugural, Ion Voicu s-a dovedit a se afla într-una din marile zile ale îndelungatei sale cariere: discurs suculent, echilibrat, delicat, falsele intelectualisme alungate. În acompaniament au fost mici decalaje. Momentul paganinian s-a vădit mai puțin adecvat într-un asemenea concert, dar comuniunea spirituală a violonistului Ion Voicu cu orchestra este moleculară, desăvîrșită, stimulatoare.

Alături de creația enesciană, întreaga muzică românească și-a găsit, din primele zile, locul cuvenit. Momentul hotărîtor mi s-a părut concertul susținut de ansamblurile „Ars Rediviva” și „Cameratta”, dirijate de Ludovic Baci și, respectiv, Paul Staicu.

Programele au unit arcul a patru veacuri de muzică; de la creațiile transilvănene din secolul XV, au trecut prin sublimul *Divertisment* al lui Drăgoi, și au ajuns la Vlad Ulpiu, unul dintre cei mai tineri și talentați reprezentanți ai frontului nostru componistic. A fost un concert de autentică muzică

românească, în care s-a cîntat cu pasiune, rigoare, personalitate.

În acest arc, mulți alți interpreți, în diverse manifestări, au conturat etape hotărîtoare: ansamblul „Simfonieta”, care a tîlmăcit, sub bagheta Mariei Nistor, piese cunoscute de Marbê, Basacopol, Vieru, Moldovan, Corul de copii al Radioteleviziunii și în special Orchestra de muzică de cameră a Filarmonicii din Tîrgu Mureș, remarcabilă într-un program centrat pe muzică românească și interpretat la înalte cote calitative.

Primele zile ale Festivalului ne-au adus și primii oaspeți. Ne-am bucurat să-l întîlnim pe organistul francez Pierre Cochereau. L-am prețuit întotdeauna pentru cultura stilului, pentru marea știință a regiștrilor. Cochereau ne-a oferit două din lucrările lui Liszt. Interesantă a fost improvizația pe o temă din sală, oferită, ca și în anii trecuți de același spectator.

Așteptat, și din unele puncte de vedere interesant, Concertul orchestrei simfonice a Radioteleviziunii ungare. Mai puțin convingătoare în Haydn, orchestra condusă de György Lehel s-a arătat excelentă într-o partitură de referință a veacului: Concertul lui Bartók.

Suprema bucurie a primelor zile de Festival ne-a oferit-o spectacolul cu opera *Tosca*. Grace Bumbry și Francisco Ortiz, în compania unui alt mare cîntăreț de talie internațională, Nicolae Herlea, au creat un spectacol tulburător, care a recîștigat cu certitudine mil de iubitori ai genului, dovedindu-ne că opera poate rămîne o supremă încercare de emoție și gîndire artistică, demonstrînd totodată cît de perimate devin veșnicele noastre discuții despre viabilitatea genului, atunci cînd teatrul liric este servit de inteligență și talent.

Festivalul continuă cu febrilitate. Concertele marilor nume abia urmează... Victoria de Los Angeles, Radu Lupu, Elisabeth Schwarzkopf, Sviatoslav Richter, Juuko Shiokawa, Cristian Ferras, Madrigaliști din Belgrad, celebra orchestră de muzică de cameră din Moscova, Studio der Frühe Musik din R.F. Germania.

Iosif Sava

Aportul
creației
românești

RĂSPÎNDIREA creației enesciene într-o lumină mereu nouă a fost scopul pe care și l-a propus și pe care l-a realizat Festivalul „George Enescu” în edițiile sale succesive. S-a putut conta, în această direcție, pe forțele interpretative ale școlii românești. Ele permit oricum realizarea festivalului la un înalt nivel.

Ediția de acum contează, de pildă, pe aportul unor ansambluri de cameră, care am credința că vor onora cum se cuvine creația autohtonă, pe care, de altfel, o cultivă. S-a format o tradiție a interpretărilor românești de referință. Au devenit celebre interpretările seminate de George Enescu, Constantin Silvestri, Ionel Perlea, frații Valentin și Ștefan Gheorghiu. De asemenea, se cuvine să fie încurajată mai departe practica după care personalitățile din lumea întregă vin la Festival să-l cînte pe Enescu: Yehudi Menuhin, Isaac Stern, Ghenadi Rojdestvenski.

În general e bine cînd oaspeților străini li se încredințează spre interpretare pagini enesciene. În privința programelor, e foarte bine că în actualul Festival se cîntă muzică veche românească. Și în felul acesta se amintește că pe pămîntul românesc, în cultura scrisă a Evului Mediu și a Renașterii, n-a fost vid cultural. Frescele Voroneșului își au de bună seamă corespondenții lor valorici în muzică, tot atît de evocatoare și de pitorești. Mi se pare la fel de oportună legarea Festivalului de contemporanii lui Enescu sau de muzica aceea cu care creația sa se înrudește, ca de pildă a lui Mahler. Debussy. Ravel, decît de *Rigoletto* sau *Lacul lebedelor*.

Am văzut licărind în acest Festival noutăți: bineînțeles că el nu poate să cuprindă toate creațiile românești valoroase. Aportul creațiilor românești la Festivalul „George Enescu” e și el firesc. Avem o școală postenesciană cu multe rădăcini fixate în estetica muzicii lui Enescu, încît noile compoziții vin ca o confirmare și o continuare a personalității sale: eterofonia, isoanele, subtilitățile timbrale continuă expresia unuia din marii inovatori ai acestui secol.

Cornel Țăranu

POETI DIN QUÉBEC

● Despre un specific al poeziei de expresie franceză din Québec se poate vorbi abia în secolul nostru, după primul război mondial : Alfred Desrochers, cîntînd satul canadian ; Jean-Aubert Loranger, tip de boem literar, cultivînd mari libertăți prozodice ; Saint-Denys Garneau, poet damnat prin excelență, cîntăreț al singurătății umane, recunoscut pe deplin doar după moarte ; și Alain Grand-bois, sinteză lirică a unor orientări diverse, organic asimilate, — iată întemeietorii poeziei moderne din Québec. Legătura cu noile generații o asigură două poete — Anne Hébert și Rina Lasnier : cea dintîi urmărind să descifreze „misterul cuvîntului” ; cea de a doua decantînd bogate experiențe de cultură. Desprinzîndu-se de primele lor experimente suprarealiste, se impun Paul-Marie Lapointe, Roland Giguère, Gilles Hénault și Yves Préfontaine. Marele animator al Editurii „L'Exagone”, Gaston Miron, izbutește să strîngă în jurul său valorile reale ale lirismului acesta în care cultura, istoria locurilor natale și experiența strict personală a fiecărui autor cristalizează în opere diverse ; un bine definit ideal cultural și patriotic însuflețește noua generație : Fernand Ouellette, Jean-Guy Pilon, Gatien Lapointe, Paul Chamberland, Jacques Brault, Guy Robert, Nicole Brosard și mulți alții.

Incompletă, selecția de față ar dori să surprindă una din trăsăturile de bază ale acestei poezii, un numitor comun peste toate diferențele individuale : generozitatea iubirii, în sensul cel mai larg, de la iubirea pentru femeie, la iubirea de patrie, pînă la iubirea față de oameni ; patosul unei angajări totale dar și lucide, ce divulgă dimensiunea sufletească a unei întregi comunități, fervoarea candidă a unui gest, niciodată obosit, care îmbrățișează.

Restituindu-l, aici, în românește, am vrut să salut, de departe, generoasa manifestare culturală care va aduna, la Montréal, poeți din toată lumea, „La Rencontre québécoise internationale des Ecrivains” (17-17 oct.), care în anul acesta va dezbate o temă de mare actualitate : „Care este situația literaturilor naționale ?”

ȘT. AUG. D.

Gilles Hénault Cu focul, cu vinul

Cu focul, cu vinul
Cu dragostea și grădinile
Cu fețele de ceaialaltă parte a tăcerii
Am populat peisajul inconștient al
fluviului fără memorie

Și tu erai acolo
Barcă fără flămură
Totuși barcă fără vislaș
Tu erai acolo
Bătăia de aripi a prezenței tale
Flutur de noapte
Și numai cuvintele ne despărțeau
Niagara detunînd în vid
Ninsori evanescente
Punte de gheață peste auroră
Și pentru a te prinde numai mina
visului

Arborele prezenței tale te-a pirguit
mai mult ca strugurii dorinței
lau secolele în răspăr ca un mare
totem.

Luminile nu mai sunt decît simboluri
Sfinxul citește telegraful surisurilor
Omul își înfige rădăcina în pămîntul
Care preschimbă macii în opiu

DAVID PARTRIDGE : Com. gurație

Fernand Ouellette Iar noi iubeam...

Luna era depusă într-un borcan de
gingășie.

Noaptea voia să fie pură și
amprenta rasei noastre
rătăcind
prin moarte.

În fața măreției cu cuvinte roșii,
noi intonam cîntecul aspru-al sării.
Sare rozind dorința de-a vedea,
hrînind
rușinea urmei negre
a iubirii,
demență-a cârnii !

O, rasa mea ce singera în sfîrtecăre,
cu seva ei ca un acid.
Zăpada suferea în noi.
Ostroavele țîșneau sub pasul nostru.

În ochiul nostru-nnebunit,
cădeau semințe
asemenea unor grăunțe ale nopții.

Ulei al toamnei, tare și lutos,
pe care nimeni nu voia să-l bea...

Cu golul-n piept,
ciulind urechea spre copilărie,
el și se întorcea în chinuri de torent,
în boncăluit de elan,
din adîncul
unei prăpăstii de lumină ;

el revenea din mari rotiri de sori
pe sub membrana riului,
din strigăte de fructe coapte

în zori.

Și primăvara de rășină.

Astfel
noi vorbeam cu-o voce care se naștea
urlînd.

Astfel
delirul exploziei de singe-n carne.

Tu răsoai peisaje de păreri de rău,
și universul nostru se descompunea.
Tu te trezeai cu comete-n gîtjej.

Iar noi înaintam spre alb,
Iar noi trăiam din plin viața,
Iar noi iubeam...

ALMA DUNCAN : Flori de pădure

Anne Hébert Ploaie

Ploaie peste orașul care strănută, cu caii de piatră de la fîntini, copite, coame, minunați grifoni, fumegă străzile ude, lunecă ruginitile cheiuri

Tu, forța și somnul tău, visul de sub pleoapă, migdală neagră-n inima nopții, cu brațul pe șaoldurile mele, ca o centură

Ploaie pe geamuri, saiale, ace lichide, mari războaie de țesut lustruiesc destinul tău și al meu, țesători orbi, riuri, fluvii, noaptea, suveici și fuse, se deapănă, pădure de proaspete frunze stîrnite

Tu, risul tău, ochi de pasăre, obrazul tău strălucînd, dragostea mă acoperă
Ploaie, departe licărul galben al platanilor, ferigi cu trunchi negru, piețe pline de minii trecătoare, fumicare grosolane-n care înțelepciunea înnoadă și deznoadă un fir subțire și tainic

Tu și cu mine, insulă în oraș, sub ploaie, ieșiți în lume, amestecați ca pămîntul și apele înainte de facere

Ploaie pe geam. Dacă părăsesc corpul tău întins și plec și eu în vis, ridic arcuri de ploaie, las căldura patului, gust sarea apelor mării, în zarea agitată, tot pămîntul e la picioarele mele, asemeni unui covor.

Tu, cuvîntul și tăcerea ta, viața și frumusețea ta, iubirea ta mă readuce neconținut, ca un trandafir sălbatic aprins în noapte, sub ploaie.

Paul Chamberland Poemul în apropiere de...

1
Trebuie să cobori în stradă pentru a pune stăpînire pe culoarele vîntului. Surpriză, tu te naști ; tu înțelegi deodată nașterea. Tu ești acolo, în plinătatea dimensiunilor tale, la nivelul unor invizibile flori musculoase și vaste care hrănesc aerul cu focuri purificatoare.

El țîșnește, nespuse de proaspătă senzație a secolelor desprinse de copac, mărșăluitori contemporani și liberi care te lovesc în trecere, fără să te vadă, săr-bătorînd un anotimp ireversibil.

2
În beția ta, foarte aproape un lucru lucește, un măr, și tu pricepi că fructul viitor nu conținește de a digera lumina și de a lumina orașul întreg. S-au atîtea despre mere... dar aceste fraze nu mai au preț în călătoria ta neașteptată. Tu recunoști că mărul supraviețuiește intact cuvintelor ce l-au surprins. Ești fericit. Poți să scrii totul despre el, dar nu vei crede nici unul din cuvintele tale, îl vei elibera de ele, sau mai curînd vei înțelege că el se eliberează fără efort și că prin ele tu nu ești în stare să-l apuci fără a te împărtași cu el, fără a suprima distanța.

Tu taci și-l alegi. Îl măninci. Și astfel l-ai distrus mai bine decît rostindu-l. El nu era născut pentru o asemenea distrugere. El se împlinește în carnea ta ca substanța viitoare a cuvîntului tău. Absorbiți, mut, din nou necunoscut. Dar tu ești, tu însuși, în certitudinea fîntinii latente, lucrul pe care-l împărțesc artera și vena. Zi interioară cu ochi și mai secretă decît noaptea.

Gatien Lapointe A spune-nseamnă-a retrăi

A spune-nseamnă-a retrăi o ordine
Și foarte-adînc a-nchipui.

Eu iscodesc țărîna de sub tălpi,
Eu sunt firesc un augur al norului,
Eu suflu-n degetele mele umbre,
Eu nasc în toate cite le numesc.

Cu-un șold legat cu aripi de-anotimp
Eu pariez pe piatră.

Voi slobozi-armăsarii-n gura mea :
Timpul mi-e-n față, sunt în stare să
găsesc.

Răspunde-voi figurilor din singe ?
Voi auzi chemarea celorlalți ?

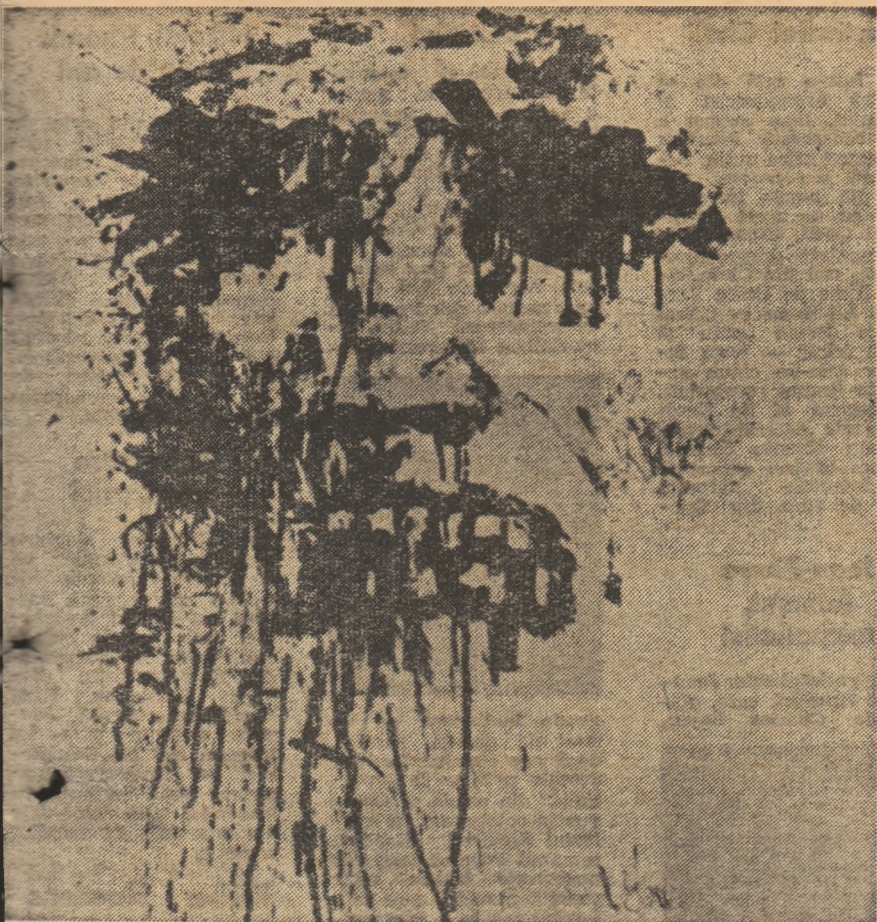
Se face ziuă în pupila fiarei,
Noaptea a șters istoria umană.

Să mori fără-a cunoaște adevărul...
O, lumea tremură la orizont !
Chiar între mina mea și-ntră țărîna
Poate țîșni lumina dintr-odată.

Timpe ! tu riu indivizibil !
Eu navighez din leagăne-n morminte,
Eu vreau să știu în corpul meu, în
piept

Da, omul gol e încă o iluzie.

A spune-nseamnă-a retrăi în unitate
Și-a-ți aminti la modul suveran.

PAUL FOURNIER : Oedip

Paul-Marie Lapointe

Eu sînt o mină...

Eu sînt o mină care cugetă ziduri de
flori

Moare de zid
flori coapte

Ca să privesc viața neincetat citesc
cristalul viitorului de cristal

În rezervorul scrumierii
de ce să îți orașe de cafea ?
plantații de oameni sărmani
zori de fertile vreascuri
violoncele și poteci de movuri

Vîsind să construiesc o livadă de frați
mi cobor brațul ca să plîng
mi aștern viața într-o lacrimă

Marile castele pere putrede
cu care moșnegii cu femei mutuale
și lapidează grajdurile
bisericile falselor simțiri
surparea cadavrelor
ura din șișturile seculare.

Cînd ciocanul se înalță
cînd rugurile-ntunecat vor pilpii
peste poporul hotărît

Cadavrele purificate prin foc
și zăruitul craniilor de beton

Orizontul pe care-l văd liberat
prin iubire pentru iubire.

Gaston Miron

Mă-ndrept spre iubire...

Mă-ndrept spre tine
mă-mpleticesc spre tine
mă sfîrșesc cu totul în tine
încet mă prăbușesc în lungul prăjinii mele
mă-ndrept spre tine și mă-mpleticesc și beau
din tigva goală de-orice tîlc al vieții
din pașii semănați pe străzi fără de nord sau sud
din palma vîntului fără de formă
eu nu mai am obraz pentru iubire
eu nu mai am obraz pentru nimic
teodată mă așez de milă
mi deschid brațele spre crucea somnului
corpul meu e o ultimă rețea de gesturi amoroase
degetele mele legate-n sfori de amintiri
eu nu aștept ziua de miine eu te-aștept
eu nu aștept sfîrșitul lumii eu te-aștept
desprins din falsa aureolă a vieții mele

Gilbert Langevin

Deslușesc

(fragmente)

1 Deslușesc fericiți
ce prepară vîsind
cei mai puri trandafiri

deslușesc zile-n zări
mistuite de voci
care poartă cîntări

deslușesc împăcarea
pentru stingerea spaimei
a spaimei de miine
de pe tragice măști

deslușesc dulci oglinzi
unde fapte-perechi
se-ntîlnesc povestind
disperările vechi

• • • • •

4 deslușesc împăcarea
peste vrăjibile toate
peste rîni vindecate

deslușesc împăcarea
peste vrăjibile toate
peste rîni vindecate

deslușesc cum se naște-o
lume fără insultă
iar pe fața ei pură
gingășia exultă

deslușesc o serbare
de surisuri cîstind
acest om viitor
liber ca aeru-n zare

Roland Giguere

În fața felinarului

În fața roților sfîrimate-ale unei călătorii imagine
eu îți spuneam : hai să deschidem marea

În fața spadei goale-mpeștrîțate cu stele
eu îți spuneam : eu locuiesc într-o corolă

În fața ovalei oglinzi a frumuseții tale
eu îți spuneam : să-amestecăm jarul

În fața zilei ce-ți trecea printre buze
eu îți spuneam : o oră încă de delir

În fața furiei gifiitoare a balconului
eu îți spuneam : ce anotimp prielnic

În fața urgiilor care ne putrezeau la ușă
În fața singurului barbar al cohortelor
În fața gesturilor grele ale martorilor
În fața liniilor sfîrimate-ale miinilor noastre

eu îți spuneam mereu miracolul posibil.

Gemma Tremblay

Apele simbolice

Sorga '1) se răspindește ca o simfonie
își topește risetele-n vinele pămîntului
filoane ce psalmodiază pe sub pietre
țară pe care o susțin spre înălțimile
gîndirii
cînd fierbe de vulcani planeta mea

Nu caut nici poezia nici pe Petrarca
la poalele descumpănitei Vaucluse
ci doar umilul cîntec al fluviilor

anonyme
sorga cîntă abia acoperind Provența
printre muzici milenare
pline de ecouri
ca vulturul cu zboruri de scintei
ce stă în fața soarelui

Fluviul acesta-mi flutură torentul lui în
mădulare

Îmi drenează ceafa
să fiu eu chiar atîta de străină
accentelor acestei limbi lichide
ape profetice-n urechea mea străină
sunt una cu acest șuvoi sălbatic
ce sare din culcușul său
pe orgi ingramădite încep să scriu

cantate

1) Sorgue de Vaucluse — riu în Pro-
vența

Yves Préfontaine

O subțirime de nea

O subțirime de nea în ochi

eu cîntam trunchi rănit de vijelii
o subțirime de frunză
iar eu cîntam cu gura plină de pietre
negru fiord în care torente-amestecau
gunoaie și vorbe

o subțirime și eu cîntam
și lumina plutea-ntr-o rumoare
cumplită

o subțirime de femeie în ochi
și pămîntul sfîrșit într-o agonie de
banchiză bătrînă

o subțirime

Jean-Guy Pilon

Incendiu

Am scos din valurile repezi
un lemn de preț
Venit din continente
Pe care secolele noastre nu le mai
cunosc

Am cules dintr-o grădină părăsită
Singura floare de pulbere gingașă
Adăpostită de scaieți pătați de singe

Am săpat în mijlocul oglinzii
O tainică alveolă ca să-amestec
În ea un strop de parfum și de lapte
de mamă

Eram prea bogat
Am dat foc casei mele
Fără să privesc frumosul incendiu

Peste cenușa repede răcită
Vom reclădi
Cu noua noastră față

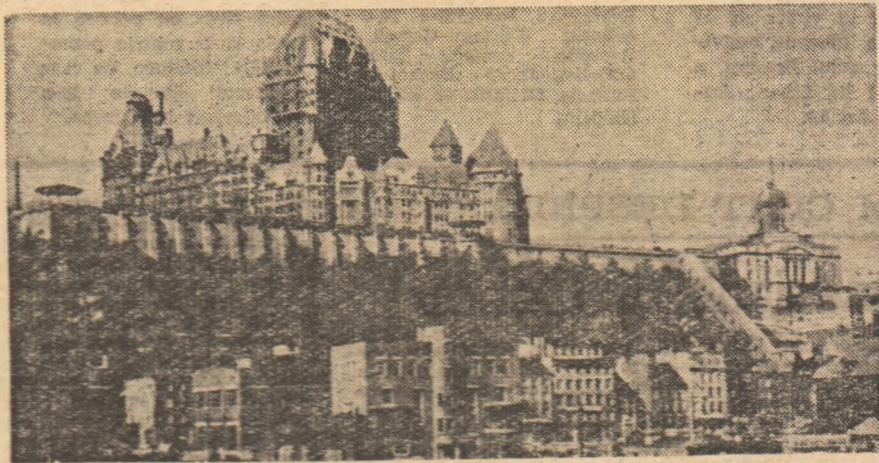
Jacques Brault

Precum ațiția alții...

Ființa ta pe care-o inventez cu vîzul
ca pata de cerneală pe hîrtie
nu, nu mi-e teamă să-mi numesc
iubirea

tu ești așa cum te iubesc și cum te
înc

cu-aceste miini scriind pe corpul tău
speranța lăcomă de zi cu zi
vestirea unei lumi ce-abia începe
gestul din zori la colțul unei străzi
ce ia plimbării-o clipă de lumină
și nebunia de a fi în tine
ca un copil pe cale de-a se naște
Eu te iubesc precum ațiția alții
ieri miine încă-nvăț povestea veche
și te iubesc în vîntul zilelor
de miine în pietrișul spaimei
în existența ta măruntă-n bigudiuri
în bieteile extaze în gloriile-avare
singur și dezerțind din mine te iubesc

Vedere generală a Quebecului

Rina Lasnier

Ce-mi pasă...

Ce-mi pasă că-n sutană copacul se înclină
Făcîndu-și inventarul puterii în lumină
Că-și spală fața-n cerul de smalturi stînd pe loc
Dacă noi doi și iama avem un pact de foc

Ce-mi pasă dacă arde fără de foc o iarnă
Că vîntul nu-ncetează nînsorile să cearnă
Dacă zăresc prin spaima luminii cum noi doi
Ardem iubirea-n brațe cu flăcări veșnic noi...

În românește de
Ștefan Aug. Doinaș

Lucrările care ilustrează aceste pa-
gini au fost reproduse după catalo-
gul celei de-a doua expoziții de
grafică organizate de Galeria națio-
nală a Canadel.

Meridiane

Gorki la Londra

● La Royal Shakespeare Company, în noua clădire londoneză a Teatrului Național, s-a jucat cu mult succes în ultimele luni, cu o distribuție faimoasă, o adaptare engleză a piesei lui Gorki, *Sikovii*. Regia a aparținut lui Davis

„Nobelul” asiatic

● Preotul francez Joseph Hermengild a obținut, la Manilla, Premiul Ramon Magsaysay (echivalentul asiatic al Premiului Nobel), decernat în fiecare an unor personalități remarcabile din țările continentului asiatic. Alți patru laureați sînt un medic japonez, un actor indian, un industriaș danez și o consilieră municipală din Hong-Kong. Joseph Hermengild este directorul fondator al Institutului tehnic din Sri Lanka (Ceylon) și al Institutului pentru delincvenți din Pigagala. El se ocupă de educarea tinerilor delincvenți de la vîrsta de 17 ani. Și-a început activitatea în sudul Franței, a continuat în Liban, Anglia, Sri Lanka.

Jones care s-a remarcat prin montarea în Anglia și a altor piese ale lui Gorki: *Azilul de noapte*, *Dușmanii* și *Vilegiaturistii*. În imagine: scenă din *Sikovii*: Mia Farrow (Pavla) și Paul Rogers (Antipa Ivanici Sikov).

Povestiri premiate

● William Abrahams, din Palo Alto, California, a fost, începînd din anul 1964, editorul povestirilor americane premiate. În a 56-a antologie anuală a povestirilor americane reprezentative, sub egida Editurii Doubleday, William Abrahams adună povestiri premiate cu Premiul „O'Henry”. Pentru prima oară în ultimii ani, același autor a fost premiat doi ani la rînd. Este vorba de scriitorul Harold Brodkey. Câștigătorul premiului doi se numește John Sayles, iar Alice Adams a fost premiată cu premiul trei. Premiul special pentru activitate neîntreruptă este acordat lui John Updike. La această listă se adaugă nume ca Joyce Carol Pates, John Berryman, Josephine Jacobson, William Goyen, Rosellin Brown, Tim O'Brien, Jerry Bumpus, Patricia Griffith și Mark Helprin.

„Revizorul” la Opera din Berlin

● Pe scena Operei de stat din capitala R.D. Germane a avut loc premiera operei *Revizorul* de Werner Egck, spectacol ce constituie o nouă interpretare a comediei lui N.V. Gogol. După cum se apreciază în ziarul „Neues Deutschland”, compozitorul „a îndulcit intrucitva amara satiră”, reușind să stîrnească nu numai risul, ci și compătimirea în suferințele spectatorilor.

Biblioteca laureaților

● Editura „Prace” din R.S. Cehoslovacia și-a propus publicarea unei noi serii de cărți — „biblioteca laureaților” — cuprînzînd lucrări ale scriitorilor laureați ai Premiului Lenin pentru literatură, precum și ale unor personalități distinse pentru activitatea lor cu Premiul internațional Lenin pentru întărirea păcii între popoare. Printre autorii ale căror scrieri vor apărea în curînd se află Anna Seghers (R.D.G.), Ilya Ehrenburg, Iuhan Smuul (U.R.S.S.) și James Aldridge (Anglia). Primul volum al seriei este *Pămint desțelenit* de Mihail Șolohov.

Correspondența Gandhi — Romain Rolland

● Între Romain Rolland, marele scriitor pacifist, și Gandhi, ilustrul promotor al non-violenței, ceea ce începuse ca un semn de prețuire și comunicare ideologică s-a transformat cu timpul într-o prietenie. Dovadă stă îndelungata corespondență pe care ei au întreținut-o între 1920—1940. Astăzi India descoperă această corespondență care va fi publicată sub îngrijirea ministrului indian al informației. Volumul va mai cuprinde scrisorile lui Romain Rolland către Pandit Nehru, extrase din jurnalul său cu privire la India și la marile personalități hinduse, pe care scriitorul francez le-a popularizat în Europa.

Festivalul Cheii

● Într-o sală din al cincilea arondisment al Parisului, luna august a fost consacrată operelor cinematografice puțin cunoscute sau inedite, venite din lumea întreagă. Au rulat, în acest Festival al Cheii, câteva filme documentare despre lovitura de stat din Chile, câteva filme de Dzigă Vertov și Ali Hamraev („Treizecintea despre Lenin” și „Fără frică” — viața femeilor într-un cătun uzbek, în timpul revoluției), un portret al lui Kenji Mizoguchi datorat elevului său Kaneto Shindo, precum și trei reportaje experimentale datorate școlii de film din Quebec.

Jean-Pierre Aumont, memorialist

● Apreciatul actor Jean-Pierre Aumont, care, alături de Charles Boyer,

Louis Jourdaîn, Adolphe Menjou, face parte dintre rarii actori francezi adoptați de America filmului, a publicat recent un volum de memorialistică, *Le Soleil et les ombres*. (În imagine, cu partenera sa, Simone Simon).

Evenimentul literar al toamnei

● Evenimentul sau, mai precis, evenimentele sezonului literar parizian se anunță a fi apariția a două opere majore de André Malraux: *L'Intemporel* încheie schițele sale asupra artei. O carte somptuoasă (188 ilustrații dintre care 100 în culori) în legătură cu limitele artei. Omul precar și literatura inaugurează ceea ce s-ar putea numi bibliotecă imaginară a lui Malraux, preferințele și bucuriile sale în materie de literatură.

Bisturiul

● Scoțindu-și minușile de chirurg, un medic a scris o carte. Senzația începe, însă, din clipa cînd se află numele autorului. Cu acest prim roman, care în Anglia și Statele Unite a fost primit cu aplauze, doctorul Cristiaan Barnard și-a asumat un risc enorm în țara sa natală, Africa de Sud. Chiar un renumit chirurg, care transplantează inimă, imortalizat în versuri și le-

gende, înaintează pe un strat de gheață subțire, dacă are curajul să critice deschis politica de „apartheid” din patria sa. Compus în colaborare cu scriitorul Siegfried Stander, romanul *Păcatul moștenit* povestește istoria unui cercetător negru care este împiedicat în afirmare, persecutat și umilit, deși dovedește o înaltă calificare profesională ca medic și e extrem de dotat ca explorator în laborator al tainelor organismului. Sînt reproduse numeroase scene reale ale muncii într-o clinică, ale consultațiilor autentice date chiar de celebrul chirurg. Publicat acum în traducere, din engleză, la Editura „Scherz” din Berna, romanul este recenzat în ziarul „Die Welt”, care semnalează atitudinea temerară și demnă a doctorului Barnard. În imagine: fotograficul chirurg.

Festival Bruckner

● Festivalul internațional Anton Bruckner de la Linz se desfășoară între 4 și 28 septembrie. Au fost invitate să participe la programul muzical care include și alte lucrări decît cele ale compozitorului austriac: Orchestra filarmonică din Hamburg (sub conducerea lui Aldo Ceccato), Orchestra de cameră din Leipzig, Filarmonica din München, „Concertgebouw-orkest” din Amsterdam, corul radiodifuziunii din Stockholm, Corul Monteverdi din Londra, Filarmonica din Viena (sub conducerea lui Karl Böhm) etc. Sînt prevăzute de asemenea o expoziție și un simpozion pe tema „Anton Bruckner și Gustav Mahler”.

Incomodul

● Două noi cărți, apărute recent, sînt consacrate lui Friedrich Dürrenmatt: o monografie de Jan Kopf în Editura „C. H. Beck”, din München, și o transcriere a unei discuții purtate de

autorul elvețian cu Heinz Ludwig Arnold, volum tipărit de Editura „Arche” din Zürich. Un articol din „Frankfurter Allgemeine Zeitung” subliniază, pe drept cuvînt, că Dürrenmatt nu trebuie judecat după relativul insucces al ultimelor piese, care au provocat, poate, o anume rețineră a criticii și a pu-

Nikolai Tihonov la 80 de ani

● Cu prilejul celei de a 80-a aniversări (decembrie 1976) a remarcabilului scriitor sovietic, Nikolai Tihonov, a fost creat un Comitet jubiliar unional sub președinția lui Gheorghi Markov, vicepreședinte. Alexei Surkov, Serghei Mihailkov, Evgheni Fedorov. Comitetul este alcătuit din circa 70 de scriitori, istorici și critici de frunte din numeroasa republici unionale.

Aniversare Șostakovič

● Vîltoarea stagiune muzicală în U.R.S.S. va fi dominată de cea de a 70-a aniversare a nașterii lui Dmitri Șostakovič. Sub bagheta conducătorilor dirijori Gheorghi Rojdestvenski, Evgheni Svetlanov, Kiril Kondrașin, Arvid Jansons, precum și a lui Maxim, fiul lui Șostakovič, vor fi executate aproape toate simfonii și lucrările instrumentale ale marelui compozitor sovietic.

Kléber Haedens

● La Toulouse a început din viață scriitorul și ziaristul Kléber Haedens. Era născut în 1913 la Equerdreville. Debutează în literatură în 1937 cu romanul *L'Ecole des parents*. În 1966, Kléber a obținut Premiul Interallié pentru *L'été finit sous les tilleuls*, care a fost apreciat de critică drept o versiune modernă a *Doamnei Bovary*. În fine, în 1974, romancierul a primit Marele premiu pentru roman al Academiei Franceze pentru lucrarea *Aldos*.

Animalele în arta plastică

● O expoziție dedicată operelor din istoria artei care au celebrat animalele a fost deschisă la Muzeul parizian de istorie naturală. Pornindu-se de la desenele de bizoni găsite în grotle de la Lascaux, vechi de 15 000 ani, trecîndu-se prin miniaturile persane, sculpturile indiene, picturile chineze și japoneze, se ajunge la meduza lui Salvador Dalí, papagalul lui Gilles Aillaud, cail lui Chirico, li-lacul lui Richier, zebrele lui Vasarely, pești sculptorului Etienne Martin.

Dürrenmatt

blicului. Opera în întregime intră în patrimoniul marilor valori, se înscrie în ceea ce a creat mai bun teatrul secolului XX. Dürrenmatt rămîne cel mai strălucit urmaș al lui Brecht, ca viziune și stil de abordare, iar *Vizita bătrînului doamnei* trebuie considerată o magistrală probă de virtuozitate în conducerea intrigii. Și omul Dürrenmatt merită admirația, el care a apărut cu curaj demnității artei, a militat pentru umanism și democrație, fără a căuta publicitate și fără a cultiva în jurul lui o grupare sau o școală gălăgioasă de emuli și epigoni. Ce se reține cu claritate din analizele docte editate este că, în Dürrenmatt, lipsește orice tentație a oportunismului, el nu se ferește să fie în contradicție cu moda, expune opiniile estetice chiar cînd există riscul impopularității sau al gresitului înțelegeri, iar cînd sînt de indiscreția, opacitate, însușirile unor croniciari se retrage în gîndința sa de pe muntele din Neuchâtel, unde continuă să facă lucrul pe care îl știe cel mai bine: adică să scrie. În imagine: Friedrich Dürrenmatt.

AM CITIT DESPRE...

Insesizabilul Cehov

VIATA lui Cehov? Un prea scurt și indeajuns de bine cunoscut traseu, reconstituit postum pînă la amănunt cu ajutorul scrisorilor oferite treptat curiozității generale. Atît de edificatoare par aceste scrisori, încît au fost folosite ca materie primă pentru o emoționantă biografie dramatizată. Și totuși, editorul și traducătorul englez al operelor complete ale scriitorului, în seria „Oxford”, Ronald Hingley, care a publicat cu un sfert de secol în urmă lucrarea *Cehov, studiu biografic și critic*, a considerat că nu s-a spus încă totul, că nu s-a înțeles încă bine totul. A scris, deci, *O nouă viață a lui Anton Cehov*.

Originalitatea, importanța cărții derivă nu doar din materialele inedite pe care le conține, ci, în special, din mai deplina înțelegere de către autor a interacțiunii vieții-artă în opera unui mare scriitor. Organizîndu-și cartea strict cronologic, Ronald Hingley a ținut seama nu numai de episoadele trăite care se regăsesc în literatura lui Cehov, ci și de frînturile de ficțiune care aveau să devină viață, să fie îndurate de el așa cum și le imaginase. Un exemplu: Lika Mizinov, care l-a iubit îndelung pe Cehov fără a fi încurajat peste măsură de el și apoi, împreună cu scriitorul Potapenko, a plecat în Europa, unde geloasa soție a lui Potapenko, Maria Andreievna, i-a urmărit îndeaproape, avea să devină Nina din *Pescărușul*, în timp ce Potapenko și Maria Andreievna sînt recunoscuți de istoricii literari sub trăsăturile lui Trigori și ale Arkadinel. Din punctul de vedere al vieții lui Cehov, mai important este însă faptul — relevat de Hingley — că atunci cînd a răspuns evaziv scrisorii disperate prin care Lika îl înștiința că Potapenko a părăsit-o plecînd cu soția lui în Italia, că e singură la Paris și va naște un copil și îl implora să o ajute, el nu făcea decît să trăiască epilogul unei povestiri pe care o scrisese cu cinci ani mai înainte. În opera lui, un apel similar rămăsese fără rezultat încă de atunci. Cehov nu e singurul creator a cărui existență s-a modelat parțial după fantezia lui materializată în scris. Dar imitarea artei de către viață e un preț foarte scump atunci cînd opera consemnează împotmolirea celor mai avîntate speranțe în nispurile cenușii ale mediocrității, măcinarea sistematică a spiritului, dizolvarea elanurilor în

monotonie, în plictiseală, în răutatea mărunță, prostescă, a unei societăți fără orizont.

Exegeții se apleacă iar și iar asupra biografiei lui Cehov, încapătîndu-se să clarifice ceea ce, în ciuda tuturor informațiilor materiale și a mărturiilor personale deținute, rămîne insesizabil. Suprapunînd și ajustînd una după alta clasicele imagini parțiale — bunul medic de provincie, omul de lume răsfățat de femei, iubitorul de natură, dramaturgul preocupat de succesul pieselor lui, fiul și fratele conștient de răspunderile sale familiale, bărbatul curajos care s-a încumetat să străbată cu mijloace de transport rudimentare mil și mil de kilometri, pentru a face recensămîntul celor deportați în Sahalin, medicul tuberculos care a ezitat 12 ani să-și recunoască boala, amfizionul atent, scriitorul dezgustat de mediu, bolnavul dificil, vizionarul, fratele dominator etc., etc. — el nu găsește liantul, motivația esențială, cheia personalității lui. S-a pus întrebarea dacă nu cumva secretul a ceea ce scapă înțelegerii rezidă în incapacitatea lui Cehov de a iubi, sau, chiar, în incapacitatea lui de a-și comunica iubirea! Un Cehov care nu-și găsește cuvintele! Un Cehov care nu-și cunoaște simțămîntele! Un Cehov cu o putere de simțire redusă! Se poate ajunge la asemenea absurdități atunci cînd se desconsideră dreptul scriitorului la trăirea în și prin operă și la discreție, la pudoare, la disimulare chiar, în afara ei. Literatura nu e doar literatură, literatura e dragoste, spunea prozatorul cel mai îndrăgît, care se împlinea scriînd despre neîmpliniri.

Cît despre Cehov, „nici în moarte — observă Hingley — n-a fost cruțat de ironiile care l-au urmărit atît în viață, cît și în intrigile pe care le-a imaginat. Sicriul lui a fost transportat la Petersburg într-un vagon pe care scria «stridii proaspete»”. Asta ne amintește de marile speranțe de împlinire prin dragoste sau prin muncă, atît de des eșuate, în scrierile lui Cehov, ca și în viața lui, printre borceane de marmeladă, ceapă prăjită, tigăi de aramă și rufe murdare. Și ne readeuce în minte multe alte contradicții ale acestui observator atent, pragmatic, practic, cu pregătire științifică și totuși evaziv, a cărui proză directă năzuia uneori spre incognoscibil și care, în timp ce nota fanteziile inspirate ale geniului său creator, își blestema de atîtea ori galoșii pierduți, hemoroizii, dispepsia, criticîi. Nici peste alte câteva sute de cărți nu se va inventa formula la care să poată fi redus Cehov. Doar dacă se va fi găsit, pînă atunci, o formulă simplificatoare a vieții.

Felicia Antip

Fiica lui Moricz Zsigmond

● Una din cele trei fiice ale scriitorului clasic maghiar Moricz Zsigmond, Lili Zsigmond a publicat de curind la Budapesta două romane, *Rîndunelele* de sub streșină și *Dragă Maria*, care au fost bine primite de critica literară R.P. Ungaria.

Se imprumută manuscrise inedite

● La Nantes se va deschide o „Bibliotecă de opere nedifuzate”. Funcționând cu regim de imprumut, ea va pune la dispoziție toate manuscrisele inedite sau opere epuizate pe care autorii lor vor dori să i le încredințeze. Amatori vor trebui să depună o cotizație, iar autorii vor deveni membri ai depunerii primului manuscris.

Alban Berg inedit

● Incetat din viață, la vârsta de 92 ani, Helene Berg, văduva și administratoarea moștenirii lui Alban Berg. Alături de autografele predate Bibliotecii Naționale și Fundației Alban Berg, Helene a lăsat acum și drepturile de publicare a unor compoziții inedite, precum și numeroase alte documente. Specialistii, care decenii în sir au încercat, în zadar, s-o convingă pe Helene să publice corespondența compozitorului, își pun mari speranțe în editarea interesantelor moșteniri.

Festival Bernstein

● Marele festival muzical organizat în fiecare an în Carintia, pe malul lacului Ossiach, își propune, pentru ediția 1977, un program ambițios: prezentarea operelor complete a marelui compozitor american Leonard Bernstein.

Roman ecranizat

● Într-o coproducție franco-italo-vestgermană se va realiza o ecranizare după romanul lui Heinrich Böll *Fotografie de grup cu o femeie*. Rolul principal feminin va fi încredințat lui Romy Schneider.

Bergman și arta militantă

● La inițiativa producătorului De Laurentis, regizorul suedez Ingmar Bergman pregătește un film, *Ouăle șarpelui*, despre lupta național-socialistă în Germania. Filmul este așteptat cu deosebit interes de publicul de presa de specialitate.

„Regele Lear” în versiune japoneză

● Akio Kurasawa, renumitul regizor japonez, pregătește ecranizarea piesei lui Shakespeare *Regele Lear*. Rolul titular îl revine, ca de obicei în filmele lui Kurasawa, marelui actor Toshiro Mifune.

Max Reinhard în Europa și America

● Societatea de comemorare și cercetare Max Reinhard a prezentat la Salzburg o expoziție ilustrând influența pe care activitatea marelui om de teatru austriac a avut-o asupra dezvoltării artistice a celor două continente. Organizată cu ocazia bicentenarului Statelor Unite, dar intenționând să marcheze și a zecea aniversare a Societății, expoziția va mai fi prezentată la Viena, în noiembrie, și în diferite alte locuri din Europa și America.

Aventurile unui naiv

● Prima călătorie la Paris fără cravată, discuțiile într-o limbă străină cu vinzătorii, care se slujeau de desenele, schițate de el la repezeală, o vacă mulsă, ca să înțeleagă că dorește lapte, peregrinările prin muzee și impresia produsă de surusul Monei Lisa — toate acestea sînt descrise în autobiografia pictorului iugoslav Ivan Generalici, poate cel mai de seamă „naiv” al secolului. Editura Karl Robert Langewiesche a publicat

cartea: Ivan Generalici: *Viața mea, tablourile mele* într-o ediție de lux, cu reproduceri color. Amintirile pictorului țărăn, născut într-un sat din Bosnia, Hlebine, arată cum un contact aparte cu lumea modernă a dus la o esențializare a temelor și a tratării, la un pictoresc al profunzimii care au suscitat un mare interes al publicului și al criticii. În imagine: Celebra „Vacă”, tablou cu care pictorul a făcut ocolul lumii.

Revenirea

● După o lungă absență, Giulietta Masina (la Strada, Giulietta și spiri-

tele) s-a întors în studiourile cinematografice. Ea interpretează în filmul lui Sandro Bolchi, *Camilia*, rolul unei femei singuratice. În imagine: Giulietta Masina.

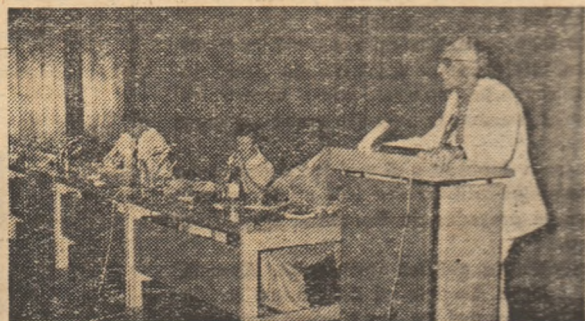
„Cele zece mii de cuvinte”

● Sub acest titlu Editura pariziană „Bordas” a publicat un dicționar înmănunchind o selecție, alcătuită de un grup de lingviști și profesori, a cuvintelor folosite de școlari. Autorii au făcut unele inovații: de pildă, în loc să înceapă cu definiția și să termine cu exemple, au inversat ordinea. Unele cuvinte apar chiar fără nici o definiție, cum ar fi cuvîntul „duminică” în dreptul căruia figurează numai un exemplu. Explicația: orice copil știe ce înseamnă a șaptea zi a săptămîinii.

Congresul americanistilor

● Al 42-lea Congres internațional al americanistilor, desfășurat la începutul lunii septembrie la Paris, a reunit aproximativ o mie de participanți. Simpoziioanele incluse în programul Congresului au fost consacrate arheologiei, etnologiei, istoriei, lingvisticii și geografiei umane a țării

rilor Americii latine. La Biblioteca Națională din Paris a fost organizată expoziția „Aztlán, țara aztecilor”. O seară cinematografică consacrată lui „Catlin, pictorul indianilor din cimpii”, diferite concerte și recitau completat lista manifestărilor prilejuite de tradiționala reuniune.

Aspect de la Congresul AICA: la conducerea dezbaterilor, Dan Hăulică; la tribună, președintele de onoare, René Berger

● Între 6 și 12 septembrie a avut loc, la Lisabona, Congresul Asociației Internaționale a Criticilor de Artă. Cu o temă de o mare actualitate, Artă modernă și arta negro-africană, dezbaterile Congresului s-au desfășurat în prezența a peste 100 de delegați din variate țări, nu numai europene, din Canada, Venezuela și Brazilia pînă în Senegal și Zair, Japonia și Australia.

Printre personalitățile care au elaborat rapoarte sau au participat la lucrări se numără Giulio Carlo Argan și Mario Pedrosa, René Berger, Hans Jaffe, Corrado Maltese, O. Bihajli-Merlin. O seamă de specialiști în etnologie și antropologie s-au asociat dialogului pe care îl

propunea Congresul, merit să valorifice mai amplu dialectica schimburilor culturale dintre Europa și țările care se eliberează astăzi de colonialism.

România a fost reprezentată de redactorul-șef al revistei „Secolul 20”, Dan Hăulică, vice-președinte al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă.

În bilanțul izbînzilor pe care le-a ratificat și salutat unanim Congresul, pe linia unei largiri semnificative a activității, se situează înființarea a două noi Secțiuni naționale AICA, aceea a Uniunii Sovietice și aceea a Senegalului, cel dintîi critic înscris pe lista Secțiunii Senegaleze fiind însuși președintele Léopold Sédar Senghor.

ATLAS

RUINE, TEMPLELE...

● RUINE, templele sînt mai frumoase. Dezbrăcate de carnea masivă a pereților, eliberate de greutatea acoperișurilor, scuturate de încărcătura podurilor, rămase numai schelet alb și esențial de coloane înălțate spre cer, templele grecești au ajuns pînă la noi mai frumoase, sînt convinsă, decît au fost vreodată în apoteoza gloriei lor religioase. De fiecare dată, reconstituirea înfățișării lor inițiale mă dezamăgește. Aceste frumoase ziduri, și cornișe, și frontoane nu erau decît niște clădiri, aceste perfecte clădiri nu erau decît niște biserici. Ele îmi trezesc, desigur, respectul și admirația — cum aș putea să nu le recunosc armonia și echilibrul —, dar pot aceste palide sentimente să se compare cu violenta emoție, cu fantastica beatitudine care mă cuprinde în fața coloanelor concurente de scafii ale Segestei, în fața ruinelor desenate cu alb înalt pe orizontul albastru al Mediteranei la Paestum, în fața pietrelor de culoarea osului mort năpădite de fructele fantastice ale fichtinghiei la Siracuza?

Era o după-amiază toridă, prevestind o ploaie torențială, care nu avea să întîrzie prea mult, după-amiază în care am stat ghemuți pe pămîntul fierbinte, în umbra subțire și săracă a cactușilor, privind ore întregi coloanele templului lui Jupiter de la Agrigento, frînte și înegale, țîșnind înspre cerul aglomerat de nori și devorat de soare, contaminate de căldură și pîrînd ele însele să ardă alb, aproape amenințător la liniștea de dinaintea furtunii. Iar atunci cînd fulgerele au început să despică bolta patetică a sudului și ploaia a început să se rostogolească în valuri grandilocvente peste lume, ele, coloanele, erau chiar începutul lumii născîndu-se, mereu învingător și mai frumos încă, printre fulgere și puhoie. Pietrele albe, prelungi, înălțate spre cer în acel peisaj de apocalipsă splendid și fără prihană, nu mai reprezentau de mult geniul uman care le așezase astfel, nici ideile care le dăduseră naștere, ci însăși frumusețea nesupusă vreunei puteri pămîntești, frumusețea impletindu-se liberă cu puterile dezlănțuite ale firii. Uzi pînă la piele, cu ploaia sărată de lacrimi pe obraji, priveam fermecați oasele albe ale templului drept și nesimbolizînd nimic, existînd doar pentru a ne coplesi de o inexplicabilă fericire.

Era, la Paestum, o seară de vară atît de limpede încît întunericul nu reușea să-i dizolve transparența și se lăsa doar ca o pînză albastră subțire, coborîră melodos între cer și pămînt. Marea își întunecase și ea albastrul cu un ton și respira rar ca un animal fericit, atingînd țărîmul ritmic și blind. Coloanele templului lui Neptun, aproape orbitoare ziua, se stînseseră acum și ele spre vinăt, un vinăt deschis, fumuriu. Putea fi ceva mai frumos pe pămînt? Putea fi ceva mai perfect în univers? Am intrat în apă ușor, fără s-o tulburăm și pe cum ne depărtam spre larg cuprindeam cu privirea o zare mai întinsă în jurul acelei esențe a fericirii terestre și a perfecțiunii universale care se făcea tot mai firavă și mai albastră, topindu-se fără apărare în cer. Și, revenind spre pămînt încet, lăsîndu-l să-și crească lent în ochii noștri minunea, mă gîndeam la ruine, templele sînt mai frumoase pentru că, redată naturii, ele își cîntă nu numai slăbiciunea de a fi nemuritoare, ci și puterea, omezească, de a muri cîte puțin.

Ana Blandiana

Sport

Cu două boabe de piper

● E marți și-aș vrea ca mîine, miercuri, să aud de-un lup care-a mincat zîne. Asta fiindcă de prea multe ori ne-au mincat pe noi, prăjiți în alior și ceapă sălbatică, cine-a vrut și cine-a pofit. Dacă e să ne luăm după ce a fost, noi, în septembrie, sîntem tocmai buni de pus pe o felie de pîine, cu două boabe de piper, puțină sămînță de mărar și două-trei foi de dafin. Trag nădejde, însă, că îndreptîndu-se vremea, o să-i învățăm și noi pe unii sau pe alții (mă gîndesc mai ales la cei cu insule multe pe lîngă casă) că o petrecere reușită e aia cînd soarele e roșu-singeriu de zici că Dumnezeu s-a apucat, în clipă de minie, să-și taie toate găinele din bălătură.

Mă bucură că Rapidul s-a urcat pe gardul învelit cu floare și cu limbile pisicilor ce-au răsărit în frunza de vișin. Dintîr colțoși. Am mușcat din apa Dunării și din Coasta Galaților — domnule, ce neam de pește costeliv și fără nici un pic de gust crește colo sub Țiglina! Ce naiba, la Galați chiar nu știe nimeni fotbal! ? Eu cred mai degrabă că oamenii din conducerea clubului au destulă bunăvoință și pricepere pentru divizia B, dar sînt mici, pitici și de trei covrigi pentru divizia A. U.T.A., după ce-a spart geamul Rapidului (mamă, ce-o s-o mai amen-

dăm noi la primăvară ?), i-a luat din moț și lui Robert Cosma, ungîndu-l cu puțin dor de ducă, dar acum trebuie să se deplaseze la Reșița, și acolo, vorba lui Tudor Gheorghe, spusă de el cu tîmpla pe chitară:

Banii mei, banii mei,
Ce-am făcut cu ei ?
I-am băut la Reșița,
Cu chelnerița...

Și asta pentru că la Reșița, dacă scapă și gutuia de duminică, n-are decît să se urce-n nucii de pe marginea șoselei ca să dea cu paște strîmb și sărbătoarea sticlelor de lampă în capul cui i-a dat dezlegare lui Beldeanu. Pe aceeași linie de groapă plină cu apă verde din ploii vechi vă aduc la cunoștință că Poli Iași tunde paianjeni pe marginea viilor de la Bucium. Mă uimește Progresul și îmi doresc din tot sufletul să mă uimească în continuare, dar nu înțeleg de ce i se dau palme lui Viorel Mateianu! Pentru că a salvat echipa de la înec?

Septembrie, indiferent de ce va fi mîine (miercuri, n.r.), ne dovedește că fotbalul românesc are numai trei crengi de aur: Steaua, Dinamo, Sportul studentesc.

Fănuș Neagu

Președintele Mao Tzedun la masa de lucru

MARELE MARȘ

CASA natală din satul Saoșan, în forma unei linii modeste, pierdută între două coline, este mai mult decât un muzeu. Ea trăiește sub pavăza unui simbol (cum ar spune poetul) și este punctul de plecare al unei biografii care s-a contopit cu marile timpuri și spații ale Chinei revoluționare moderne. Personalitatea lui Mao Tzedun a fost, în fruntea comuniștilor chinezi, dinamica vie, creatoare, a acestor timpuri și spații, confluența lor într-un eroism exemplar.

De la Saoșan, liniile radiare duc spre punctele revoluționare înstelate pe întreg teritoriul Chinei și le definesc. Trec prin orașul Ciansa din apropiere, unde Mao se pregătea să devină dascăl, profesiune mesianică pentru marele dascăl al poporului chinez. Pretutindeni în China roșie mi-a fost evocată prezența fizică și spirituală a Președintelui. La Universitatea din Pekin studenții români veniseră să învețe limba lui Liu-Sin și Sun-Iat-Sen, limba lui Mao Tzedun. Intrind în biblioteca universității (o adevărată trezorerie a culturii chineze și universale), mi s-a spus că aici a lucrat, ca bibliotecar, în 1918, Mao. Ca bibliotecar și tinăr revoluționar, alături de comunistul Li-Ta-Ţo, în prima grupă marxistă a vârstelor vechi ale Chinei. Coborînd apoi spre sud, către construcțiile moderne ale Șanhaiului, am dat peste locul de baștină al Partidului Comunist Chinez, născut, ca și al nostru, în 1921, sub pecetea puternicei personalități a aceluiasi Mao Tzedun. La congres au sosit 57 de comunisti constituiți în 19 delegații, dar filajul colonialiștilor i-a făcut pe cei 57 să recurgă la o soluție ingenioasă: congresul a avut loc într-o barcă, într-o ambianță revoluționară și totodată poetică, așadar. Din acest mănunchi de numai 57 de oameni de acțiune, s-au 'n-spirat apoi șuvoaiele de oameni capabili să schimbe cursul istoriei și fața multimilenară a Chinei și să influențeze întregul mers al omenirii.

Despre Președintele Mao ni s-a vorbit pretutindeni cu o dragoste caldă și cu o mindrie legitimă. În această mindrie am deslușit și dragostea pe care marele popor chinez o pune în cinstirea marilor constructori ai ideilor. Această dragoste este astfel extinsă asupra înaintașilor democrați revoluționari Lu-Sin sau Sun-Iat-Sen și, mai departe, către izvoarele istoriei. Cu același sentiment de respect, de altfel foarte laic și cu picioarele pe pământ, mi s-a spus că lacul și irigațiile din Hanceu, orașul paradisac al Chinei, sint opera unui vestit edil poet.

LINIILE radiare care unesc, într-o geometrie complexă, contopirea personalității lui Mao Tzedun cu timpurile și spațiile Chinei trec apoi la Canton printr-o Școală de pregătire a cadrelor țărănești, înființată din inițiativa lui Mao în iulie 1924 și unde marele revoluționar a lucrat ca director, ținînd prelegeri despre gramatica aspră a luptelor de clasă. A lămurit țărani de ce, — fără un program clar și fără alianță cu clasa muncitoare, — orice răscoală e sortită eșecului, cum a fost sortită eșecului și cea a țărănilor din Tai-Pin. A vorbit despre imbinarea teoriei cu practica, dar totodată a ținut prelegeri de pregătire militară, de tactică și strategie, făcînd din școală un rezervor al revoluției. Prelegeri similare a ținut aici și Ciu-Enlai, plecat și el dintre tovarășii săi de luptă și vis în vecinătate de timp cu Ciu-De, — China suferind pe un scurt parcurs de timp trei pierderi atît de dureroase.

Și astfel mă întilneam cu biografia lui Mao Tzedun pretutindeni și-n sufletul tuturor oamenilor Chinei. Ca scriitor, m-am întilnit apoi cu marele revoluționar, întii în paginile operei sale și apoi prin intermediul confrăților chinezi de condei, — ca teoretician al vestitei „Consfătuiri de la Ienan asupra problemelor literaturii și artei” din mai 1942. Ea a fost o chemare sub armele revoluției a tuturor muzelor, ca un al doilea front, cel spiritual, deschis spre eliberare. „Pentru a învinge dușmanul, trebuie să ne sprijinim în primul rînd pe armata care are arma în mînă. Dar numai această armată nu ne ajunge: mai avem nevoie de o armată a culturii, o armată fără de care nu se pot stringe rin-

durile noastre și nu se poate obține victoria asupra dușmanului”. (Mao Tzedun, *Opere*, vol. 4, pag. 121, Editura de Stat pentru Literatură Politică — București 1957). Este, în această frază concisă și densă, un elogiu tulburător de frumos adus culturii și rosturilor ei.

În fine, cel ce are șansa fericită să străbată China se întilnește cu liniile radiare ale omniprezenței fizice și spirituale a Președintelui pe ruta prelungă a Marelui Marș. Marele Marș al Armatei Roșii Chineze desfășurat în anii 1934—1935 a străbătut 20 000 de kilometri, pe parcursul a cinci provincii. Maratonul, realizat aici cu încetinitorul, dar și cu escaladarea unor munți și fluvii, sub bombardamentul aviației inamice, este un tur de forță de dimensiuni proprii chineze, unic în istoria lumii, după cum unic în istoria lumii este Marele Zid, singura construcție omenească vizibilă de pe lună cu aparate optice. „Armata Roșie nu se teme de truda unui marș prelung. Ostașilor ei, o mie de munți și zece mii de riuri li se par o nimica toată”.

TOATE aceste linii radiare converg spre victoria din 1949, spre opera de construcție pașnică a Chinei populare moderne. Opera grandioasă a Partidului Comunist Chinez, făurit și îndrumat de Președintele Mao, se desfășoară, după victorie, ca într-o deltă fecundă, plină de curenți fierbinți. Saltul este făcut deseori de la starea feudală, iar uneori chiar de la cea primitivă a economiei, mai cu seamă în zonele locuite de minoritățile naționale. A fost o operă grea, în care țara prietenă s-a bizuit pe forțele proprii, pe școala națională de gîndire științifică și de experiență practică, bazată pe o strălucită tradiție.

Am vizitat China de trei ori, la perioade de timp restrînse. Între aceste perioade, saltul economic era spectaculos. În toate succesele, poporul chinez pune la temelie concepția Partidului Comunist Chinez făurit de Mao Tzedun. Faptul că decenii de-a rîndul poporului chinez a urmat învățătura partidului său comunist în spiritul gîndirii lui Mao și că astăzi este profund îndurerat și îndoliat de moartea marelui lui dascăl, face ca personalitatea creatoare a Președintelui să fie și mai pregnantă.

În persoana Președintelui Mao poporul român a avut un mare prieten. El s-a apropiat cu înțelegere și prietenie de România liberă încă de la începutul revoluției noastre, într-o convorbire avută cu doctor Petru Groza. Au urmat numeroase vizite ale unor oameni politici și de cultură.

Prietenia popoarelor noastre a dobîndit o și mai largă dimensiune istorică în urma memorabilei întilniri din 1971 cu secretarul general al partidului nostru și președintele României Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Mao Tzedun este o personalitate politică universală. Această certitudine a căpătat girul istoriei. Logicianul de gîndire strictă din „Asupra practicii” (1957), filosoful de largă cuprindere din „Asupra contradicției” (tot 1957) se leagă cu omul de drept din „Materialele privitoare la stadiul statului” (1941), cu pedagogul (ecou al anilor de studii) din „Să reorganizăm învățămîntul” (tot 1941), cu strategul militar din „Linia politică, măsurile practice și perspectivele luptei împotriva ofensivei Japoniei” (1937) și, desigur, pentru noi, ca literați, de poezia sa densă, clară, de un optimism funciar și totodată de-o amplă deschidere a registrului liric.

Cu drapelul inimii noastre coborît în bernă, acum, cînd strălucitul conducător al poporului chinez intră în eternitate, rostim aceste mărețe versuri ale sale din clasicitatea pe care și-a construit-o:

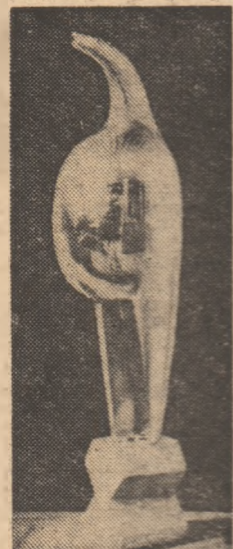
„Azi, pe întinsul necuprins al țării
Pot să străbat într-o zi optzeci de mii de Li
Și ridicîndu-mă pe culmile văzduhului
Să văd cum curg în cer fluvii de stele argintii”.

Al. Andrițoiu

REÎNTOARCEREA LA SURSE

● Un lung articol, cu titlul „O nouă naștere a sculpturii”, dedică operei lui Brâncuși „Süddeutsche Zeitung”, sub semnătura unei autorizate comentatoare, Doris Schmidt. Cu ocazia centenarului marelui artist, muzeul Wilhelm-Lehmbruck din Duisburg a deschis o expoziție Brâncuși, prima în R. F. Germania, expoziție care cuprinde 17 sculpturi și 9 desene, la care se adaugă numeroase reproduceri tipografice. Articolul consemnează datele biografice esențiale și subliniază, continuu, că legăturile lui Brâncuși cu România nu s-au întrerupt efectiv niciodată, că aici revenea din timp în timp ca să prindă noi puteri. În muzeele din R. F. Germania, există numai câteva lucrări originale ale artistului: la Kunsthal, în Hamburg, una din compozițiile Sărutului, în gips (1908); la Galeria Națională, în Berlinul de Vest, o Pasăre în incăpere, în bronz (1940); la Kunst-halle, în Mannheim, un Peste mare, în bronz (1943). După o clasificare atentă a particularităților creației, autoarea remarcă întoarcerea lui Brâncuși spre izvoarele originare, pentru a crea obiecte destinate meditației și contemplării într-o manieră esențializată, asemănătoare artei preistorice, fără nici o tentativă, însă, a idolatrării. Brâncuși este un mare renovator, un singuratic în substanța căutărilor. Reducția la esențial nu-l îndreaptă spre formalism, fiindcă îl apără proveniența țărănească și eminența îndeminare de meșteșugar. Un loc aparte în arta secolului revine ansamblului monumentelor înălțate la Tg. Jiu. „Masa tăcerii din piatră, cu cele douăsprezece scaune, Poarta sărutului și Coloana înfîntului, din oțel aurit, toate reprezintă cea mai marea, cea mai omenească mărturie peste vremuri a secolului. Singuratic, situat la marginea Europei, probabil tocmai de aceea, monumentul a fost conservat”.

Și ziarul „Frankfurter Allgemeine” consacră o amplă analiză expoziției din Duisburg, articol care începe cu această edificatoare frază: „Dacă este întrebare azi un artist pe cine consideră cel mai important sculptor al acestui veac, atunci înainte de numele lui Giacometti, Picasso sau Gonzalez va fi pus Brâncuși”.

BRÂNCUȘI: Pasăre

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU